

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΕΚΘΕΣΗ 2017

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2017

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Αμερικής 11
Αθήνα 106 72

www.hfisc.gr

T: 211 1039600

Φ: 210 3615531

e-mail: hfisc@hfisc.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος</i>	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	7
1. Δημοσιονομικές εξελίξεις Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017.....	7
<i>Υψηλή η δημοσιονομική επίδοση το 2017</i>	7
1.1. Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ).....	7
1.2. Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ)	17
2. Εκτιμήσεις για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων του 2017 και 2018 ...	25
Απαιτητικοί οι δημοσιονομικοί στόχοι για το 2018	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ: ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	29
1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ 2017.....	29
<i>Αναγκαίο να τρέξει η μεγέθυνση με περισσότερο από 3% το Β΄ εξάμηνο.</i>	29
1.1. ΑΕΠ και συνιστώσες.....	29
1.2. Πληθωρισμός.....	32
1.3. Απασχόληση.....	34
1.4. Ισοζύγιο Πληρωμών / Εξωτερικός Τομέας.....	35
2. Προβλέψεις για το 2018.....	37
<i>Εδραίωση της ανάκαμψης και επέκταση το 2018</i>	37
3. Δημόσιο Χρέος.....	40
<i>Ένθετο: Η εξέλιξη του λόγου χρέους προς ΑΕΠ</i>	41
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Ληξιπρόθεσμες Οφειλές προς το Ελληνικό Δημόσιο	44
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: Ανεργία - Απασχόληση	49
Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών	54

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2017 (περίοδος Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου)	9
Πίνακας 2: Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017	13
Πίνακας 3: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017	15
Πίνακας 4: Αποτελέσματα ΓΚ για την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2017	18
Πίνακας 5: Ταμειακό Αποτέλεσμα των ΟΚΑ	20
Πίνακας 6: Ταμειακό Αποτέλεσμα των ΟΤΑ	21
Πίνακας 7: Ταμειακό Αποτέλεσμα των Νομικών Προσώπων και Επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ.....	22
Πίνακας 8: Ισοζύγια Γενικής Κυβέρνησης & Υποτομέων (2017-2018).....	26
Πίνακας 9: Προβλέψεις για τα δημοσιονομικά μεγέθη.....	27
Πίνακας 10: ΑΕΠ 2017 και συνιστώσες (ετήσιες μεταβολές)	30
Πίνακας 11: Δαπάνες για τόκους, χρέος Γενικής Κυβέρνησης και ΑΕΠ.....	40
Πίνακας 12: Μέσο επιτόκιο συμβατό με το στόχο μείωσης του λόγου χρέους προς ΑΕΠ τουλάχιστον κατά 5% κάθε χρόνο	43
Πίνακας 13: Ποσοστό εισπράξεων ληξιπρόθεσμων οφειλών επί των συνολικών εισπράξεων το 2015 και 2016, ανά κατηγορία.....	47

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Έσοδα προ επιστροφών φόρων & πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2017). Σύγκριση με τους στόχους (σε δισ. ευρώ)	10
Διάγραμμα 2: Αποκλίσεις στην εκτέλεση του ΤΠ 2017 (έναντι των στόχων, σε %) .	11
Διάγραμμα 3: Υποχρεώσεις ΓΚ ανά υποτομέα και εκκρεμείς επιστροφές φόρων (εκατ. ευρώ).....	23
Διάγραμμα 4: Ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο, νέες εγγυήσεις και πληρωμές από καταπτώσεις εγγυήσεων 2009-2017	24
Διάγραμμα 5: Ανάλυση χρηματοδότησης κατοίκων εσωτερικού πλην ΝΧΙ από τα εγχώρια ΝΧΙ (εκτός της ΤτΕ): υπόλοιπα τέλους περιόδου (Ιαν.2003-Αυγ.2017).	31
Διάγραμμα 6: Καταθέσεις και ρέπος των μη ΝΧΙ στα ΝΧΙ στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος): υπόλοιπα τέλους περιόδου (Ιαν.2001-Αυγ.2017)	32
Διάγραμμα 7: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή: ετήσιες μεταβολές (%).....	32
Διάγραμμα 8: Πυρήνας πληθωρισμού & δείκτες τιμών: ετήσιες μεταβολές (%)	33
Διάγραμμα 9: Πλήθος απασχολουμένων και ανέργων	34
Διάγραμμα 10: Ποσοστά (%) απασχολουμένων ανά κατηγορίες επαγγελματιών	35
Διάγραμμα 11: Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών (εκατ. ευρώ).....	35
Διάγραμμα 12: Εξελίξεις στο ισοζύγιο πληρωμών οκταμήνου (Ιαν.-Αυγ.)	36
Διάγραμμα 13: Διεθνής επενδυτική θέση: σε τρέχουσες τιμές, στο τέλος της περιόδου (2004Q1-2017Q2)	37
Διάγραμμα 14: Προβλέψεις ετήσιας μεταβολής (%) πραγματικού ΑΕΠ	38
Διάγραμμα 15: Συσσωρευμένες ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το ΕΔ, νέο ληξιπρόθεσμο χρέος και «αποτελεσματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο» κατά το πρώτο οκτάμηνο των ετών 2014-17.....	45
Διάγραμμα 16: Σύνθεση συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου την 1/12/2016.....	45
Διάγραμμα 17: Σύνθεση των νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών σε ποσοστό (%) επί του συνόλου για την περίοδο 2015-2016	46
Διάγραμμα 18: Εισπράξεις ληξιπρόθεσμων Ιανουαρίου-Αυγούστου 2014-2017 και ποσοστό είσπραξης επί του «νέου ληξιπρόθεσμου χρέους – με εξαίρεση μη φορολογικών κατηγοριών»	48
Διάγραμμα 19: Διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας (2009-2017)	49
Διάγραμμα 20: Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών), εργατικό δυναμικό και οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός.....	50
Διάγραμμα 21: Διαχρονική εξέλιξη της ηλικιακής διάρθρωσης του εργατικού δυναμικού (15-64 ετών).....	51
Διάγραμμα 22: Διαχρονική εξέλιξη της ηλικιακής διάρθρωσης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών)	52
Διάγραμμα 23: Μακροχρόνια ανεργία ως ποσοστό της συνολικής ανεργίας	52

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο (ΕΔΣ), σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 2, παρ. 6 του Ν.4270/2014, δημοσιοποιεί την Φθινοπωρινή Έκθεση του 2017 για τις δημοσιονομικές και μακροοικονομικές εξελίξεις. Η Έκθεση έρχεται μετά την έκφραση της γνώμης του ΕΔΣ για τις μακροοικονομικές προβλέψεις που περιλαμβάνονταν στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2018, ενώ θα ακολουθήσει και η αξιολόγηση των δημοσιονομικών προβλέψεων του Προϋπολογισμού του 2018.

Μετά την ολοκλήρωση της β' αξιολόγησης και την προοπτική της ταχείας ολοκλήρωσης της γ' αξιολόγησης, η ελληνική οικονομία εισέρχεται πάλι σε φάση ανάκαμψης. Ήδη οφείλουμε να ετοιμαζόμαστε για την «μετά-μνημόνιο» εποχή και να διασφαλίσουμε τις συνθήκες για την επίτευξη υψηλού ρυθμού μεγέθυνσης, ως προϋπόθεση για τους απαιτητικούς δημοσιονομικούς στόχους και την ομαλή πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές.

Παρά την περιορισμένη, μέχρι τώρα, στελέχωσή του, το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο θα επιτελέσει στο ακέραιο τις υποχρεώσεις του ως Ανεξάρτητη Αρχή, με γνώμονα την αξιοπιστία και την επιστημονική ακεραιότητα που του αρμόζει.

Ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου

Παναγιώτης Κορλίας

13 Νοεμβρίου 2017

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1. Δημοσιονομικές εξελίξεις Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017

Υψηλή η δημοσιονομική επίδοση το 2017

Το πρώτο εννιάμηνο του 2017 καταγράφηκαν αξιόλογες δημοσιονομικές επιδόσεις με τον Προϋπολογισμό να εκτελείται κατά κανόνα εντός των στόχων του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2018-2021 (ΜΠΔΣ). Οι όποιες επιμέρους αποκλίσεις φαίνεται να μην επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα για επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ) ύψους 1,75% του ΑΕΠ το 2017 σύμφωνα με τους στόχους (σε όρους Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης (ΣΧΔ)). Οι καλές δημοσιονομικές επιδόσεις μπορούν να αποδοθούν: α) στην, έστω και συγκρατημένη, αύξηση των εισοδημάτων λόγω της μείωσης της ανεργίας, β) στην ήπια αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης (+0,8% στο Α΄ εξάμηνο του 2017), γ) σε δημοσιονομικά μέτρα που απέδωσαν εντός του 2017, δ) στην εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων και ε) στην περαιτέρω επέκταση των ηλεκτρονικών πληρωμών. Ωστόσο, η επαναφορά της οικονομίας σε ισχυρή αναπτυξιακή τροχιά αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την εδραίωση και τη διεύρυνση των δημοσιονομικών επιδόσεων.

1.1. Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ)

1.1.1. Ισοζύγιο

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Μηνιαίου Δελτίου Εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτεμβρίου 2017 (Πίνακας 1), το **ισοζύγιο του ΚΠ** για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017 **παρουσίασε έλλειμμα ύψους 327 εκατ. ευρώ** (-0,2% του ΑΕΠ). Το αποτέλεσμα αυτό είναι βελτιωμένο κατά 725 εκατ. ευρώ σε σχέση με το αποτέλεσμα της αντίστοιχης περυσινής περιόδου κατά την οποία είχε σημειωθεί έλλειμμα ύψους 1.052 εκατ. ευρώ. Ωστόσο, υπολείπεται ελαφρώς —κατά 35 εκατ. ευρώ— έναντι του στόχου που είχε τεθεί στην Επεξηγηματική Έκθεση του ΜΠΔΣ 2018-2021.

Αντιστοίχως, το **πρωτογενές αποτέλεσμα του ΚΠ** για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017 εμφανίζεται βελτιωμένο κατά 736 εκατ. ευρώ σε σχέση με πέρυσι και **ανέρχεται σε 4.543 εκατ. ευρώ** (2,5% του ΑΕΠ) έναντι πρωτογενούς πλεονάσματος 3.806 εκατ. ευρώ για την ίδια περίοδο το 2016. Σε σχέση με το στόχο του ΜΠΔΣ 2018-2021, το πρωτογενές πλεόνασμα για το εννιάμηνο υστερεί κατά 14 εκατ. ευρώ μόλις.

Η εικόνα μιας σχεδόν πλήρους ευθυγράμμισης της εκτέλεσης του ΚΠ προς τους στόχους του ΜΠΔΣ 2018-2021 διαφοροποιείται σημαντικά στις επιμέρους κατηγορίες.

Συγκεκριμένα, τα έσοδα του ΚΠ διαμορφώνονται σε 36.027 εκατ. ευρώ και παρουσιάζουν υστέρηση ύψους 2.353 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο του ΜΠΔΣ. Η απόκλιση αυτή οφείλεται στην υστέρηση των εσόδων προ επιστροφών φόρων κατά 490 εκατ. ευρώ και στην υπέρβαση του στόχου για τις επιστροφές φόρου κατά 1.762 εκατ. ευρώ. Μάλιστα, σύμφωνα με το Προσχέδιο του ΚΠ 2018, η υστέρηση των εσόδων αναμένεται να διατηρηθεί μέχρι το τέλος του έτους, με αποτέλεσμα τα ταμειακά έσοδα του ΚΠ να διαμορφωθούν σε 53.231 εκατ. ευρώ έναντι στόχου 55.281 εκατ. ευρώ, εμφανίζοντας δηλαδή υστέρηση ύψους 2.050 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι οι αυξημένες επιστροφές φόρου είναι εν μέρει ουδέτερες ως προς τη διαμόρφωση του δημοσιονομικού αποτελέσματος του 2017, στο βαθμό που συνιστούν μείωση των υποχρεώσεων του κράτους από παρελθόντα οικονομικά έτη.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά το σκέλος των δαπανών του ΚΠ κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, παρατηρείται σημαντική συγκράτηση ύψους 2.318 εκατ. ευρώ, σε σχέση με το στόχο του ΜΠΔΣ. Συγκεκριμένα, οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού εμφανίζουν μείωση κατά 1.618 εκατ. ευρώ και οι δαπάνες του ΠΔΕ μείωση κατά 722 εκατ. ευρώ. Ωστόσο, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Προσχεδίου του ΚΠ 2018, η εκτέλεση του προϋπολογισμού δαπανών θα προσεγγίσει στο τέλος του έτους τους στόχους του ΜΠΔΣ 2018-2021, με αποτέλεσμα οι δαπάνες του ΚΠ να αναμένεται ότι θα διαμορφωθούν σε 56.001 εκατ. ευρώ έναντι στόχου 56.594 εκατ. ευρώ.

Κατά συνέπεια, η εκτιμώμενη διατήρηση της υστέρησης των εσόδων σε συνδυασμό με τη σύγκλιση των δαπανών προς τους ετήσιους στόχους, αναμένεται να οδηγήσει σε αρνητική απόκλιση του ισοζυγίου του ΚΠ, σε ταμειακή βάση, σε σχέση με τους στόχους του ΜΠΔΣ. Συγκεκριμένα, ο ΚΠ αναμένεται να εμφανίσει έλλειμμα ύψους 2.770 εκατ. ευρώ (-1,5% του ΑΕΠ) έναντι στόχου για έλλειμμα 1.313 εκατ. ευρώ. Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα αναμένεται να περιοριστεί στα 2.880 εκατ. ευρώ (1,6% του ΑΕΠ) έναντι στόχου 4.337 εκατ. ευρώ. Πάντως, αυτή η αρνητική απόκλιση του ισοζυγίου του ΚΠ εκτιμάται ότι θα αντισταθμιστεί, σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, από την αναμενόμενη ισχυρή θετική απόκλιση του ισοζυγίου των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (ΟΚΑ).

Τέλος, αποτελεί σημείο προβληματισμού -σε μεθοδολογικό, τουλάχιστον, επίπεδο- το γεγονός ότι οι τρέχουσες εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών για τα μεγέθη του Προϋπολογισμού του 2017, όπως αυτές αποτυπώνονται στο Προσχέδιο του ΚΠ του 2018, φαίνεται πως συγκλίνουν περισσότερο, σε γενικές γραμμές, με τις αρχικές εκτιμήσεις που είχε διατυπώσει το Υπουργείο Οικονομικών το Νοέμβριο του 2016, όπως αυτές αποτυπώθηκαν στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2017 και όχι, όπως θα ανέμενε κανείς, με τις πιο πρόσφατες αναθεωρημένες εκτιμήσεις του Μαΐου 2017, όπως αυτές είχαν αποτυπωθεί στην Επεξηγηματική Έκθεση του ΜΠΔΣ 2018-2021.

Πίνακας 1: Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2017 (περίοδος Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου)

σε εκατ. ευρώ (τρέχουσες τιμές - τροποποιημένη ταμειακή βάση)	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			Μεταβολή		% Μεταβολή		2016		2017	
	Πραγματοποιήσεις	Εκτιμήσεις ¹									
	2016	2017	2017 ΜΠΔΣ	2017/16	2017/ΜΠΔΣ	2017/16	2017/ΜΠΔΣ	Πραγμ.	Εκτιμ. Π/Υ ²	Εκτιμ.ΜΠΔΣ ³	Εκτιμ. Προσχεδίου ⁴
I. Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (1+2)	37.926	36.027	38.380	-1.899	-2.353	-5,0%	-6,1%	54.161	54.529	55.281	53.231
1. Καθαρά έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού (α-β)	35.350	34.756	37.008	-594	-2.252	-1,7%	-6,1%	49.982	50.374	51.664	49.804
α. Έσοδα προ επιστροφών φόρων ^{5,6}	37.499	38.833	39.323	1.334	-490	3,6%	-1,2%	53.246	53.663	54.988	54.490
β. Επιστροφές φόρων	2.149	4.077	2.315	1.928	1.762	89,7%	76,1%	3.263	3.289	3.324	4.686
2. Έσοδα ΠΔΕ	2.576	1.271	1.372	-1.305	-101	-50,7%	-7,4%	4.178	4.155	3.617	3.427
εκ των οποίων: Εισροές από την Ε.Ε.	2.427	1.085	1.207	-1.342	-122	-55,3%	-10,1%	3.861	3.975	3.437	3.247
II. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (1+2)	38.977	36.354	38.672	-2.623	-2.318	-6,7%	-6,0%	56.970	56.286	56.594	56.001
1. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (α+β)	36.296	34.577	36.173	-1.719	-1.596	-4,7%	-4,4%	50.683	49.536	49.844	49.251
α. Πρωτογενείς δαπάνες ⁷	31.438	29.707	31.325	-1.731	-1.618	-5,5%	-5,2%	45.095	43.986	44.194	43.601
β. Τόκοι (καθαρή βάση)	4.858	4.870	4.848	12	22	0,2%	0,4%	5.588	5.550	5.650	5.650
2. Δαπάνες ΠΔΕ	2.681	1.777	2.499	-904	-722	-33,7%	-28,9%	6.288	6.750	6.750	6.750
εκ των οποίων: Συγχρηματοδοτούμενο σκέλος ΠΔΕ	2.326	1.408	2.110	-917	-702	-39,4%	-33,2%	5.454	5.750	5.750	5.750
III. Πρωτογενές αποτέλεσμα ΚΠ (I-II+IIIβ)	3.806	4.543	4.556	736	-14	19,3%	-0,3%	2.778	3.793	4.337	2.880
ως % στο ΑΕΠ	2,2%	2,5%	2,5%	0,4%	0,0%	16,5%	0,2%	1,6%	2,1%	2,4%	1,6%
IV. Αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού⁹ (I-II)	-1.052	-327	-292	725	-35	-68,9%	12,1%	-2.810	-1.757	-1.313	-2.770
ως % στο ΑΕΠ	-0,6%	-0,2%	-0,2%	0,4%	0,0%	-69,7%	12,7%	-1,6%	-1,0%	-0,7%	-1,5%
α. Έλλειμμα/πλεόνασμα Τακτικού Προϋπολογισμού	-946	179	835	1.125	-656	-119,0%	-78,5%	-700	838	1.820	553
β. Έλλειμμα/πλεόνασμα ΠΔΕ	-106	-506	-1.127	-401	621	378,4%	-55,1%	-2.109	-2.595	-3.133	-3.323
ΑΕΠ (ετήσιο μέγεθος - σε τρέχουσες τιμές)	175.888	180.236	181.204	4.348	-968	2,5%	0,5%	175.888	180.817	181.204	180.236

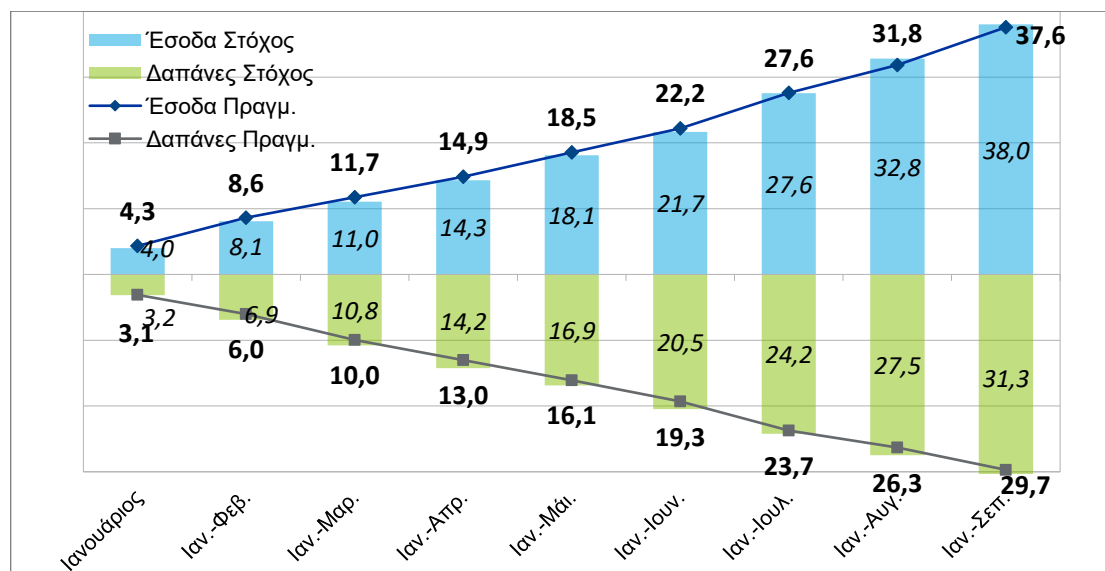
Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτεμβρίου 2017 και Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2018

1. Στόχοι του ΜΠΔΣ 2018-2021, προσαρμοσμένοι στα συνολικά μεγέθη όπως αποτυπώνονται στις εκτιμήσεις της επεξηγηματικής έκθεσης του ΜΠΔΣ.
2. Ετήσιες εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2017 (Νοέμβριος 2016), χωρίς την επίπτωση του προγράμματος εξόφλησης υποχρεώσεων παρελθόντων ετών.
3. Ετήσιες εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στην Επεξηγηματική Έκθεση του ΜΠΔΣ 2018-2021 (Μάιος 2017), χωρίς την επίπτωση του προγράμματος εξόφλησης υποχρεώσεων παρελθόντων ετών.
4. Ετήσιες εκτιμήσεις όπως αποτυπώνονται στο Προσχέδιο (πίνακας 2.1) του Κρατικού Προϋπολογισμού 2018 (Οκτώβριος 2017), χωρίς την επίπτωση του προγράμματος εξόφλησης υποχρεώσεων παρελθόντων ετών.
5. Για λόγους συγκρισιμότητας οι στήλες του έτους 2016 περιλαμβάνουν στη γραμμή "Έσοδα προ επιστροφών φόρων" τα έσοδα τόκων από καταπτώσεις εγγυήσεων.
6. Περιλαμβάνονται και τα έσοδα αποκρατικοποιήσεων. Στα έσοδα αποκρατικοποιήσεων περιλαμβάνονται μόνο τα ποσά εκείνα τα οποία συνιστούν μη χρηματοοικονομική συναλλαγή.
7. Περιλαμβάνονται εξοπλιστικά προγράμματα, καταπτώσεις εγγυήσεων σε φορείς εντός και εκτός Γεν. Κυβέρνησης σε ακαθάριστη βάση, δαπάνες αναλήψεων χρέους ΦΓΚ και προμήθειες τραπεζών/ΕFSF.

Στο Διάγραμμα 1 που ακολουθεί αποτυπώνεται η ανταπόκριση του εκτελούμενου Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ) προς τους στόχους που είχαν τεθεί για το 2017. Ειδικότερα απεικονίζονται οι στόχοι που είχαν τεθεί για τα έσοδα προ επιστροφών φόρων¹ και τις πρωτογενείς δαπάνες² (ραβδογράμματα) και τα αποτελέσματα που προέκυψαν με την εκτέλεση του Προϋπολογισμού ως πραγματοποιήσεις (γραμμές). Η διαμόρφωση των σχετικών αποκλίσεων των πραγματοποιήσεων ως προς τους στόχους απεικονίζεται στο Διάγραμμα 2.

Τα έσοδα κατά το πρώτο εξάμηνο υπερέβησαν συστηματικά τους στόχους που είχαν τεθεί. Αντίθετα, το τελευταίο δίμηνο (Αυγούστου-Σεπτεμβρίου) παρατηρείται αρνητική απόκλιση στις εισπράξεις έναντι των στόχων του ΜΠΔΣ. Η εικόνα αυτή για την πορεία των εισπράξεων βρίσκεται σε πλήρη αντιστοίχιση με τις σχετικά συντηρητικές εκτιμήσεις της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού 2017, ως προς το ύψος των εσόδων, σε σύγκριση προς τις εκτιμήσεις του ΜΠΔΣ. Οι αρνητικές αποκλίσεις των εσόδων προ επιστροφών το δίμηνο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου αφορούν κατά κύριο λόγο τα έσοδα από το φόρο εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων. Παράλληλα, συνεχίζεται η συσσώρευση ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το ελληνικό δημόσιο με ταυτόχρονη υστέρηση των εισπράξεων. Οι νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές αφορούν πρωτίστως υποχρεώσεις πληρωμής άμεσων φόρων και δευτερευόντως μη φορολογικά έσοδα όπως και έμμεσους φόρους, και χρήζουν οπωσδήποτε ιδιαίτερης προσοχής στο βαθμό που υποδηλώνουν ενδεχόμενη φορολογική κόπωση (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: «Ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Ελληνικό Δημόσιο»).

Διάγραμμα 1: Έσοδα προ επιστροφών φόρων & πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2017). Σύγκριση με τους στόχους (σε δισ. ευρώ)

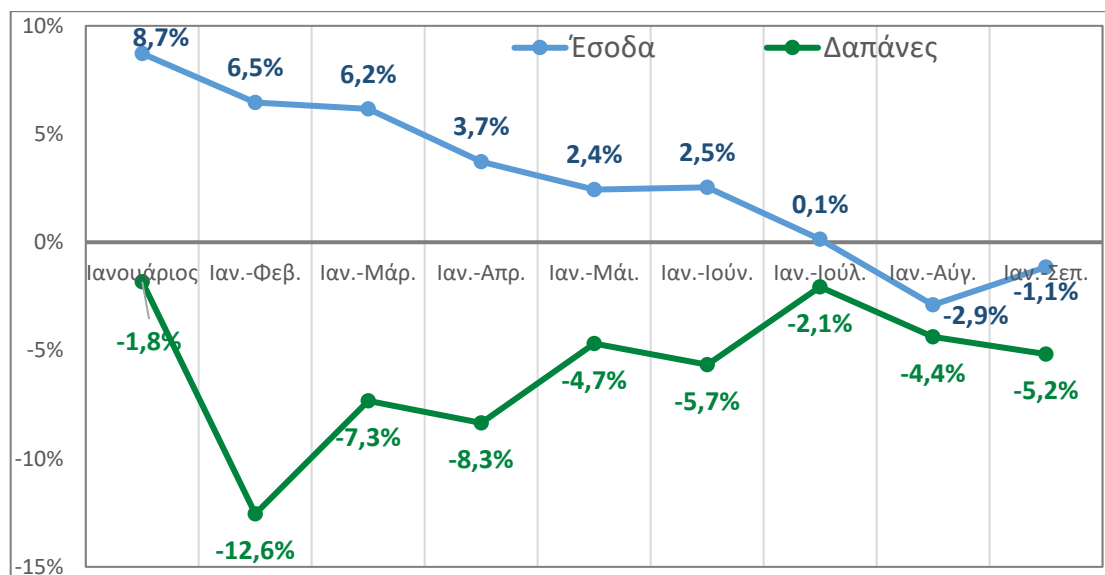
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των Μηνιαίων Δελτίων Εκτέλεσης του Προϋπολογισμού 2017.

¹ Δεν συμπεριλαμβάνονται τα έσοδα αποκρτικοποιήσεων.

² Μέχρι και τον Απρίλιο 2017 οι στόχοι αφορούν σε μεγέθη προσαρμοσμένα στα συνολικά όπως αποτυπώνονται στις εκτιμήσεις της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού 2017, ενώ από τον Μάιο του 2017 όπως αποτυπώνονται στις εκτιμήσεις της Επεξηγηματικής Έκθεσης του ΜΠΔΣ.

Στην εκτέλεση των δαπανών υπάρχει συστηματική υστέρηση σε σύγκριση με τους στόχους που είχαν τεθεί. Η εικόνα αυτή επαναλαμβάνεται στην εκτέλεση του ΚΠ τα τελευταία έτη. Ωστόσο οι αποκλίσεις στο σκέλος των δαπανών έχουν περιοριστεί, τουλάχιστον σε σχέση με το 2016. Η επιφυλακτικότητα που χαρακτήριζε τη δημοσιονομική διαχείριση καθ' όλη τη διάρκεια του 2016, ειδικά το πρώτο εξάμηνο (κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων με τους «θεσμούς» για την πρώτη αξιολόγηση), φαίνεται ότι έχει περιοριστεί. Εκτιμούμε ότι στους επόμενους μήνες οι αποκλίσεις που καταγράφουν οι δαπάνες σε σύγκριση με τους στόχους θα περιοριστούν σημαντικά.

Διάγραμμα 2: Αποκλίσεις στην εκτέλεση του ΤΠ 2017 (έναντι των στόχων, σε %)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των Μηνιαίων Δελτίων Εκτέλεσης του Προϋπολογισμού 2017.

1.1.2. Έσοδα

Την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2017, τα συνολικά έσοδα του ΤΠ³, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, ανήλθαν σε 38.833 εκατ. ευρώ: υπερέβησαν κατά 3,6% τις αντίστοιχες εισπράξεις του έτους 2016, αλλά παρέμειναν χαμηλότερα κατά 1,2% έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ 2018-2021. Η διαμόρφωση των εσόδων σε επίπεδο χαμηλότερο από το προβλεπόμενο στο ΜΠΔΣ 2018-2021 οφείλεται αποκλειστικά στις μειωμένες εισπράξεις άμεσων φόρων (ΑΦ). Τα έσοδα από έμμεση φορολογία, όσο και τα μη φορολογικά έσοδα, κινήθηκαν πάνω από τους στόχους του ΜΠΔΣ 2018-2021.

Ειδικότερα, το εννέαμηνο του 2017, τα έσοδα από άμεση φορολογία ανήλθαν σε 14.082 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας υστέρηση τόσο έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2016 όσο και έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ 2018-2021 (Πίνακας 2). Σύμφωνα με το Προσχέδιο του ΚΠ 2018, η υστέρηση των ΑΦ εκτιμάται ότι θα διατηρηθεί μέχρι το τέλος του έτους με αποτέλεσμα τα σχετικά έσοδα να παρουσιάσουν αρνητική

³ Έσοδα προ επιστροφών φόρων (37.565 εκατ. ευρώ) και έσοδα αποκρατικοποιήσεων (1.268 εκατ. ευρώ).

απόκλιση κατά 1.152 εκατ. ευρώ ή 5,4% έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ 2018-2021. Την υψηλότερη υστέρηση (ύψους 503 εκατ. ευρώ) σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά παρουσιάζουν οι λοιποί άμεσοι φόροι εξαιτίας του γεγονότος ότι οι ασφαλιστικές εισφορές των δημόσιων υπαλλήλων από 1/1/2017 δεν αποτελούν πόρο του ΚΠ, αλλά του ΕΦΚΑ. Σε σχέση με το στόχο του ΜΠΔΣ σημαντική υστέρηση (ύψους 807 εκατ. ευρώ) καταγράφουν οι φόροι εισοδήματος. Η προαναφερόμενη υστέρηση αντανakλά κυρίως τις μειωμένες εισπράξεις από φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων (ΦΕΦΠ). Σύμφωνα με το Προσχέδιο του ΚΠ 2018, η υστέρηση για το 2017 του ΦΕΦΠ έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ αναμένεται να ανέλθει στα 945 εκατ. ευρώ, αποτελώντας ένδειξη φορολογικής κόπωσης και υπερεκτίμησης της αναμενόμενης απόδοσης των ληφθέντων φορολογικών μέτρων.

Επιπρόσθετα, μειωμένες εμφανίστηκαν οι εισπράξεις **φόρων περιουσίας** έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ, αλλά και έναντι του εννεάμηνου του 2016, κατά 10,9% και 14,2% αντίστοιχα. Εντούτοις, η εν λόγω απόκλιση, όπως απεικονίζεται στα ταμειακά στοιχεία του εννεάμηνου, δεν προδιαγράφει πτώση των εσόδων από φόρους περιουσίας σε εθνικολογιστική βάση, γιατί οφείλεται στη μετάθεση της έναρξης καταβολής των δόσεων του ΕΝΦΙΑ από το μήνα Αύγουστο, όπως αρχικά είχε προβλεφθεί, στο μήνα Σεπτέμβριο. Επομένως, την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017, εισπράχθηκε μόνο μία από τις πέντε δόσεις του ΕΝΦΙΑ του έτους 2017, και όχι δύο όπως προέβλεπε το ΜΠΔΣ. Σημειώνεται επίσης ότι το έτος 2017 εισπράχθηκε μόνο η τελευταία δόση του ΕΝΦΙΑ του έτους 2016, ενώ στις αρχές του 2016 είχαν εισπραχθεί οι δύο τελευταίες δόσεις ΕΝΦΙΑ του έτους 2015.

Τέλος, αυξημένες έναντι της αντίστοιχης περιόδου του έτους 2016 και έναντι του στόχου ήταν οι εισπράξεις από **άμεσους φόρους παρελθόντων οικονομικών ετών (ΠΟΕ)**, οι οποίες ενισχύθηκαν, μεταξύ άλλων, και λόγω της δυνατότητας υπαγωγής των φορολογουμένων στη ρύθμιση για την οικειοθελή αποκάλυψη της φορολογητέας ύλης που είχε αποκρυβεί κατά τα προηγούμενα χρόνια⁴.

Αναφορικά με τα **έσοδα από έμμεσους φόρους (ΕΦ)**, το εννεάμηνο του 2017, εμφανίστηκαν αυξημένα έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2016, όπως επίσης και έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ, κατά 5,7% και 1,6% αντίστοιχα. Στην πραγματικότητα, όμως, οι πραγματοποιηθείσες εισπράξεις από ΕΦ συγκλίνουν με το στόχο του ΜΠΔΣ, αν αφαιρεθεί το ποσό των 296 εκατ. ευρώ που αφορά στο ΦΠΑ που συσχετίζεται με την παραχώρηση των περιφερειακών αεροδρομίων⁵. Σε σχέση πάντως με το εννεάμηνο του 2016, τα έσοδα από ΦΠΑ (μη συμπεριλαμβανομένου του ποσού των 296 εκατ. ευρώ) αυξήθηκαν κατά 376 εκατ. ευρώ. Η θετική αυτή εξέλιξη θα μπορούσε να αποδοθεί: α) στην, έστω και συγκρατημένη, αύξηση των εισοδημάτων λόγω της μείωσης της ανεργίας, β) στην ήπια αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης

⁴ Σημειώνεται ότι αρχικά δόθηκε, βάσει του άρθρου 57 του Ν. 4446/2016, προθεσμία υποβολής των σχετικών δηλώσεων στους ενδιαφερόμενους μέχρι τις 31/5/2017. Η προθεσμία αυτή παρατάθηκε αρχικά μέχρι τις 30/9/2017 (Ν. 4474/2017) και εν συνεχεία μέχρι τις 31/10/2017 (Ν. 4490/2017).

⁵ Το ποσό των 296 εκατ. ευρώ που αφορά την παραχώρηση των περιφερειακών αεροδρομίων, στο Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού του Σεπτεμβρίου 2017, έχει καταγραφεί δύο φορές, τόσο ως έσοδο ΦΠΑ, όσο και ως έσοδο αποκρατικοποιήσεων, με αποτέλεσμα να αυξάνει τεχνητά τα έσοδα προ επιστροφών φόρων. Εντούτοις, η εν λόγω λογιστική αντιμετώπιση δεν έχει επίπτωση στα καθαρά έσοδα του ΤΠ, και κατ' επέκταση στο ισοζύγιο του ΚΠ, καθώς στις επιστροφές φόρων έχει συνυπολογιστεί το ποσό των 296 εκατ. ευρώ.

(+0,8% στο εξάμηνο), γ) στην εφαρμογή του αυξημένου κανονικού συντελεστή ΦΠΑ 24% σε ετήσια βάση, δ) στην εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων και ε) στη συνεχιζόμενη επέκταση της χρήσης μέσων ηλεκτρονικής πληρωμής⁶.

Πίνακας 2: Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017

Κατηγορίες εσόδων (εκατ. ευρώ)	Ιανουάριος-Σεπτέμβριος				% Μεταβολή		
	2015	2016	2017	2017 Εκτιμ. ΜΠΔΣ	2016/15	2017/16	2017/ 2017ΜΠΔΣ
I. Καθαρά έσοδα ΚΠ (II+IV)	34.292	37.926	36.027	38.380	10,6%	-5,0%	-6,1%
II. Καθαρά Έσοδα ΤΠ	32.222	35.350	34.756	37.008	9,7%	-1,7%	-6,1%
Επιστροφές φόρων	2.022	2.149	4.077	2.315	6,3%	89,7%	76,1%
III. Έσοδα ΤΠ	34.244	37.499	38.833	39.323	9,5%	3,6%	-1,2%
1. Άμεσοι Φόροι	13.242	14.944	14.082	15.033	12,9%	-5,8%	-6,3%
-- Φόροι στο εισόδημα	8.621	9.182	8.966	9.773	6,5%	-2,4%	-8,3%
-- Φόροι στην περιουσία	1.122	2.190	1.880	2.109	95,2%	-14,2%	-10,9%
-- Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	1.446	1.381	1.549	1.385	-4,5%	12,2%	11,9%
-- Λοιποί άμεσοι φόροι	2.053	2.191	1.688	1.767	6,7%	-23,0%	-4,5%
2. Έμμεσοι Φόροι	16.432	18.169	19.202	18.906	10,6%	5,7%	1,6%
-- Φόροι συναλλαγών	10.162	11.322	12.048	11.793	11,4%	6,4%	2,2%
(εξ ων: ΦΠΑ)	9.786	10.953	11.625	11.401	11,9%	6,1%	2,0%
-- Φόροι κατανάλωσης	5.642	5.957	6.070	6.194	5,6%	1,9%	-2,0%
(εξ ων: ΕΦΚ καυσίμων)	3.009	2.982	3.222	3.206	-0,9%	8,1%	0,5%
(ΕΦΚ καπνού κλπ.)	2.050	2.231	1.979	2.163	8,8%	-11,3%	-8,5%
-- Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	396	630	810	646	59,3%	28,5%	25,3%
-- Λοιποί έμμεσοι φόροι	232	259	273	273	11,4%	5,3%	-0,1%
3. Μη φορολογικά έσοδα	4.570	4.385	5.549	5.384	-4,0%	26,5%	3,1%
-- Απολήψεις από ΕΕ	81	319	261	341	293,8%	-18,2%	-23,5%
-- Μη τακτικά έσοδα	1.560	702	621	573	-55,0%	-11,6%	8,3%
-- Άδειες και δικαιώματα	213	71	1.268	1.321	-66,9%	1697,9%	-4,0%
-- Λοιπά μη φορολογικά έσοδα	2.716	3.294	3.399	3.149	21,3%	3,2%	8,0%
IV. Έσοδα ΠΔΕ	2.069	2.576	1.271	1.372	24,5%	-50,7%	-7,4%

Πηγή: Μηνιαία Δελτία Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτεμβρίου των ετών 2016-2017.

Μικρή αύξηση (κατά 1,9%) έναντι του 2016, αλλά υστέρηση (κατά 2,0%) έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ 2018-2021 παρουσίασαν τα έσοδα από φόρους κατανάλωσης. Η εν λόγω αρνητική απόκλιση οφείλεται κυρίως στα μειωμένα κατά 184 εκατ. ευρώ έσοδα από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης (ΕΦΚ) καπνού έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ (Πίνακας 2). Επισημαίνεται ότι οι εισπράξεις του ΕΦΚ καπνού είναι χαμηλότερες από τις αντίστοιχες των ετών 2015 και 2016, παρά το γεγονός ότι από 1/1/2017 αυξήθηκε

⁶ Σε κείμενο εργασίας της Τράπεζας της Ελλάδος υπολογίζεται ότι για κάθε αύξηση κατά 1% του μεριδίου των πληρωμών με πιστωτικές κάρτες στην ιδιωτική κατανάλωση, αυξάνονται σχεδόν κατά αντίστοιχο ποσοστό τα έσοδα από ΦΠΑ. Βλ. Hondroyiannis G and D. Papaioannidou (2017), "The effect of card payments on VAT revenue in Greece", BoG WP n.225, May.

ο αναλογικός συντελεστής του ΕΦΚ τσιγάρων από 20% σε 26%. Αντίθετα, οι αυξήσεις στους ΕΦΚ καυσίμων που εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά το έτος 2017 φαίνεται να συνέβαλαν στην αύξηση των ΕΦΚ ενεργειακών προϊόντων: το 2017 οι εισπράξεις ΕΦΚ καυσίμων ανήλθαν σε 3.222 εκατ. ευρώ, υποσκελίζοντας τις αντίστοιχες εισπράξεις των ετών 2015 και 2016.

Τα **μη φορολογικά έσοδα** σημείωσαν σημαντική άνοδο κατά 26,5%, έναντι του έτους 2016. Η αύξηση αυτή οφείλεται στα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις, τα οποία προήλθαν από την είσπραξη, στις 18 Απριλίου 2017, του αντιτίμου (ύψους 1.189,16 εκατ. ευρώ) της σύμβασης παραχώρησης των 14 περιφερειακών αεροδρομίων της χώρας στην Fraport για 40 χρόνια. Η θετική απόκλιση των μη φορολογικών εσόδων έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ κατά 3,1% οφείλεται στα αυξημένα έσοδα από μερίσματα λόγω της συμμετοχής του Δημοσίου στα κέρδη Δημόσιων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, καθώς και στα αυξημένα έσοδα από την είσπραξη φόρων με ταυτότητα οφειλής που καταχωρίζονται προσωρινά σε μη φορολογικό κωδικό. Στη διαμόρφωση των μη φορολογικών εσόδων σε επίπεδο υψηλότερο από το στόχο του ΜΠΔΣ συνέβαλε επίσης η αύξηση των εσόδων από καταργηθέντες ειδικούς λογαριασμούς και η αύξηση των εσόδων από το ΝΑΤΟ. Τέλος, το κράτος εισέπραξε 12 εκατ. ευρώ που δεν είχαν προβλεφθεί στο ΜΠΔΣ, ως προμήθεια για την παροχή εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου προς τα πιστωτικά ιδρύματα που προσέφυγαν στη χρήση του μηχανισμού έκτακτης ενίσχυσης της ρευστότητας (ELA), προκειμένου να αντλήσουν χρηματοδότηση από την ΕΚΤ.

Τέλος, τα **καθαρά έσοδα του ΤΠ**, το εννεάμηνο του 2017, διαμορφώθηκαν σε επίπεδο χαμηλότερο από το αντίστοιχο του 2016 και του προβλεπόμενου στο ΜΠΔΣ 2018-2021, λόγω των αυξημένων επιστροφών φόρων. Σημειώνεται ότι οι δαπάνες για επιστροφές εσόδων έχουν ήδη υπερβεί το επίπεδο που προβλεπόταν να ανέλθουν στο ΜΠΔΣ. Γενικά, η πορεία που ακολούθησαν τα έσοδα του εννεάμηνου φαίνεται να είναι συμβατή με το σενάριο διαμόρφωσης των εσόδων του ΚΠ, που περιγράφεται στο Προσχέδιο του ΚΠ 2018. Ειδικότερα, το Προσχέδιο φαίνεται να ενσωματώνει στις εκτιμήσεις του για το έτος 2017 τις αρνητικές αποκλίσεις που παρατηρήθηκαν στα έσοδα από άμεσους φόρους έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ 2018-2021, καθώς και τη θετική απόκλιση έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ που παρατηρήθηκε στις επιστροφές φόρων. Συνεπώς, ο αναθεωρημένος προς τα κάτω στόχος για τα καθαρά έσοδα του ΤΠ, που αναφέρεται στο Προσχέδιο σε σχέση με το ΜΠΔΣ, (49.804 εκατ. ευρώ στο Προσχέδιο, έναντι 51.664 εκατ. ευρώ στο ΜΠΔΣ) καθίσταται πιο εύκολα επιτεύξιμος.

1.1.3. Δαπάνες

Οι δαπάνες του ΚΠ Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017 ανήλθαν σε 36.354 εκατ. ευρώ. Συγκρατήθηκαν κατά 2.318 εκατ. ευρώ σε σχέση με τις εκτιμήσεις του ΜΠΔΣ 2018-2021, ενώ πολύ χαμηλότερο είναι το επίπεδό τους σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό (2.623 εκατ. ευρώ). Η συγκράτηση αυτή των δαπανών του ΚΠ (Πίνακας 3) οφείλεται τόσο στις μειωμένες δαπάνες του ΠΔΕ, όσο και στις μειωμένες δαπάνες του ΤΠ, ενώ τα επίπεδα των δαπανών που καταβάλλονται για τόκους παραμένουν σταθερά.

Οι δαπάνες του ΤΠ που καταβλήθηκαν το εννεάμηνο του 2017 ανήλθαν σε 34.577 εκατ. ευρώ: μειώθηκαν κατά 1.719 εκατ. ευρώ σε σχέση με πέρυσι, αυτή δε η διαφορά αποδίδεται αποκλειστικά στις πρωτογενείς δαπάνες. Πάντως, η διαφορά που εντοπίζεται στο επίπεδο των πρωτογενών δαπανών οφείλεται στο μεγαλύτερο μέρος της στη μεταβολή της λογιστικής απεικόνισης των «Καταπτώσεων εγγυήσεων» και «Δαπανών ανάληψης χρέους φορέων ΓΚ» σε σχέση με το 2016. Οι μεταβολές αυτές είναι δημοσιονομικά ουδέτερες για το αποτέλεσμα της ΓΚ στο βαθμό που αφορούν φορείς της ΓΚ. Συγκεκριμένα, την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2016 είχαν καταβληθεί 1.511 εκατ. ευρώ για «καταπτώσεις εγγυήσεων σε φορείς εντός και εκτός ΓΚ», ενώ για το ίδιο διάστημα του τρέχοντος έτους έχουν καταβληθεί 654 εκατ. ευρώ. Επιπλέον, στις δαπάνες του 2016 περιλαμβάνονταν 553 εκατ. ευρώ που αφορούσαν δαπάνες για «αναλήψεις χρεών φορέων», ενώ για το εννεάμηνο του 2017 καταγράφεται για αυτόν το σκοπό το ποσό των 192 εκατ. ευρώ μόλις. Εξαιρώντας τις μεταβολές αυτές η πραγματική διαφορά των πρωτογενών δαπανών περιορίζεται στα 500 εκατ. ευρώ περίπου το εννεάμηνο του 2017 σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2016.

Πίνακας 3: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017

(σε εκατ. ευρώ)	Πρ/σεις 2016	Πρ/σεις 2017	Διαφορά 2016-2017	Εκτιμήσεις ΜΠΔΣ 2018-2021	Διαφορά Πραγ/σεων-Εκτιμήσεων
Δαπάνες ΚΠ	38.977	36.354	-2.623	38.672	-2.318
Δαπάνες ΤΠ	36.296	34.577	-1.719	36.173	-1.596
Πρωτογενείς Δαπάνες	31.438	29.707	-1.731	31.325	-1.618
Τόκοι	4.858	4.870	12	4.848	22
Δαπάνες ΠΔΕ	2.681	1.777	-904	2.499	-722

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτεμβρίου 2017.

Συγκράτηση των δαπανών του ΤΠ παρατηρείται επίσης έναντι του στόχου του ΜΠΔΣ 2018-2021 και φθάνει στα 1.596 εκατ. ευρώ. Τα τελευταία χρόνια, η συγκράτηση των δαπανών που καταγράφεται κατά τη διάρκεια του έτους έχει προσωρινό χαρακτήρα, ενώ το τέταρτο τρίμηνο του έτους εκτελείται πάντοτε το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών σε σχέση με τα τρία προηγούμενα. Από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος της συγκράτησης των πρωτογενών δαπανών που καταγράφεται θα έχει προσωρινό χαρακτήρα και το ύψος των πληρωμών στο τέλος του έτους θα προσεγγίσει τα εκτιμώμενα επίπεδα⁷. Εξαίρεση ίσως αποτελέσει ένα μέρος των δαπανών που αφορούν την κοινωνική προστασία και συγκεκριμένα το κοινωνικό εισόδημα αλληλεγγύης⁸ και τη συνεισφορά του Ελληνικού Δημοσίου για

⁷ Για τα έτη 2014, 2015 & 2016 το ποσοστό εκτέλεσης των δαπανών του ΤΠ σε σχέση με τις εκτιμήσεις ανήλθε σε 98,4%, 98,5% και 99,3%, αντίστοιχα.

⁸ Η έναρξη του προγράμματος το 2017 καθυστέρησε κατά δύο μήνες. Αναμένεται συνεπώς να πραγματοποιηθούν δαπάνες χαμηλότερες κατά τα 2/12 από το συνολικό προϋπολογισθέν ποσό.

την προστασία της κύριας κατοικίας⁹. Η συνολική ταμειακή εξοικονόμηση που αναμένεται να προκύψει από αυτές τις δύο κατηγορίες εκτιμάται στα 220 εκατ. ευρώ, περίπου.

Τέλος, θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι δεν έχει παρατηρηθεί υπέρβαση σε κάποια κατηγορία πρωτογενών δαπανών σε σχέση με τις εκτιμήσεις, κάτι που αναμένεται να ισχύσει και σε 12μηνη βάση. Επισημαίνεται ότι η εκτέλεση των δαπανών εντός των τιθέμενων ορίων αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία, ενόψει των ιδιαίτερος απαιτητικών στόχων για πρωτογενή πλεονάσματα τα επόμενα χρόνια.

1.1.4. Ο προϋπολογισμός του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017 (Πίνακας 1), το ΠΔΕ εμφάνισε έλλειμμα το οποίο ανήλθε σε 506 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 621 εκατ. σε σχέση με το στόχο του ΜΠΔΣ 2018-2021 (έλλειμμα 1.127 εκατ. ευρώ). Η εξέλιξη αυτή προήλθε από τη σημαντική συγκράτηση των δαπανών. Σημειώνεται, ωστόσο, πως παραδοσιακά το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών του ΠΔΕ πραγματοποιείται τους τελευταίους μήνες του έτους, οπότε η μέχρι στιγμής εξέλιξή τους δεν μπορεί να αποτελέσει ασφαλή ένδειξη για την τελική διαμόρφωσή τους σε ετήσια βάση.

Ειδικότερα, οι δαπάνες του ΠΔΕ το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017 διαμορφώθηκαν στα 1.777 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 904 εκατ. ευρώ έναντι του 2016 και κατά 722 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο, όπως αυτός είχε αποτυπωθεί στην Επεξηγηματική Έκθεση του ΜΠΔΣ 2018-2021. Η μείωση αυτή προήλθε, σχεδόν αποκλειστικά, από το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του ΠΔΕ το οποίο υστέρησε κατά 917 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2016 και κατά 702 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο. Αντιθέτως, το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ εμφάνισε μικρή αύξηση κατά 13 εκατ. ευρώ έναντι του 2016 και μικρή υστέρηση 20 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο. Πάντως, σύμφωνα με το Προσχέδιο του ΚΠ 2018, οι δαπάνες του ΠΔΕ για το σύνολο του έτους αναμένεται τελικά να συγκλίνουν, δημοσιονομικά, στο στόχο των 6.750 εκατ. ευρώ που είχε τεθεί με το ΜΠΔΣ 2018-2021 και να υπερβούν τις πραγματοποιήσεις ύψους 6.288 εκατ. ευρώ του 2016. Έστω και αν επιτευχθεί σε δημοσιονομική βάση ο στόχος των 6.750 εκατ. ευρώ, η διαφαινόμενη ταμειακή υστέρηση είναι ένα θέμα που προκαλεί προβληματισμό, αφού στερεί ανάλογη ρευστότητα από την ελληνική οικονομία. Πόσο μάλλον που αφορά σε επενδύσεις –έστω με την ευρεία έννοια–, ένα τομέα δηλαδή εξόχως κρίσιμο για την ανάκαμψη της οικονομίας.

Αναφορικά με τα έσοδα του ΠΔΕ, σημειώνεται πως με το ΜΠΔΣ 2018-2021 αναπροσαρμόστηκε προς τα κάτω ο ετήσιος στόχος για το 2017 από 4.155 εκατ. ευρώ σε 3.617 εκατ. ευρώ. Για το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017 τα πραγματοποιηθέντα έσοδα ανήλθαν σε 1.271 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 1.305 εκατ. ευρώ έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2016 και κατά 101 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο του ΜΠΔΣ 2018-2021. Η μείωση αυτή προήλθε από την υστέρηση των εισροών από την Ε.Ε. κατά 1.342 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2016 και κατά 122

⁹ Το ύψος της προϋπολογισθείσας δαπάνης για συνεισφορά του Ελληνικού Δημοσίου υπέρ της προστασίας της κύριας κατοικίας ανέρχεται στα 100 εκατ. ευρώ.

εκατ. ευρώ έναντι του στόχου. Αντιθέτως, τα ίδια έσοδα αυξήθηκαν κατά 38 εκατ. ευρώ σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2016 και κατά 21 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου. Σύμφωνα με το Προσχέδιο του ΚΠ 2018, τα έσοδα του ΠΔΕ αναμένεται πάντως να ανακάμψουν και να διαμορφωθούν στα 3.427 εκατ. ευρώ για το σύνολο του 2017, μειωμένα σε σχέση με το στόχο του ΜΠΔΣ 2018-2021 κατά 190 εκατ. ευρώ μόνον.

Εν κατακλείδι, για να επαληθευτούν οι προβλέψεις του Προσχεδίου του ΚΠ 2018 αναφορικά με τα ετήσια μεγέθη του ΠΔΕ για το 2017, θα πρέπει μέχρι το τέλος του έτους να εισπραχθούν έσοδα ύψους 2.156 εκατ. ευρώ και να πραγματοποιηθούν δαπάνες ύψους 4.973 εκατ. ευρώ. Η στόχευση αυτή κρίνεται σε ταμειακή βάση ως πολύ αισιόδοξη.

1.2. Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ)

Την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017, ο προϋπολογισμός της ΓΚ εμφάνισε ταμειακό πλεόνασμα ύψους 820 εκατ. ευρώ, έναντι πλεονάσματος ύψους 762 εκατ. ευρώ, την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα παρέμεινε στο ίδιο επίπεδο με το εννεάμηνο του 2016 (5.339 εκατ. ευρώ). Οι θετικές εξελίξεις οφείλονται στη συγκράτηση των δαπανών της ΓΚ, το ύψος των οποίων διαμορφώθηκε στα 55.166 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 1.257 εκατ. ευρώ συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Αντίθετα, τα έσοδα είχαν αρνητική συνεισφορά στη διαμόρφωση του πρωτογενούς αποτελέσματος αφού υστέρησαν κατά 1.199 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016 (Πίνακας 4). Σε επίπεδο υποτομέων, σημαντική βελτίωση των αποτελεσμάτων τους εμφάνισαν η Κεντρική Διοίκηση και οι ΟΚΑ, ενώ Κεντρική Κυβέρνηση (πλην ΚΠ) και ΟΤΑ εμφάνισαν επιδείνωση.

Ειδικότερα, κατά την περίοδο αναφοράς, **τα έσοδα της ΓΚ** διαμορφώθηκαν στα 55.986 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας μείωση κατά 2,1% έναντι του 2016. Η πτώση των εσόδων της ΓΚ προήλθε από δύο πηγές: αφενός από τη μείωση των μεταβιβάσεων από φορείς εκτός ΓΚ (κατά -1.897 εκατ. ευρώ) και αφετέρου από τη μείωση των φορολογικών εσόδων (κατά -1.392 εκατ. ευρώ). Η μείωση των μεταβιβάσεων από φορείς εκτός ΓΚ οφείλεται κατά κύριο λόγο στις μειωμένες εισροές από την Ε.Ε. για τη χρηματοδότηση του ΠΔΕ (περίπου 900 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016). Η μείωση αυτή είναι ανησυχητική, διότι περιορίζει τις δημόσιες επενδύσεις. Η μείωση των φορολογικών εσόδων, έναντι του εννεάμηνου του 2016 πηγάζει πρωτίστως από τις μειωμένες εισπράξεις άμεσων φόρων (ΑΦ) και δευτερευόντως από την ήπια μείωση των εισπράξεων έμμεσων φόρων (ΕΦ). Η υστέρηση σε σχέση με πέρυσι των εσόδων από ΑΦ οφείλεται, όπως έχει προαναφερθεί, στα μειωμένα έσοδα από φόρους περιουσίας (ΕΝΦΙΑ) και στις μειωμένες εισπράξεις φόρου εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων.

Πίνακας 4: Αποτελέσματα ΓΚ για την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2017

(σε εκατ. ευρώ)	Ιανουάριος-Σεπτέμβριος			% Μεταβολής	
	2015	2016	2017	16/15	17/16
A. Έσοδα	50.953	57.185	55.986	12,23%	-2,10%
1. Φόροι	29.848	34.451	33.059	15,42%	-4,04%
Άμεσοι	12.414	13.087	11.908	5,42%	-9,01%
Εξ ων: ΦΕ Φυσικών Προσώπων	6.325	6.331	6.218	0,09%	-1,78%
Εξ ων: ΦΕ Νομικών Προσώπων	1.795	2.260	1.364	25,91%	-39,66%
Έμμεσοι	17.434	21.364	21.151	22,54%	-1,00%
Εξ ων: ΦΠΑ	9.351	10.625	10.660	13,63%	0,33%
2. Ασφαλιστικές Εισφορές	14.101	14.865	15.503	5,42%	4,29%
Εισφορές Εργαζομένων	7.422	7.854	8.656	5,82%	10,21%
Εισφορές Εργοδοτών	5.561	5.464	6.644	-1,74%	21,59%
3. Μεταβιβάσεις	3.688	4.855	2.958	31,65%	-39,07%
4. Πωλήσεις μη χρηματοοικονομικών παγίων	284	77	1.270	-72,85%	1549,35%
5. Λοιπά Έσοδα	3.033	2.937	3.196	-3,17%	8,82%
B. Δαπάνες	53.452	56.423	55.166	5,56%	-2,23%
1. Αμοιβές Προσωπικού	11.584	11.668	12.023	0,73%	3,04%
Μισθοί & Ημερομίσθια	9.533	9.637	9.719	1,09%	0,85%
2. Αγορά αγαθών και υπηρεσιών	3.544	4.290	4.270	21,05%	-0,47%
3. Τόκοι καταβληθέντες	4.927	4.576	4.519	-7,12%	-1,25%
4. Επιδοτήσεις	289	1.138	1.313	294,28%	15,38%
5. Μεταβιβάσεις	2.375	3.179	2.582	33,85%	-18,78%
6. Κοινωνικές παροχές	28.192	28.734	28.172	1,92%	-1,96%
Εξ ων: Συντάξεις	23.606	23.353	22.411	-1,07%	-4,04%
7. Αγορές μη χρημ/κών παγίων	2.530	2.823	2.267	11,57%	-19,70%
8. Λοιπές δαπάνες	12	15	20	30,22%	33,33%
Ισοζύγιο (έλλειμμα (-) ή πλεόνασμα (+))	-2.499	762	820		
Ισοζύγιο (έλλειμμα (-) ή πλεόνασμα (+)) ως % του ΑΕΠ	-1,42%	0,44%	0,46%		
Πρωτογενές Αποτέλεσμα	2.428	5.338	5.339		
Πρωτογενές Αποτέλεσμα (πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ)	1,38%	3,06%	2,96%		
ΑΕΠ	176.312	174.199	180.236		

Πηγή: Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2017 και Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2018.

Οι λοιπές κατηγορίες εσόδων της ΓΚ παρουσιάζουν βελτιωμένη εικόνα σε σχέση με το 2016. Την υψηλότερη θετική συμβολή στα ταμειακά έσοδα της ΓΚ είχε η αύξηση των εσόδων από πωλήσεις μη χρηματοοικονομικών παγίων (από 77 εκατ. ευρώ το 2016, σε 1.270 εκατ. ευρώ το 2017) που οφείλεται στην είσπραξη από το Ελληνικό

Δημόσιο του αντίτιμου από τη σύμβαση παραχώρησης των 14 περιφερειακών αεροδρομίων. Σημαντική ήταν και η αύξηση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές το εννεάμηνο του 2017 έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2016.

Στο σκέλος των δαπανών της ΓΚ, την εξεταζόμενη περίοδο, παρατηρήθηκε συγκράτηση δαπανών ύψους 1.257 εκατ. ευρώ ή 2,23%, σε σχέση με πέρυσι. Την ισχυρότερη επίδραση στο προαναφερθέν αποτέλεσμα είχε η μείωση των μεταβιβάσεων σε φορείς εκτός ΓΚ κατά 597 εκατ. ευρώ. Στη μείωση των δαπανών της ΓΚ συνέβαλαν εξίσου η μείωση των δαπανών για κοινωνικές παροχές, λόγω της μειούμενης δαπάνης για συντάξεις, καθώς και η μείωση της δαπάνης για αγορές μη χρηματοοικονομικών παγίων, με την τελευταία να αντανakλά τη μείωση των δαπανών του ΠΔΕ. Αντίθετα, αυξητική επίδραση στις δαπάνες της ΓΚ είχε η αύξηση των δαπανών για αμοιβές προσωπικού και επιδοτήσεις.

1.2.1. Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης

Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)

Την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017, οι ΟΚΑ¹⁰ παρουσίασαν **ταμειακό πλεόνασμα ύψους 1.973 εκατ. ευρώ** (Πίνακας 5). Το υπερδιπλάσιο, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016, πλεόνασμα των ΟΚΑ οφείλεται σε σημαντική αύξηση των εσόδων τους (+4.738 εκατ. ευρώ, ή ποσοστιαία αύξηση 17,5%), όπως επίσης σε συγκράτηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης και μέρους των λειτουργικών δαπανών. Η αύξηση των εσόδων σε σχέση με την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2016 προήλθε από την αύξηση των μεταβιβάσεων του ΚΠ προς τους ΟΚΑ και από την αύξηση των εισπράξεων ασφαλιστικών εισφορών. Πάντως, παρά τη σημαντική αναθεώρηση επί τα βελτίω των αποτελεσμάτων των ΟΚΑ, τα αποτελέσματά τους συνεχίζουν να χρήζουν στενής παρακολούθησης όσο εξακολουθούν να συντρέχουν οι λόγοι που επιβαρύνουν το ασφαλιστικό σύστημα στις συνθήκες της κρίσης (υψηλή ανεργία, «αδήλωτη» εργασία, εισφοροδιαφυγή) και σε συνδυασμό με τις αρνητικές δημογραφικές εξελίξεις (γήρανση του πληθυσμού, μετανάστευση νέων με υψηλά προσόντα κ.ά.).

Η σημαντική αύξηση, σε σχέση με το 2016, των **μεταβιβάσεων** από τον ΚΠ στους ΟΚΑ κατά 3.567 εκατ. ευρώ οφείλεται κατά κύριο λόγο στην οικονομική ενίσχυση του ΕΦΚΑ, ο οποίος από 1/1/2017 ανέλαβε την καταβολή των συντάξεων των ασφαλισμένων του Δημοσίου. Για το σκοπό αυτό εισπράττει ειδική επιχορήγηση από τον ΚΠ η οποία στο εννεάμηνο ανήλθε σε 3.897 εκατ. ευρώ (433 εκατ. ευρώ μηνιαίως). Κατά συνέπεια, εξαιρουμένου του ποσού αυτού, οι μεταβιβάσεις από τον ΚΠ στους ΟΚΑ το 2017 είναι στην πραγματικότητα μειωμένες σε σχέση με το 2016 κατά 330 εκατ. ευρώ.

Τα έσοδα από **ασφαλιστικές εισφορές** αυξήθηκαν κατά 1.133 εκατ. ευρώ το διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου. Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης αυτής, άνω

¹⁰ Συμπεριλαμβάνεται και το αποτέλεσμα των Νοσοκομείων.

των 600 εκατ. ευρώ, έχει δημοσιονομικά ουδέτερη επίπτωση σε όρους ΓΚ και οφείλεται στο γεγονός ότι από το 2017, όπως προαναφέρθηκε, οι ασφαλιστικές εισφορές που καταβάλλουν οι δημόσιοι υπάλληλοι αποτελούν πόρο του ΕΦΚΑ και το κράτος αντίστοιχα καταβάλλει πλέον εργοδοτικές εισφορές στον ΕΦΚΑ. Το εναπομένει υπόλοιπο της αύξησης των ασφαλιστικών εισφορών (περί τα 500 εκατ. ευρώ) προκλήθηκε κυρίως από δύο λόγους: α) από την αύξηση των εισφορών για τους αγρότες, τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αυτοαπασχολούμενους¹¹ και β) λόγω της αύξησης της απασχόλησης, αφού τους πρώτους επτά μήνες του 2017, για τους οποίους υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, το σύνολο των απασχολούμενων κατέγραψε μέση μηνιαία θετική μεταβολή κατά 2,31 ποσοστιαίες μονάδες έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2016¹².

Πίνακας 5: Ταμειακό Αποτέλεσμα των ΟΚΑ

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			
(σε εκατ. ευρώ)	2014	2015	2016	2017
I. Σύνολο Εσόδων	27.003	24.939	27.084	31.821
(εξ ων: Ασφαλιστικές Εισφορές)	13.852	13.545	14.319	15.452
(εξ ων: Μεταβιβάσεις από τον ΚΠ)	11.807	10.399	11.730	15.297
Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % ΑΕΠ	6,61%	5,92%	6,67%	8,49%
Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % των Συνολικών Εσόδων	43,72%	41,70%	43,31%	48,07%
II. Σύνολο Δαπανών	26.891	25.167	26.134	29.848
(εξ ων: Συντάξεις)	18.931	18.799	18.572	22.319
Ισοζύγιο (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-))	112	-227	950	1.973

Πηγή: Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων ΓΚ Σεπτεμβρίου 2017, επεξεργασία ΕΔΣ.

Οι δαπάνες των ΟΚΑ το εννεάμηνο του 2017 ανήλθαν σε 29.848 εκατ. ευρώ. Αυξήθηκαν κατά 3.714 εκατ. ευρώ έναντι του εννεάμηνου του 2016. Την υψηλότερη αύξηση, σε ετήσια βάση, εμφάνισε η συνταξιοδοτική δαπάνη. Αν αφαιρεθεί η επίπτωση της αύξησης που σχετίζεται με τις συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων, η συνταξιοδοτική δαπάνη εμφανίζεται ελαφρά χαμηλότερη σε σχέση με το 2016. Τέλος, χαμηλότερες ήταν το 2017 οι δαπάνες για αγορά αγαθών, επιδοτήσεις και μεταβιβάσεις με αποτέλεσμα την εξοικονόμηση συνολικού ποσού 290 εκατ. ευρώ.

Τέλος, σημειώνεται πως η μεγάλη μεταβλητότητα των εκτιμήσεων του ΥΠΟΙΚ σε σχέση με τη διαμόρφωση του ισοζυγίου των ΟΚΑ δημιουργεί προβληματισμό ως προς την ακρίβεια της μεθοδολογίας διενέργειας των σχετικών προβλέψεων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2017, αναμενόταν για τρέχον έτος έλλειμμα ύψους 252 εκατ. ευρώ σε εθνολογιστική βάση, το οποίο αναπροσαρμόστηκε επί τα χείρω με το ΜΠΔΣ 2018-2021 στα 941 εκατ. ευρώ. Αντιθέτως, το Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2018 προβλέπει πλεόνασμα ύψους 378 εκατ. ευρώ για το 2017, ήτοι βελτίωση του ισοζυγίου των ΟΚΑ κατά 1,3

¹¹ Ν.4387/2016.

¹² Τα στοιχεία για την απασχόληση προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ (Δελτίο Τύπου: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Ιούλιος 2017) και είναι μη εποχικά προσαρμοσμένα.

δισ. ευρώ σε σύγκριση με τη μόλις προ πέντε μηνών εκτίμηση του ΜΠΔΣ 2018-2021. Αντιστοίχως, μεγάλες αποκλίσεις είχαν σημειωθεί και κατά το 2016, όταν η Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2017, μόλις 1,5 μήνα προ του κλεισίματος του έτους, προέβλεπε έλλειμμα για το 2016 ύψους 206 εκατ. ευρώ, ενώ το πραγματικό αποτέλεσμα διαμορφώθηκε τελικά σε πλεόνασμα ύψους 2.042 εκατ. ευρώ.

Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Το εννεάμηνο του 2017, οι ΟΤΑ¹³ εμφάνισαν σημαντική συρρίκνωση του πλεονάσματός τους σε 85 εκατ. ευρώ έναντι 448 εκατ. ευρώ κατά την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Αντίστοιχα, εμφάνισαν πρωτογενές πλεόνασμα ύψους 131 εκατ. ευρώ έναντι 500 εκατ. ευρώ το εννεάμηνο του 2016.

Το επιδεινούμενο αποτέλεσμα των ΟΤΑ, σε σχέση με το 2016, οφείλεται στη μείωση των εσόδων τους κατά 7,3%. Οι δαπάνες αυξήθηκαν ελαφρά (κατά 27 εκατ. ευρώ ή κατά 0,6%). Η πτώση των εσόδων των ΟΤΑ πηγάζει από τη μείωση των μεταβιβάσεων από τον ΚΠ κατά 12,4%. Η μείωση των μεταβιβάσεων προς τους ΟΤΑ οφείλεται στη λήξη του προγράμματος ρύθμισης των οφειλών του Ελληνικού Δημοσίου προς τους Δήμους¹⁴.

Πίνακας 6: Ταμειακό Αποτέλεσμα των ΟΤΑ

(σε εκατ. ευρώ)	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			
	2014	2015	2016	2017
I. Σύνολο Εσόδων	4.782	4.044	4.588	4.252
(εξ ων: Μεταβιβάσεις από τον ΚΠ)	3.044	2.382	2.767	2.426
Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % ΑΕΠ	1,70%	1,36%	1,57%	1,35%
Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % των Συνολικών Εσόδων	63,65%	58,91%	60,32%	57,04%
II. Σύνολο Δαπανών	4.487	3.998	4.140	4.167
Ισοζύγιο (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-))	295	46	448	85

Πηγή: Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων ΓΚ Σεπτεμβρίου 2017, επεξεργασία ΕΔΣ.

Οι δαπάνες για αμοιβές προσωπικού των ΟΤΑ αυξήθηκαν λόγω της ένταξης Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου των ΟΤΑ στο Μητρώο Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης.

Παρά την ελαφρά επιδείνωση των αποτελεσμάτων σε σχέση με το 2016, το ποσοστό των μεταβιβάσεων του ΚΠ προς τους ΟΤΑ παραμένει χαμηλό και σχετικά σταθερό τα

¹³ Στους ΟΤΑ περιλαμβάνονται οι Δήμοι, οι Περιφέρειες και τα Νομικά Πρόσωπα των ΟΤΑ.

¹⁴ Η τελευταία δόση (ύψους 214 εκατ. ευρώ) του οποίου δόθηκε στις 31 Ιανουαρίου 2016. Βλ. σχετικά άρθρο 27 του Ν.3756/2009: «Οι πάσης φύσεως οφειλές του Ελληνικού Δημοσίου προς τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) α' βαθμού ..., ύψους ενός δισεκατομμυρίου επτακοσίων έντεκα εκατομμυρίων ευρώ (1.711.000.000), που αφορούν στη χρονική περίοδο από την καθιέρωση των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων (ΚΑΠ) μέχρι και το έτος 2008, δύναται να εξοφληθούν με την έκδοση ομολόγων σε οκτώ (8) ετήσιες ισόποσες δόσεις, εκ των οποίων η πρώτη θα καταβληθεί εντός δύο (2) μηνών από τη δημοσίευση του νόμου αυτού στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και οι υπόλοιπες επτά (7) την 31η Ιανουαρίου εκάστου έτους, αρχής γενομένης από την 31η Ιανουαρίου 2010».

τελευταία έτη. Εξ αυτού συνάγεται ότι στην παρούσα φάση οι ΟΤΑ δεν αποτελούν πηγή ιδιαίτερης δημοσιονομικής ανησυχίας.

Κεντρική Κυβέρνηση (πλην ΚΠ)

Στα τέλη Σεπτεμβρίου 2017, η Κεντρική Κυβέρνηση παρουσίαζε μείωση του πλεονάσματός της κατά 1.153 εκατ. ευρώ σε σχέση με το εννεάμηνο του 2016, οπότε είχε διαμορφωθεί σε 1.289 εκατ. ευρώ (Πίνακας 7). Το κατά πολύ χαμηλότερο πλεόνασμα οφείλεται στην επιδείνωση του ισοζυγίου των επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ, ενώ τα Νομικά Πρόσωπα της Κεντρικής Κυβέρνησης επέτυχαν να διευρύνουν σημαντικά το πλεόνασμά τους.

Αναλυτικότερα, σημειώθηκε **μείωση των εσόδων** κατά 10,4% που οφείλεται αποκλειστικά στη μείωση των μεταβιβάσεων. Όλες οι λοιπές κατηγορίες εσόδων κινήθηκαν ανοδικά, έναντι του εννεάμηνου του 2016. Η μείωση των μεταβιβάσεων αντικατοπτρίζει πρωτίστως τις κατά πολύ μειωμένες κεφαλαιακές μεταβιβάσεις (από 2.526 εκατ. ευρώ το 2016 σε 1.167 εκατ. ευρώ το 2017) από τον ΚΠ προς τους φορείς της Κεντρικής Κυβέρνησης λόγω σημαντικής μείωσης της δαπάνης του ΚΠ για καταπτώσεις εγγυήσεων και ανάληψη χρέους φορέων.

Οι **δαπάνες της Κεντρικής Κυβέρνησης** (πλην Κεντρικής Διοίκησης), αυξήθηκαν κατά 7,4%, σε σχέση με το εννεάμηνο του 2016. Βασικό παράγοντα της προαναφερθείσας αύξησης αποτελεί η αύξηση των επιδοτήσεων κατά 34,7%. Οι εν λόγω επιδοτήσεις αφορούν πληρωμές του Λειτουργού Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΛΑΓΗΕ) για φωτοβολταϊκά, προς τους παραγωγούς Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και Συμπαράγωγης Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Αποδοτικότητας (ΣΗΘΥΑ).

Πίνακας 7: Ταμειακό Αποτέλεσμα των Νομικών Προσώπων και Επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ

(σε εκατ. ευρώ)	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			
	2014	2015	2016	2017
I. Σύνολο Εσόδων	4.177	5.014	7.474	6.693
(εξ ων: Μεταβιβάσεις από τον ΚΠ)	2.260	2.928	4.066	2.814
Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % ΑΕΠ	1,26%	1,67%	2,31%	1,56%
Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % των Συνολικών Εσόδων	54,09%	58,39%	54,40%	42,04%
II. Σύνολο Δαπανών	3.256	4.544	5.043	5.414
Ισοζύγιο (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-))	922	470	2.432	1.279

Πηγή: Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων ΓΚ Σεπτεμβρίου 2017, επεξεργασία ΕΔΣ.

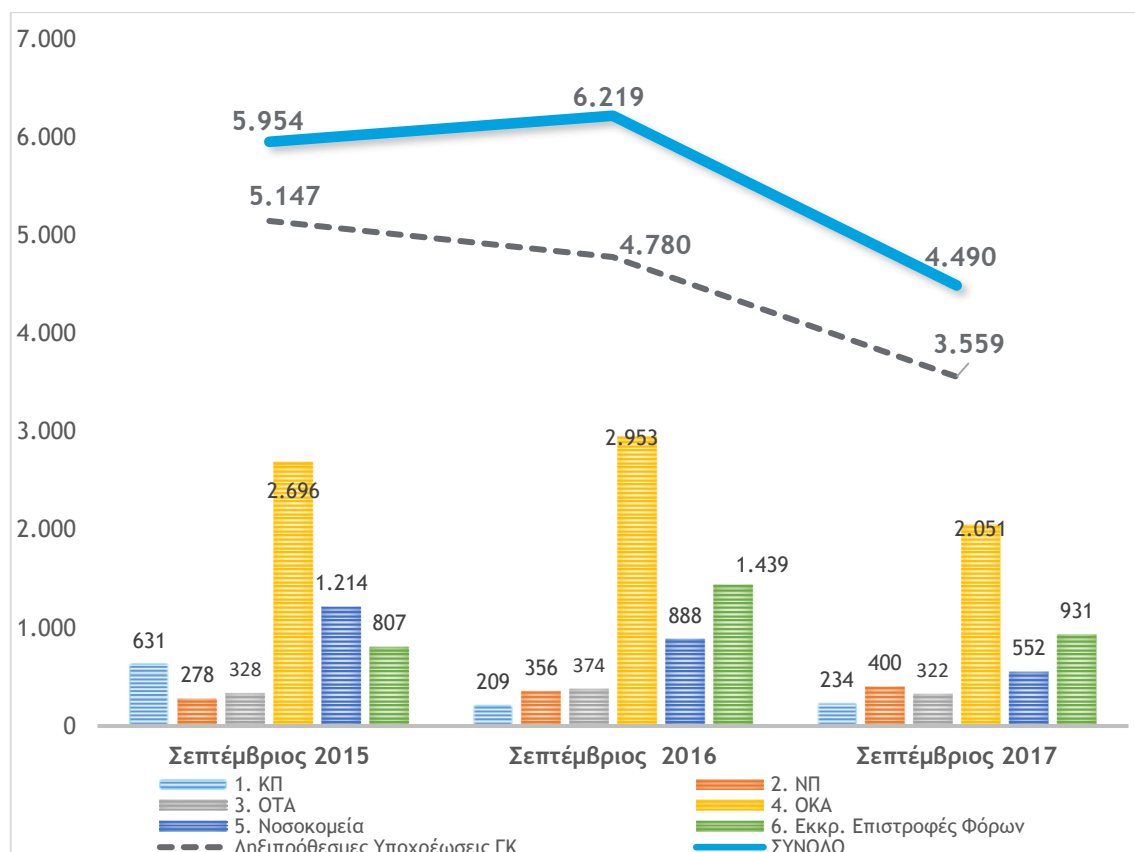
1.2.2. Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις

Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της ΓΚ προς τρίτους, τον Σεπτέμβριο του 2017, ανήλθαν σε 3.559 εκατ. ευρώ. Μειώθηκαν δηλαδή κατά 1.221 εκατ. ευρώ ή 25,5%, έναντι του Σεπτεμβρίου του 2016. Παράλληλα, το μήνα Σεπτέμβριο επιταχύνθηκαν σημαντικά οι πληρωμές για επιστροφές φόρων σε σύγκριση τόσο με το 2016, όσο και

με το εννεάμηνο του 2017, με συνέπεια τη μείωση των επιστροφών φόρων που παραμένουν σε εκκρεμότητα. Συγκεκριμένα, το ύψος των εκκρεμών επιστροφών φόρων διαμορφώθηκε στα 931 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας σημαντική μείωση κατά 1.183 εκατ. ευρώ έναντι του προηγούμενου μήνα, και κατά 508 εκατ. ευρώ έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2016. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα να υπερκαλυφθεί ο στόχος που είχε τεθεί στο ΜΠΔΣ 2018-2021 για αυξημένες επιστροφές φόρων, όχι μόνο για το εννεάμηνο αλλά και σε ετήσια βάση¹⁵. Το Διάγραμμα 3 απεικονίζει ανά υποτομέα της ΓΚ, τη βελτιωμένη εικόνα των ληξιπρόθεσμων οφειλών και των εκκρεμών επιστροφών φόρων, σε βάθος διετίας. Σημειώνεται ότι τη «μερίδα του λέοντος» των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων εξακολουθούν να κατέχουν οι ΟΚΑ (συμπεριλαμβανομένων των Νοσοκομείων), με ποσοστό 73% των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων της ΓΚ (μη συμπεριλαμβανομένων των εκκρεμών επιστροφών φόρων).

Διάγραμμα 3: Υποχρεώσεις ΓΚ ανά υποτομέα και εκκρεμείς επιστροφές φόρων (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων ΓΚ Σεπτεμβρίου 2017, επεξεργασία ΕΔΣ.

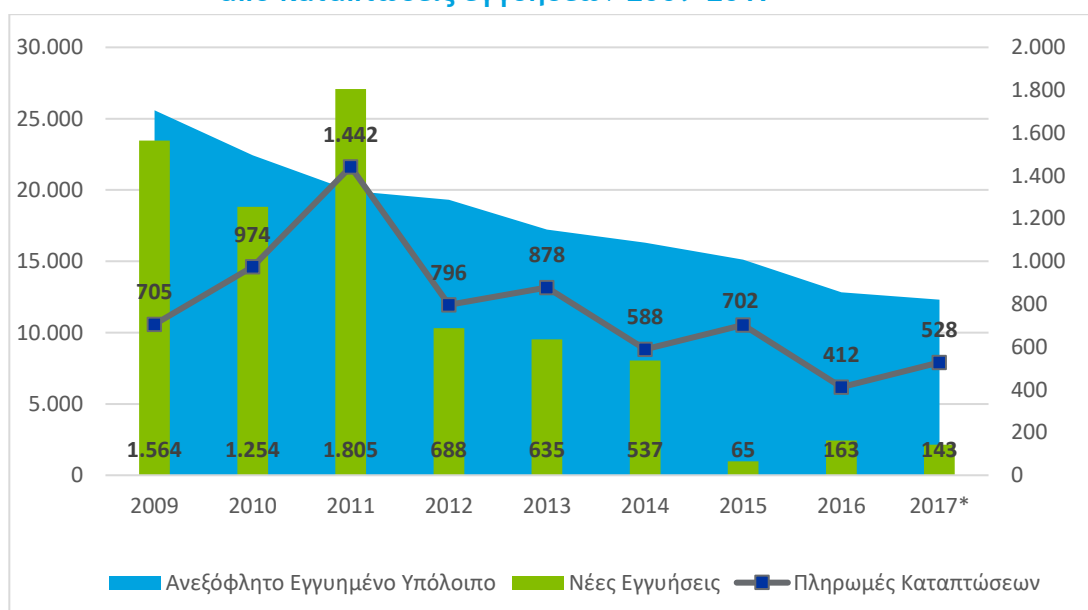
¹⁵ Στο ΜΠΔΣ 2018-2021 ο ετήσιος στόχος για επιστροφές φόρων το 2017 είναι 3.324 εκατ. ευρώ και σε επίπεδο εννεάμηνου οι επιστροφές φόρων του ΤΠ που πραγματοποιήθηκαν ανήλθαν σε 4.077 εκατ. ευρώ, επιφέροντας ταυτόχρονα σημαντική μείωση αυτών που παραμένουν σε εκκρεμότητα.

1.2.3. Εγγυήσεις Ελληνικού Δημοσίου

Η συρρίκνωση του ανεξόφλητου εγγυημένου υπολοίπου του Ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια του 2017. Το ύψος του ανήλθε το Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους σε 12,3 δισ. ευρώ¹⁶. Το γεγονός αυτό οφείλεται αφενός στην πληρωμή καταπτώσεων εγγυήσεων και αφετέρου στην υπερσυντηρητική πολιτική παροχής νέων εγγυήσεων κατά το 2017. Το μεγαλύτερο μέρος της μείωσης προήλθε από δαπάνη του ΤΠ, για πληρωμές καταπτώσεων εγγυήσεων ύψους 528 εκατ. ευρώ περίπου (Διάγραμμα 4), εκ των οποίων μόνο τα 15 εκατ. ευρώ αφορούσαν φορείς εκτός Γενικής Κυβέρνησης. Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενες εκθέσεις μας, **το υπόλοιπο των παρασχεθεισών εγγυήσεων σε φορείς εκτός ΓΚ¹⁷ εξακολουθεί να παραμένει υψηλό και να συνιστά δημοσιονομική απειλή, σε περίπτωση μαζικής κατάπτωσης εγγυήσεων.** Κρίσιμο ζήτημα εξακολουθεί να αποτελεί η διαχείριση των εγγυημένων αυτών δανείων από το ΕΔ, γεγονός που καθιστά απαραίτητη την από κοινού με τα πιστωτικά ιδρύματα αντιμετώπιση του προβλήματος, προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί το δημοσιονομικό κόστος χωρίς να επιδεινωθεί η καθαρή θέση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Διάγραμμα 4: Ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο, νέες εγγυήσεις και πληρωμές από καταπτώσεις εγγυήσεων 2009-2017

Πηγή: ΓΛΚ - Γενική Διεύθυνση Θησαυροφυλακίου & Δημόσιου Λογιστικού.

*Τα στοιχεία για το 2017 είναι για το διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου.

Τα ποσά που αφορούν πληρωμές καταπτώσεων αναγράφονται σε καθαρή βάση.

¹⁶ Από το συνολικό ανεξόφλητο υπόλοιπο τα 5.406 εκατ. ευρώ αφορούν παρασχεθείσες εγγυήσεις σε φορείς εντός ΓΚ και τα 6.893,23 εκατ. ευρώ παρασχεθείσες εγγυήσεις σε φορείς εκτός ΓΚ.

¹⁷ Από τα 6.893,23 εκατ. ευρώ εγγυήσεων που παρασχεθήκαν σε φορείς εκτός ΓΚ, τα 2/3 σχεδόν αφορούν ιδιωτικές επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα.

2. Εκτιμήσεις για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων του 2017 και 2018

Απαιτητικοί οι δημοσιονομικοί στόχοι για το 2018

Βάσει της ΣΧΔ, για τα έτη 2017 και 2018, η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να επιτύχει πρωτογενή πλεονάσματα ύψους 1,75% και 3,5% του ΑΕΠ, αντίστοιχα. Στο Προσχέδιο του ΚΠ του 2018 προβλέπεται η επίτευξη των στόχων αυτών. Συγκεκριμένα, για το έτος 2017 εκτιμάται ότι το πρωτογενές πλεόνασμα θα ανέλθει στο 2,21% του ΑΕΠ, και για το έτος 2018 προβλέπεται 3,57% ΑΕΠ.

Οι προαναφερθείσες δημοσιονομικές προβλέψεις χαρακτηρίζονται από θετική απόκλιση έναντι των στόχων που είχαν τεθεί στο ΜΠΔΣ 2018-2021 για πρωτογενές πλεόνασμα ΓΚ σε όρους ΣΧΔ ύψους 1,9% του ΑΕΠ για το έτος 2017 και 3,53% του ΑΕΠ για το έτος 2018. Εντούτοις, στο Προσχέδιο προβλέπεται, και για τα δύο έτη αναφοράς, επιδείνωση των αποτελεσμάτων στο Ισοζύγιο του ΚΠ έναντι των αντίστοιχων του ΜΠΔΣ (Πίνακας 8), η οποία προέρχεται κατά κύριο λόγο από την αναθεώρηση προς τα κάτω των προβλέψεων για τα συνολικά έσοδα του ΚΠ. Ειδικά για το 2017, η κάμψη σε ταμειακή βάση των καθαρών εσόδων του ΚΠ προέρχεται από τρεις λόγους: α) τις μειωμένες εισπράξεις από φόρους εισοδήματος, κυρίως από το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων (ΦΠ), β) τις μειωμένες εισπράξεις από το φόρο περιουσίας και γ) τις αυξημένες επιστροφές φόρων.

Η κάμψη των εισπράξεων φόρου εισοδήματος εγείρει ορισμένα ερωτήματα ως προς την επίτευξη των ανωτέρω στόχων. Οι αυξημένες επιστροφές φόρων θα έχουν δημοσιονομικά σχετικά μικρή επίπτωση¹⁸, ενώ η υστέρηση στις εισπράξεις σε φόρο περιουσίας (ΕΝΦΙΑ), όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενο εδάφιο, θα είναι δημοσιονομικά ουδέτερη. Πάντως σημειώνεται ότι στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2018 για τη διαμόρφωση του πρωτογενούς πλεονάσματος ΓΚ σε όρους ΣΧΔ του 2017 και 2018 έχει ληφθεί υπόψη η σημαντική αυτή υστέρηση στις εισπράξεις φόρου εισοδήματος, η οποία δεν είχε προβλεφθεί στο ΜΠΔΣ 2018-2021.

Επιπρόσθετα, αναθεωρημένες προς τα άνω έναντι του ΜΠΔΣ είναι οι δαπάνες του ΚΠ σε εθνικολογιστική βάση, κυρίως λόγω δαπανών στους τομείς της κοινωνικής προστασίας ύψους 800 εκατ. ευρώ για το έτος 2017 και 320 εκατ. ευρώ για το έτος 2018 που δεν είχαν συμπεριληφθεί στο ΜΠΔΣ 2018-2021.

¹⁸ Το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά την αρνητική δημοσιονομική επίδραση στα 400 εκατ. ευρώ, περίπου (Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2018, σ.24).

Πίνακας 8: Ισοζύγια Γενικής Κυβέρνησης & Υποτομέων (2017-2018)

	2017		2018	
(σε εκατ. ευρώ)	Εκτίμηση ΜΠΔΣ	Εκτίμηση Προσχέδιου	Πρόβλεψη ΜΠΔΣ	Πρόβλεψη Προσχέδιου
Ισοζύγιο ΚΠ (ταμειακό)	-1.313	-2.770	-1.096	-1.179
% του ΑΕΠ	-0,7%	-1,5%	-0,6%	-0,6%
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΚΠ (Ταμειακό)	4.337	2.880	4.804	4.521
% του ΑΕΠ	2,4%	1,6%	2,6%	2,4%
Ισοζύγιο ΚΠ (ΕΣΑ)	-3.970	-4.730	-1.876	-2.660
% του ΑΕΠ	-2,2%	-2,6%	-1,0%	-1,4%
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΚΠ (ΕΣΑ)	2.580	1.770	5.124	4.340
% του ΑΕΠ	1,4%	1,0%	2,7%	2,3%
Ισοζύγιο ΝΠ (ΕΣΑ)	1.634	1.788	1.284	1.290
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΝΠ (ΕΣΑ)	1.775	1.920	1.418	1.423
Ισοζύγιο ΔΕΚΟ (ΕΣΑ)	368	455	855	768
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΔΕΚΟ (ΕΣΑ)	763	867	1.219	1.149
Ισοζύγιο Νοσοκομείων-ΠΕΔΥ (ΕΣΑ)	508	476	138	106
Πρωτογενές Αποτέλεσμα Νοσ.-ΠΕΔΥ (ΕΣΑ)	508	476	138	106
Ισοζύγιο ΟΤΑ (ΕΣΑ)	200	129	398	169
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΟΤΑ (ΕΣΑ)	271	193	469	232
Ισοζύγιο ΟΚΑ (ΕΣΑ)	-941	378	175	1.516
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΟΚΑ (ΕΣΑ)	-938	381	128	1.519
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ΕΣΑ)	-2.201	-1.504	974	1.190
% του ΑΕΠ	-1,2%	-0,8%	0,5%	0,6%
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΓΚ (ΕΣΑ)	3.814	4.288	7.420	7.493
% του ΑΕΠ	2,1%	2,4%	4,0%	4,0%
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΓΚ (ΣΧΔ)	3.445	3.977	6.625	6.671
% του ΑΕΠ	1,90%	2,21%	3,53%	3,57%
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε αγοραίες τιμές	181.204	180.236	187.745	186.742

Πηγή: ΜΠΔΣ 2018-2021 και Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2018.

Η πρόβλεψη του Προσχέδιου για υψηλότερο πρωτογενές πλεόνασμα ΓΚ σε όρους ΣΧΔ από το εμφανιζόμενο στο ΜΠΔΣ 2018-2021 για τα δύο έτη αναφοράς εδράζεται στην πρόβλεψη για σημαντικότερη βελτίωση του ισοζυγίου των ΟΚΑ. Το βελτιωμένο ισοζύγιο των ΟΚΑ, σε σχέση με το ΜΠΔΣ, αναμένεται να τροφοδοτηθεί από την υψηλότερη του αναμενομένου αύξηση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές και ρυθμίσεις παλαιών οφειλών και να υποστηριχθεί από τη χαμηλότερη, έναντι της προβλεπόμενης στο ΜΠΔΣ, συνταξιοδοτική δαπάνη. Σε κάθε περίπτωση ενδεχόμενη μεγάλη αρνητική απόκλιση μεταξύ του τελικού πραγματοποιηθέντος δημοσιονομικού

αποτελέσματος και της πρόβλεψης για το ισοζύγιο των ΟΚΑ θα θέσει σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη των στόχων της ΣΧΔ για το πρωτογενές πλεόνασμα της ΓΚ, δοθέντος ότι οι ΟΚΑ αποτελούν το κλειδί για την επίτευξη των στόχων κατά τη συγκεκριμένη διετία. Βεβαίως, στη βελτίωση του ισοζυγίου των ΟΚΑ δύναται να συνδράμει επίσης η συγκράτηση της φαρμακευτικής δαπάνης, καθώς και της δαπάνης για παροχές ασθενείας, χάρη στην εφαρμογή του μηχανισμού αυτόματων επιστροφών (clawback) που ενεργοποιείται όταν σημειωθεί υπέρβαση των προκαθορισμένων ορίων για τις προαναφερόμενες δαπάνες. Αντίθετα, τυχόν αναθεώρηση προς τα πάνω, βάσει νεότερων στοιχείων από τον ΕΦΚΑ και τον ΕΤΕΑΕΠ, του αριθμού των εκκρεμών αιτήσεων συνταξιοδότησης και εφάπαξ παροχών θα διογκώσει τις δαπάνες των ΟΚΑ, δημιουργώντας παράλληλα σοβαρές προκλήσεις και για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων.

Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του ΔΝΤ και του ΟΟΣΑ συγκλίνουν ως προς την επίτευξη του **δημοσιονομικού στόχου για το 2017**. Ο ΟΟΣΑ εκτιμά το πρωτογενές πλεόνασμα της ΓΚ κατά ESA σε 2,8%. Το ΔΝΤ σε πρόσφατη δημοσίευσή του εκτιμά ότι το πρωτογενές πλεόνασμα της ΓΚ σε όρους ΣΧΔ θα ανέλθει σε ποσοστό 1,7% του ΑΕΠ. Ωστόσο οι προβλέψεις των οργανισμών αυτών είναι λιγότερο αισιόδοξες ως προς την επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου για το 2018. Συγκεκριμένα ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι το πρωτογενές πλεόνασμα της ΓΚ κατά ESA θα διαμορφωθεί στο 2,6% του ΑΕΠ και το ΔΝΤ στο 2,2%¹⁹ του ΑΕΠ σε όρους ΣΧΔ.

Πίνακας 9: Προβλέψεις για τα δημοσιονομικά μεγέθη

εκατ. ευρώ	2017				2018			
	Υπ.Οικ. ¹	Ευρωπαϊκή Επιτροπή ²	ΔΝΤ ³	ΟΟΣΑ ⁴	Υπ.Οικ.	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	ΔΝΤ	ΟΟΣΑ
Ισοζύγιο ΓΚ	-1.814	-2.163	-3.119	-439	368	1.620	-2.065	-459
ως % ΑΕΠ	-1,01%	-1,21%	-1,72%	-0,24%	0,20%	0,88%	-1,10%	-0,24%
Τόκοι	5.791	5.764	6.191	5.659	6.303	5.672	6.249	5.259
Πρωτογενές Αποτέλ. ΓΚ	3.977	3.601	3.072	5.220	6.671	7.292	4.184	4.800
ως % ΑΕΠ	2,20%	2,02%	1,70%	2,80%	3,57%	3,95%	2,20%	2,56%
ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	180.236	178.626	181.150	181.575	186.742	184.785	188.343	187.502

Πηγές: 1) Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2018.

2) Autumn 2017 European Economic Forecast, European Commission, November 2017.

3) World Economic Outlook (WEO), International Monetary Fund, October 2017.

4) OECD Economic Outlook, Organisation for Economic Co-operation and Development, June 2017.

* Οι προβλέψεις του Προσχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού 2018 και του ΔΝΤ αναφέρονται στο ισοζύγιο και στο πρωτογενές αποτέλεσμα ΓΚ σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ΣΧΔ.

** Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρονται στο ισοζύγιο και στο πρωτογενές αποτέλεσμα ΓΚ, σε εθνικολογιστική βάση, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών.

*** Οι προβλέψεις του ΟΟΣΑ αναφέρονται στο ισοζύγιο και στο πρωτογενές αποτέλεσμα ΓΚ, σε εθνικολογιστική βάση, σύμφωνα με το Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών (2008 SNA). Για τον υπολογισμό του πρωτογενούς πλεονάσματος, ο ΟΟΣΑ λαμβάνει υπόψη τις καθαρές δαπάνες για πληρωμή τόκων (net interest payments), ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τις ακαθάριστες δαπάνες για πληρωμή τόκων (gross interest payments).

¹⁹ Παρά την πρόβλεψη για συγκρατημένο πρωτογενές πλεόνασμα το 2018, το ΔΝΤ επισημαίνει ότι αυτό δεν συνοδεύεται από δημοσιονομικό κενό και γι' αυτό δεν κρίνει αναγκαία τη λήψη πρόσθετων μέτρων [<http://www.imf.org/en/news/articles/2017/10/12/tr101217-transcript-of-imf-managing-director-press-conference>].

Υπό το πρίσμα αυτό, με βάση τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία και συνεκτιμώντας τις πρόσφατες προβλέψεις των διεθνών οργανισμών, ο δημοσιονομικός στόχος για το έτος 2017 (πρωτογενές πλεόνασμα 1,75% του ΑΕΠ) είναι εφικτός και είναι πολύ πιθανή η υπέρβασή του. Εξάλλου, η θετική απόκλιση ύψους 823 εκατ. ευρώ μεταξύ της πρόβλεψης του Υπουργείου Οικονομικών και του στόχου της ΣΧΔ για το πρωτογενές πλεόνασμα υποδηλώνει ότι υπάρχει περιθώριο υστέρησης έναντι των προβλέψεων σε ορισμένες κατηγορίες εσόδων ή αντίστοιχα αύξησης έναντι των προβλέψεων σε ορισμένες κατηγορίες δαπανών, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η επίτευξη του στόχου για το πρωτογενές πλεόνασμα. Η τυχόν υπεραπόδοση και κατ'επέκταση η διανομή «κοινωνικού μερίσματος» το 2017 θα εξαρτηθεί από την επαλήθευση ή μη των προβλέψεων για το αποτέλεσμα των ΟΚΑ.

Ο στόχος που τίθεται για το 2018 για πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 3,5% είναι πολύ απαιτητικός. **Εξαρτάται πρωτίστως από την επίτευξη υψηλού ρυθμού μεγέθυνσης της τάξεως του 2,4%.** Τα καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με το 2017 εκτιμάται ότι θα προέλθουν κατά κύριο λόγο από τη βελτίωση του ισοζυγίου των ΟΚΑ κατά περίπου 1,2 δισ. ευρώ, από την εξοικονόμηση εφάπαξ δαπανών για δράσεις κοινωνικής προστασίας ευάλωτων πληθυσμών κατά 320 εκατ. ευρώ και από βελτιωμένες εισπράξεις φόρων κατά περίπου 1 δισ. ευρώ. Στο σκέλος των δαπανών το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά ότι σημαντική εξοικονόμηση θα προέλθει από το ότι η χρηματοδότηση των προγραμματισμένων εφάπαξ δράσεων ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής εντός του 2018 θα στηριχθεί σε ανακατανομή πόρων αφού έχει προβλεφθεί να αντληθεί από το πρόγραμμα επισκόπησης των πρωτογενών λειτουργικών δαπανών των φορέων της ΓΚ (“spending review”)²⁰. Η επαλήθευση της πρόβλεψης για αύξηση των εισπράξεων φόρων και ασφαλιστικών εισφορών έναντι του 2017 συναρτάται πρωτίστως με την επαλήθευση των μακροοικονομικών προβλέψεων μιας και οι φορολογικές παρεμβάσεις για το 2018 είναι περιορισμένες. Συνεπώς, ο δημοσιονομικός στόχος για το 2018 συναρτάται κυρίως με τον μακροοικονομικό στόχο. **Όσο προσεγγίζεται ο στόχος για αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το 2018 κατά 2,4%, τόσο περισσότερες είναι οι πιθανότητες για ευθυγράμμιση του Προϋπολογισμού με το στόχο που έχει τεθεί.**

²⁰ Ειδικότερα, τα κονδύλια, ύψους 320 εκατ. ευρώ που θα διατεθούν για τη στήριξη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, το έτος 2018 και η εξοικονόμηση πόρων κατά το ίδιο ποσό που αναμένεται να προκύψει από την επισκόπηση δαπανών φορέων της ΓΚ αποτελούν στοιχεία που περιλαμβάνονται αμφότερα στις εθνικολογιστικές προσαρμογές των δαπανών της Κεντρικής Διοίκησης, με αποτέλεσμα το πρώτο στοιχείο να αυξάνει τις δαπάνες του ΚΠ κατά ΕΣΑ και το δεύτερο στοιχείο να τις μειώνει ισόποσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II: ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ 2017

Αναγκαίο να τρέξει η μεγέθυνση με περισσότερο από 3% το Β' εξάμηνο.

Στην από 29/9/2017 δημοσιευμένη γνώμη του Συμβουλίου για τις μακροοικονομικές προβλέψεις του Προσχεδίου του ΚΠ για το 2018, αναφέρεται ότι η επαλήθευση του σεναρίου του ΥΠΟΙΚ για αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,8% το 2017 προϋποθέτει μέσο όρο μεγέθυνσης του ΑΕΠ στο 3ο και 4ο τρίμηνο του έτους ίση με 3,1% (σε σχέση με το προηγούμενο έτος). Αν και το +1,8% βρίσκεται στο ανώτατο εύρος των τιμών των ανεξάρτητων προβλέψεων του ΕΔΣ, **το κεντρικό σενάριο για την πραγματική αύξηση του ΑΕΠ το 2017 είναι πιο μετριοπαθές.** Τα στοιχεία για την εξέλιξη του ΑΕΠ το τρίτο τρίμηνο θα βοηθήσουν στην εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων.

1.1. ΑΕΠ και συνιστώσες

Σύμφωνα με την πρόσφατη αναθεώρηση των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2017), το σημείο αφετηρίας για το ΑΕΠ και την ιδιωτική κατανάλωση στις αρχές του 2017 φαίνεται να είναι χαμηλότερο από ό,τι είχε αρχικά θεωρηθεί: η ετήσια μεγέθυνσή του το 2016 σε όρους όγκου είναι μικρότερη μετά την αναθεώρηση (Πίνακας 10, τελευταίες δύο στήλες). Αντίθετα, η αναθεώρηση κατέδειξε ότι οι εξαγωγές επλήγησαν λιγότερο, οι επενδύσεις αυξήθηκαν περισσότερο και η δημόσια κατανάλωση μειώθηκε λιγότερο το 2016, χωρίς όμως αυτά να μπορέσουν από κοινού να συγκρατήσουν την πτώση του ΑΕΠ, υπό την αρνητική επίδραση της προαναφερόμενης πτώσης της ιδιωτικής κατανάλωσης, αλλά και των εισαγωγών, οι οποίες τελικά αυξήθηκαν αντί να μειωθούν (+0,3%, αντί -0.4% πριν την αναθεώρηση).

Οι επιδράσεις από το ευνοϊκό αποτέλεσμα μείωσης της βάσης μετριάζονται ωστόσο από το αποτέλεσμα μεταφοράς (carryover), το οποίο για το σύνολο της οικονομίας (ΑΕΠ) είναι αρνητικό, σύμφωνα με την αναθεώρηση, παρόλο που για ορισμένες συνιστώσες του, όπως οι επενδύσεις και οι εξαγωγές φαίνεται να δημιουργείται μια θετική δυναμική το 2017. Απαραίτητη για την ακριβή μέτρηση των τάσεων αυτών είναι η επικείμενη ενσωμάτωση της ετήσιας αναθεώρησης στα τριμηνιαία στοιχεία του ΑΕΠ.

Σημειώνεται ότι οι επιδόσεις της οικονομίας το πρώτο εξάμηνο του έτους, όπως αποτυπώθηκαν στα στοιχεία 2ου τριμήνου της ΕΛΣΤΑΤ πριν από την πρόσφατη αναθεώρηση, υπολείπονται των στόχων του ΜΠΔΣ 2018 - 2021, όπως φαίνεται από τον παρακάτω Πίνακα²¹. Αυτό, όπως προαναφέραμε, καθιστά ιδιαίτερα αισιόδοξο το

²¹ Στην από 29.9.2017 γνώμη του Συμβουλίου, γίνεται η σύγκριση μεταξύ των στόχων του ΜΠΔΣ, του μακροοικονομικού σεναρίου του Προσχεδίου και των επιδόσεων εξαμήνου βάσει των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ.

σενάριο του Προσχεδίου για μια πολύ καλύτερη επίδοση της οικονομίας το δεύτερο εξάμηνο του 2017: περισσότερο από πέντε φορές βελτιωμένη σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο (3,1% έναντι 0,6% σε μέσα επίπεδα).

Πίνακας 10: **ΑΕΠ 2017 και συνιστώσες (ετήσιες μεταβολές)**

	ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ	ΜΠΔΣ	Δ	ΕΛΣΤΑΤ		
				1ο Εξάμηνο 2017 *	2016 σύνολο έτους (πριν και μετά την αναθεώρηση Οκτωβρίου 2017)	
					Πριν	Μετά
ΑΕΠ	+1,8	+1,8	0,0	+0,6	+0,0	-0,2
Ιδιωτική κατανάλωση	+1,1	+1,3	-0,2	+1,0	+1,4	-0,1
Δημόσια κατανάλωση	+1,0	+0,1	0,9	+0,7	-2,1	-1,5
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	+4,3	+5,9	-1,6	+2,7	+0,1	+1,6
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	+6,7	+3,3	3,4	+7,4	-2,0	-1,8
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	+5,6	+2,8	2,8	+7,3	-0,4	+0,3

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2018 και ΜΠΔΣ 2018 - 2021.

*Με εποχική διόρθωση.

Το ΥΠΟΙΚ στηρίζει την εκτίμησή του για το κλείσιμο του 2017 κατά βάση στην αύξηση της απασχόλησης (που θα στηρίξει την ιδιωτική κατανάλωση) και στην επιτάχυνση των επενδύσεων μέσω αποκρατικοποιήσεων και κοινοτικών κονδυλίων. Ως προς αυτό είναι πράγματι θετικές οι πρόσφατες εξελίξεις που εδράζονται σε στοιχεία τόσο για τον δείκτη κύκλου εργασιών στη βιομηχανία (ετήσια αύξηση 6,1% - Αύγουστος 2017), όσο και στο δείκτη βιομηχανικής παραγωγής (ετήσια αύξηση 2,4% - Σεπτέμβριος 2017). Εκτιμάται επίσης ότι θα συμβάλει η ευεργετική επίδραση που ασκούν στην αξιοπιστία της χώρας και στην προσέλκυση επενδύσεων οι δεσμεύσεις των διεθνών εταίρων της ότι θα προσφέρουν πλήρη στήριξη στην πορεία προς την αποκατάσταση της απρόσκοπτης χρηματοδότησης της χώρας από τις διεθνείς αγορές. Σημειώνεται ότι, παρά την αύξηση της δραστηριότητας του εξωτερικού τομέα το 1ο εξάμηνο του 2017, το ΥΠΟΙΚ ορθώς, κατά την άποψή μας, διατηρεί μετριοπαθή στάση ως προς τη συμβολή του στην οικονομική μεγέθυνση, κυρίως λόγω των κινδύνων αναθέρμανσης των εισαγωγών και δημιουργίας ελλειμμάτων. Το ενδεχόμενο σοβαρής απόκλισης από το στόχο δεν μπορεί να αποκλειστεί, αν μαζί με μια πιθανώς πενιχρή συμβολή του εξωτερικού τομέα καθυστερήσει η αναμενόμενη κλιμάκωση της επενδυτικής δραστηριότητας στη χώρα.

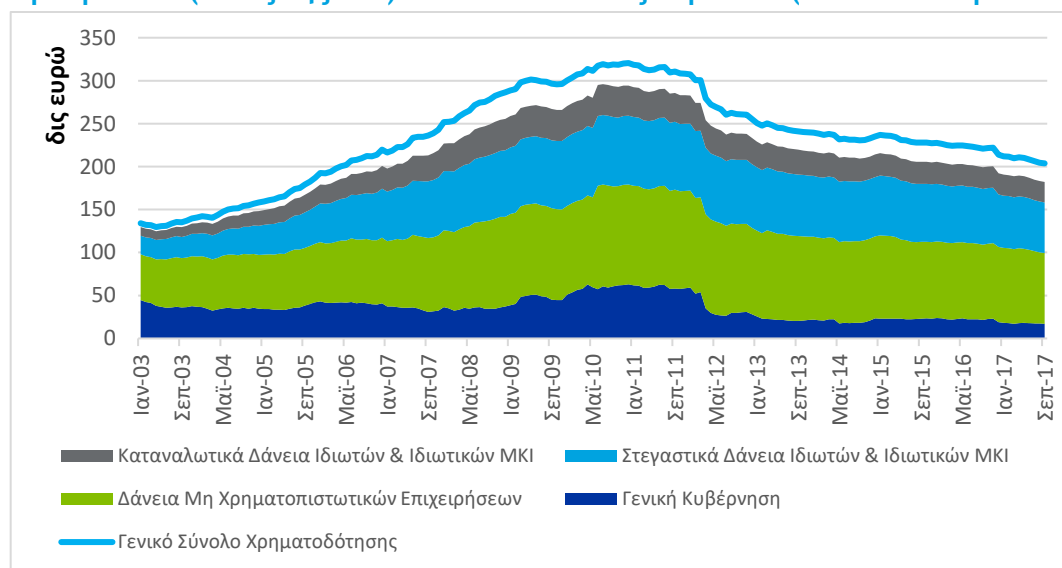
Σημειώνεται ότι στο Προσχέδιο, οι επιδόσεις εξαμήνου υπολογίζονται με εποχικά διορθωμένα στοιχεία, τα οποία τείνουν να αμβλύνουν τις διαφορές μεταξύ πρώτου και δεύτερου εξαμήνου.

Σε αυτή την αναμενόμενη κλιμάκωση των επενδύσεων σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η ενίσχυση της δυνατότητας άντλησης κεφαλαίων των επιχειρήσεων από τις αγορές ή χρηματοδότησής τους από το χρηματοπιστωτικό σύστημα, καθώς επίσης και η προοπτική της άρσης των κεφαλαιακών περιορισμών (capital controls). Το ζήτημα σχετίζεται άμεσα και με τη διευθέτηση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Κρίσιμος παράγοντας κινδύνου θεωρείται η έκβαση των επικείμενων ελέγχων αντοχής (stress tests) των ελληνικών τραπεζών. Η επιτυχής έκβασή τους θα συμβάλει θετικά στη διαδικασία περαιτέρω χαλάρωσης και τελικά άρσης των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων. Η άποψη αυτή περιγράφεται τόσο από το ΥΠΟΙΚ στον οδικό χάρτη της 15ης Μαΐου και στο Προσχέδιο του 2018, όσο και από την Τράπεζα της Ελλάδος²².

Τα προηγούμενα μπορούν να υποστηριχθούν περαιτέρω από τα στοιχεία που απεικονίζονται στο Διάγραμμα 5 αναφορικά με την εξέλιξη του υπολοίπου της τραπεζικής χρηματοδότησης της εγχώριας οικονομίας από το τραπεζικό σύστημα: είναι εμφανές ότι η τραπεζική χρηματοδότηση έχει πέσει στα προ κρίσης επίπεδα, καθιστώντας αναγκαία την πιστωτική επέκταση η οποία θα στηρίξει την οικονομική δραστηριότητα. Επίσης, αναμενόμενη θεωρείται η μείωση του ποσοστού των στεγαστικών δανείων- ως αποτέλεσμα της επιτάχυνσης της διαδικασίας διευθέτησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων των τραπεζών- η οποία μπορεί να απελευθερώσει «πόρους» (δεδομένης της συγκράτησης του επιπέδου των καταθέσεων των τραπεζών στα προ κρίσης επίπεδα) ικανούς να ενισχύσουν τις παραγωγικές επενδύσεις και την καταναλωτική πίστη.

Διάγραμμα 5: Ανάλυση χρηματοδότησης κατοίκων εσωτερικού πλην NXI από τα εγχώρια NXI (εκτός της ΤτΕ): υπόλοιπα τέλους περιόδου (Ιαν.2003-Αυγ.2017)

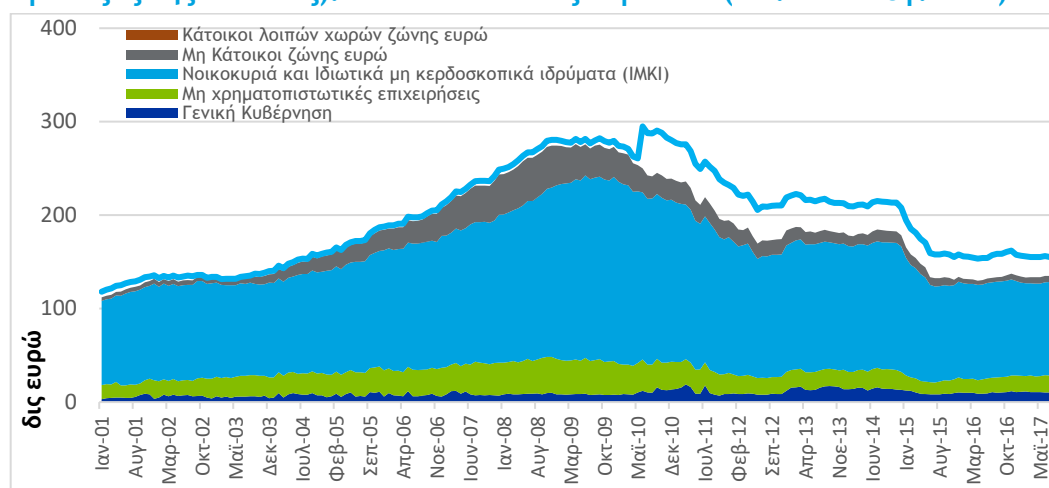

Πηγή: ΤτΕ και επεξεργασία ΕΔΣ.

NXI: Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα.

²² Ομιλία του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος σε εκδήλωση του Ελληνοβρετανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, στη Βρετανική Πρεσβεία, στις 28/9/2017.

Διάγραμμα 6: Καταθέσεις και ρέπος των μη ΝΧΙ στα ΝΧΙ στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος): υπόλοιπα τέλους περιόδου (Ιαν.2001-Αύγ.2017)

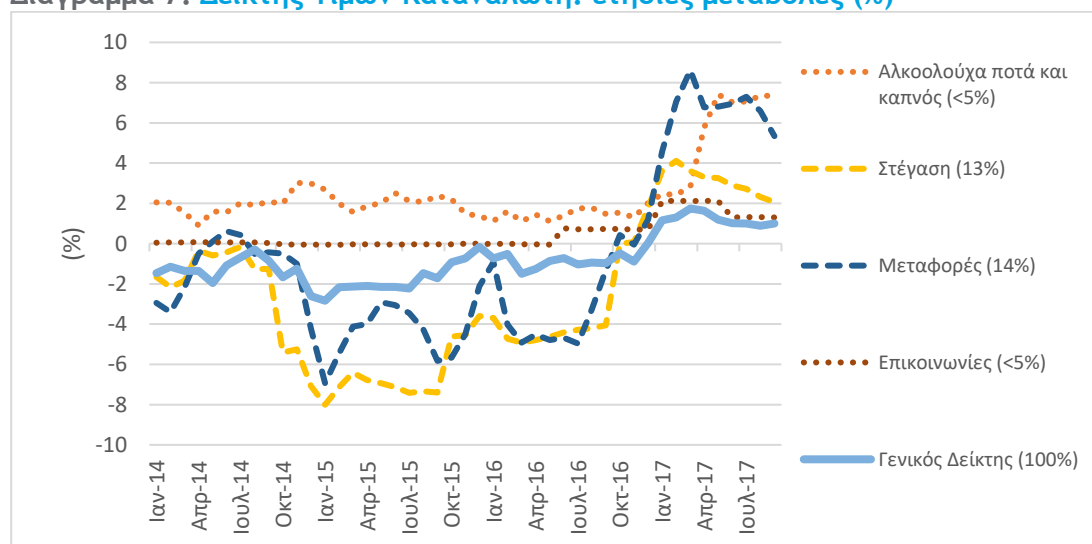

Πηγή: ΤτΕ και επεξεργασία ΕΔΣ.

1.2. Πληθωρισμός

Όπως αναφέρεται στο Προσχέδιο του ΚΠ, η αρχική αύξηση του πληθωρισμού το 2017 αποδίδεται στη διεθνή άνοδο των τιμών του πετρελαίου: αυτό φαίνεται στο Διάγραμμα 7 ότι επηρέασε ιδιαίτερα τις δαπάνες για μεταφορές και στέγαση, οι οποίες έχουν μεγάλη στάθμιση στη διαμόρφωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Η ανοδική τάση του εν λόγω δείκτη, ο οποίος καταγράφει αυξήσεις τιμών για πρώτη φορά μετά το 2014, οφείλεται, επίσης, στις επιδράσεις της αύξησης της έμμεσης φορολογίας: ιδιαίτερα στις κατηγορίες αλκοολούχων ποτών και καπνού καθώς επίσης και στις επικοινωνίες, οι τιμές αντανakλούν σε μεγάλο βαθμό τις αυξήσεις στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στον καπνό και τη σταθερή τηλεφωνία.

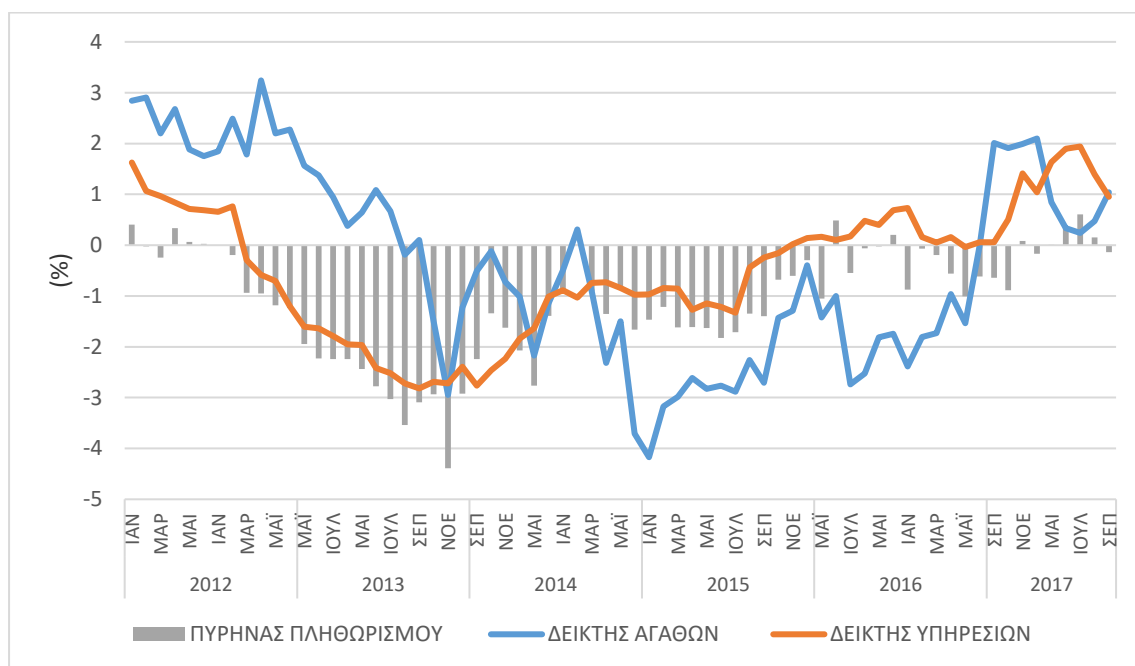
Διάγραμμα 7: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή: ετήσιες μεταβολές (%)

Πηγή: Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ και επεξεργασία ΕΔΣ.

Γενικά, όπως δείχνει το Διάγραμμα 8, οι τιμές στις αγορές αγαθών δείχνουν να επανέρχονται σε θετικούς ρυθμούς μεταβολής μετά από σχεδόν δύομισι έτη συνεχούς πτώσης, ευθυγραμμιζόμενες με τις μεταβολές τιμών στις αγορές υπηρεσιών, οι οποίες είχαν ήδη διορθώσει την πτωτική τους πορεία από τα τέλη του 2015. Οι εξελίξεις αυτές αντανakλούν τις επιμέρους μεταβολές στις συνθήκες προσφοράς και ζήτησης στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών, πρωταρχικό ρόλο στις οποίες για το 2017 φαίνεται ότι διαδραμάτισαν οι υψηλές τιμές ενέργειας και οι φόροι στην κατανάλωση ειδών διατροφής και αλκοολούχων ποτών και καπνού: αυτό είναι εμφανές από την εξέλιξη του πυρήνα πληθωρισμού- απεικονίζεται στο Διάγραμμα 8- , ο οποίος υπολογίζεται εξαιρώντας τα ανωτέρω είδη και ο οποίος φαίνεται ότι κινείται σε σχεδόν μηδενικά επίπεδα το 2017.

Διάγραμμα 8: Πυρήνας πληθωρισμού & δείκτες τιμών: ετήσιες μεταβολές (%)

Πηγή: [Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ και επεξεργασία ΕΔΣ](#).

Το ΥΠΟΙΚ λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις από τη διεθνή άνοδο των τιμών του πετρελαίου στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, υιοθετώντας ιδιαίτερα αυξημένους αποπληθωριστές για τις εισαγωγές και τις εξαγωγές της χώρας (περισσότερο για τις εισαγωγές σε σχέση με τις εξαγωγές) για το 2017. Για το ΑΕΠ υιοθετείται μια μικρή αύξηση του αποπληθωριστή (κατά 0,7%), ως επακόλουθο του αποπληθωριστικού περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούσε μέχρι πρότινος η εγχώρια οικονομία λόγω της ύφεσης και του αρνητικού πληθωρισμού. Επισημαίνεται ο κίνδυνος να μην επαληθευτούν οι προβλέψεις για βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου της οικονομίας σε ένα περιβάλλον αύξησης των τιμών.

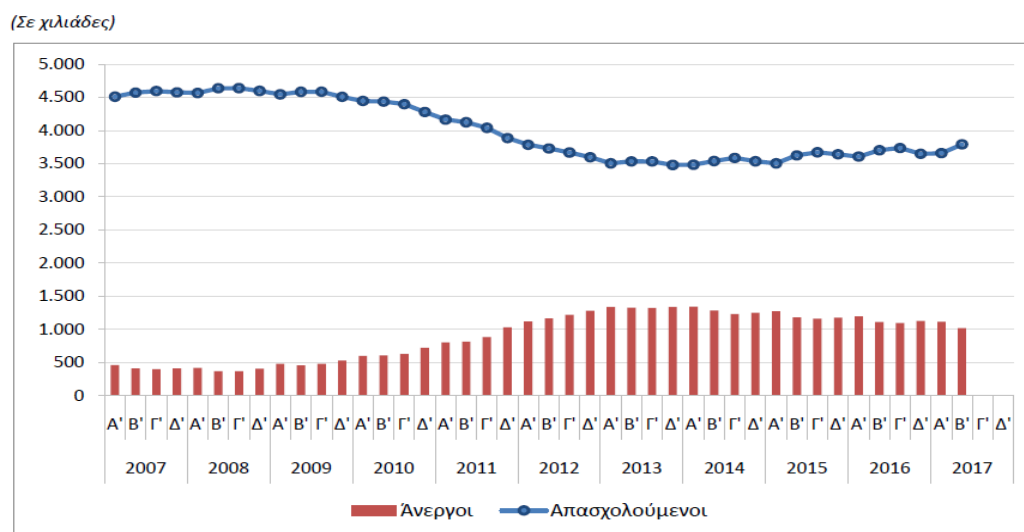
Ειδικότερα, ο αρνητικός πληθωρισμός των προηγούμενων ετών συνετέλεσε στη μείωση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας και συνεπώς βοήθησε στην αύξηση των εξαγωγών και τη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας.

Ωστόσο, η παρατηρούμενη πλέον άνοδος των τιμών ενδέχεται να έχει αρνητική επίδραση στη συνέχιση της ανάκαμψης των εξαγωγών.

1.3. Απασχόληση

Η βελτίωση της οικονομικής δραστηριότητας με τη συμβολή των σημαντικότερων κλάδων της ελληνικής οικονομίας (υπηρεσίες, εμπόριο, μεταποίηση) στήριξε και τη σταθεροποίηση των ευνοϊκών τάσεων που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια στην απασχόληση και την ανεργία, όπως δείχνει το παρακάτω διάγραμμα:

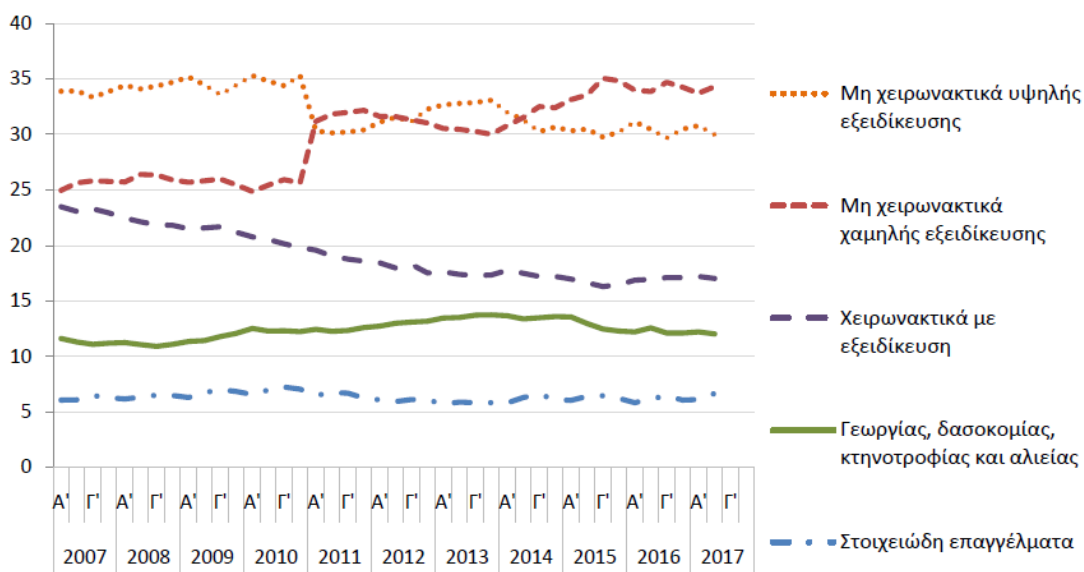
Διάγραμμα 9: Πλήθος απασχολούμενων και ανέργων

Πηγή: Αναδημοσίευση - Απόσπασμα από Δελτίο Τύπου της ΕΛΣΤΑΤ (14.9.2017).

Ωστόσο, προς την κατεύθυνση της παραγωγικής ανασυγκρότησης της οικονομίας και της βελτίωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της ελλοχεύουν κίνδυνοι, καθότι σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού), η διάρθρωση της ανεργίας εξακολουθεί να συντηρεί ένα μεγάλο ποσοστό μακροχρόνια ανέργων (50% περισσότερο από δύο έτη), ενώ η σύνθεση της απασχόλησης φαίνεται να έχει μεταβληθεί τα τελευταία έτη υπέρ της χαμηλής εξειδίκευσης στα μη χειρωνακτικά επαγγέλματα (υπάλληλοι γραφείου, πωλητές, απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών), όπως δείχνει το παρακάτω διάγραμμα (εκτενέστερη ανάλυση παρουσιάζεται στο Παράρτημα II).

Διάγραμμα 10: Ποσοστά (%) απασχολούμενων ανά κατηγορίες επαγγελματιών

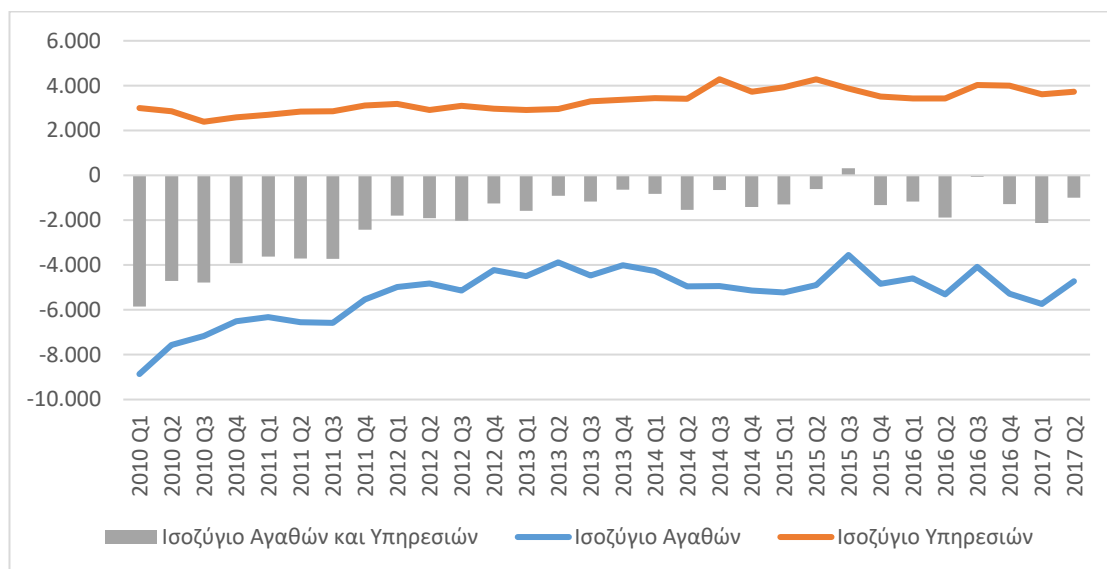
Πηγή: Αναδημοσίευση - Απόσπασμα από Δελτίο Τύπου της ΕΛΣΤΑΤ (14.9.2017).

Τα στοιχεία για τις δύο πρώτες κατηγορίες δεν είναι συγκρίσιμα μεταξύ τους πριν από το 2011, λόγω αλλαγής στον τρόπο ταξινόμησης.

1.4. Ισοζύγιο Πληρωμών / Εξωτερικός Τομέας

Η μικρή επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου κατά το πρώτο εξάμηνο του 2017 οφείλεται κυρίως σε αρνητικές εξελίξεις του ισοζυγίου αγαθών. Το ισοζύγιο υπηρεσιών από την πλευρά του εμφανίζεται σχετικά σταθεροποιημένο στο παρακάτω διάγραμμα με εποχικά διορθωμένα στοιχεία:

Διάγραμμα 11: Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών (εκατ. ευρώ)

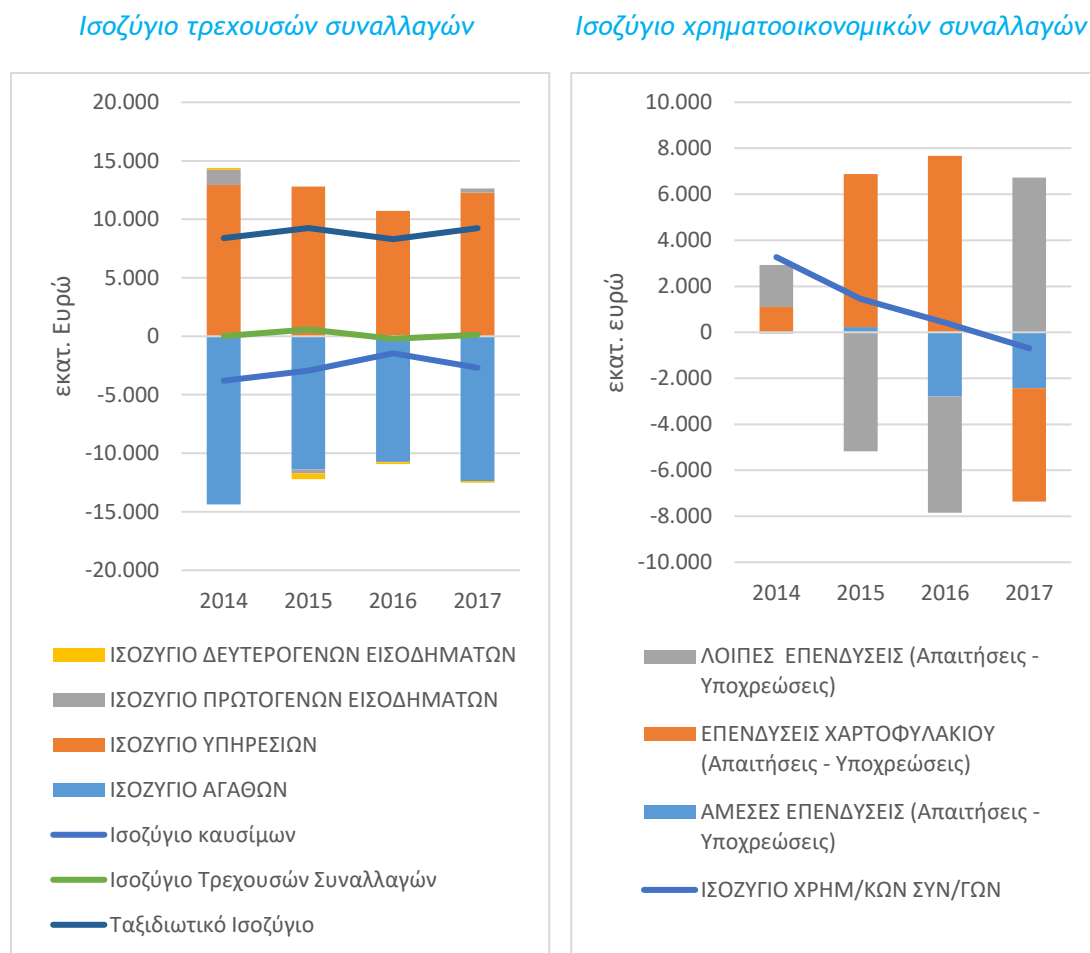

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (σταθερές τιμές, εποχική διόρθωση).

Η πλεονασματική θέση της χώρας στις υπηρεσίες και ιδιαίτερα στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο αντισταθμίζει το έλλειμμα στο ισοζύγιο καυσίμων και λοιπών αγαθών. Το αποτέλεσμα είναι ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών οκταμήνου διατηρείται σχεδόν αμετάβλητο σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν.

Το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών γίνεται ελλειμματικό το 2017, σε προέκταση της σχεδόν γραμμικής καθοδικής τάσης που το χαρακτηρίζει από το 2014.

Διάγραμμα 12: Εξελίξεις στο ισοζύγιο πληρωμών οκταμήνου (Ιαν.-Αύγ.)

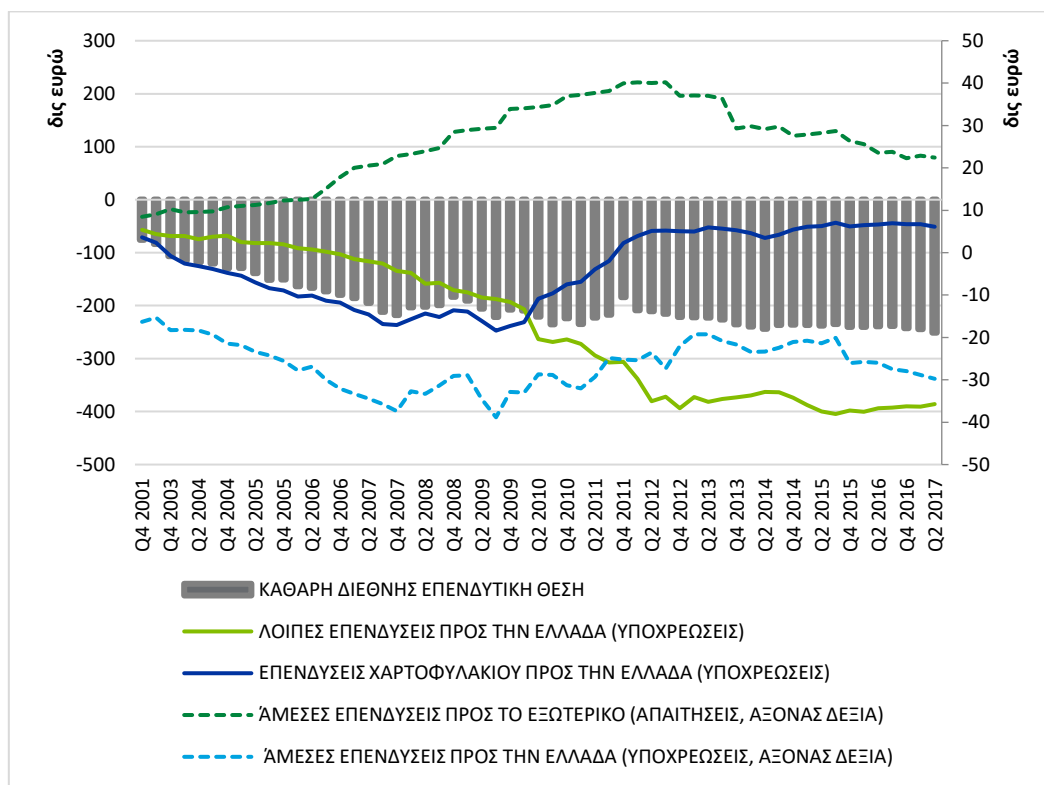
Πηγή: Στοιχεία ΤτΕ (τρέχουσες τιμές) και επεξεργασία ΕΔΣ.

Για το έλλειμμα στο χρηματοοικονομικό ισοζύγιο σημαντικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζουν (από το 2016) οι άμεσες ξένες επενδύσεις στη χώρα μας, οι οποίες εμφανίζονται ως αυξημένες υποχρεώσεις προς κατοίκους του εξωτερικού έναντι των αντίστοιχων απαιτήσεων. Σημειώνεται ότι οι μεταβολές στις καθαρές θέσεις απαιτήσεων-υποχρεώσεων της χώρας από και προς το εξωτερικό μεταξύ επενδυτικών κατηγοριών αντανακλούν τις τάσεις προσέλκυσης κεφαλαίων προς την ελληνική οικονομία, αλλά και επενδυτικών ροών προς το εξωτερικό.

Η διεθνής επενδυτική θέση της χώρας παρουσιάζεται στο επόμενο διάγραμμα, όπου είναι ευκρινής η σημαντική αύξηση των λοιπών επενδύσεων προς την Ελλάδα (λόγω

των δανειακών συμβάσεων του Ελληνικού Δημοσίου από την έναρξη της περιόδου των προγραμμάτων προσαρμογής), η οποία εκτόπισε μεγάλο μέρος των επενδύσεων χαρτοφυλακίου προς τη ελληνική οικονομία. Η πορεία των άμεσων ξένων επενδύσεων προς την ελληνική οικονομία δείχνει μικρή αλλά σταθερή βελτίωση το τελευταίο διάστημα, ενώ και οι λοιπές συνιστώσες της διεθνούς επενδυτικής θέσης (δεν περιλαμβάνονται στο διάγραμμα) είναι σταθεροποιημένες, συνεπεία και των εξελίξεων στους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων.

Διάγραμμα 13: Διεθνής επενδυτική θέση: σε τρέχουσες τιμές, στο τέλος της περιόδου (2004Q1-2017Q2)

Πηγή: Στοιχεία ΤτΕ (τρέχουσες τιμές) και επεξεργασία ΕΔΣ.
(Απαιτήσεις με θετικό πρόσημο και υποχρεώσεις με αρνητικό)

2. Προβλέψεις για το 2018

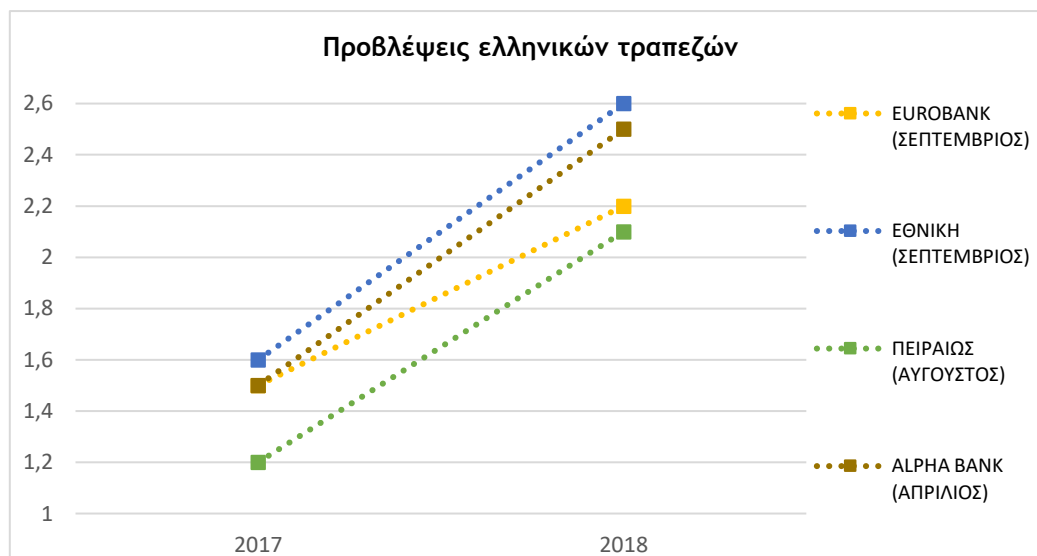
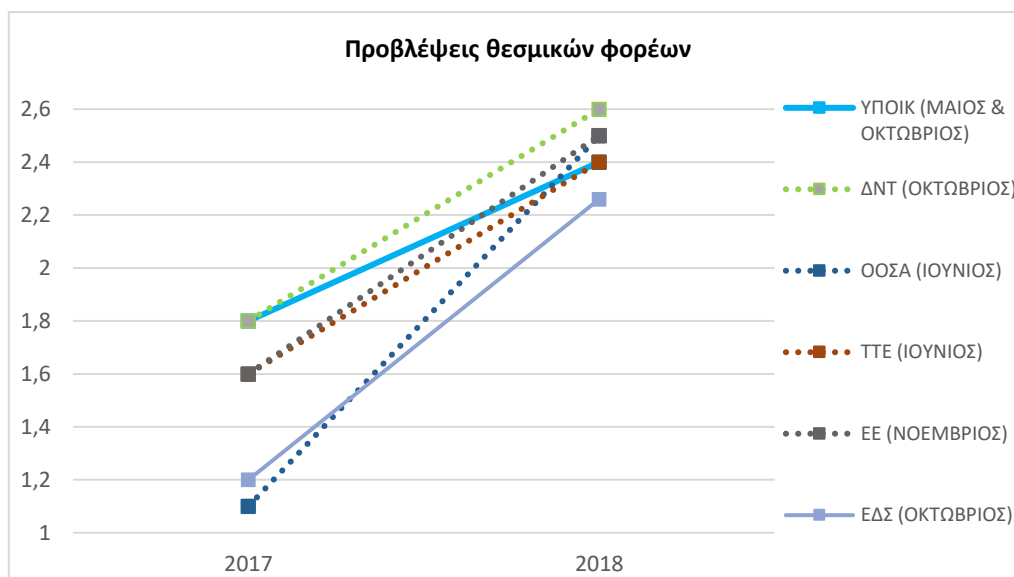
Εδραίωση της ανάκαμψης και επέκταση το 2018

Οι προβλέψεις διεθνών και εγχώριων φορέων για τη μεγέθυνση του ΑΕΠ (Διάγραμμα 14) συγκλίνουν στην πρόβλεψη ενός ρυθμού της τάξης του 2% και άνω, με ανώτατο όριο το 2,6%. Μεγαλύτερη επιτάχυνση της μεγέθυνσης σε σχέση με το 2017 αναμένεται σύμφωνα με τις προβλέψεις που διενεργήθηκαν μετά την επιτυχή έκβαση της δεύτερης αξιολόγησης, όπως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Νοέμβριος), του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Οκτώβριος) και της Εθνικής Τράπεζας (Σεπτέμβριος). Παράλληλα, οι προβλέψεις Ιουνίου του ΟΟΣΑ υποστηρίζουν μian

ιδιαίτερη επιτάχυνση το 2018, ξεκινώντας όμως από πολύ χαμηλότερη βάση σε ό,τι αφορά το 2017. Οι ανεξάρτητες προβλέψεις του ΕΔΣ²³ για το 2018 κινούνται σε ένα εύρος τιμών 1,9%-2,6% για την πραγματική αύξηση του ΑΕΠ.

Διάγραμμα 14: Προβλέψεις ετήσιας μεταβολής (%) πραγματικού ΑΕΠ

Πηγές:

EUROBANK: Eurobank (September, 2017) "Global Macro Themes & Market Implications for the EA Periphery and the CESEE".

ALPHA BANK: Alpha Bank (April 2017) "Greece: Economic and Financial Outlook", No.91.

ΠΕΙΡΑΙΩΣ: Τράπεζα Πειραιώς (Αύγουστος 2017) "Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων στην Ελλάδα και τον κόσμο".

ΕΕ: European Economic Forecasts (November, 2017).

ΕΘΝΙΚΗ: National Bank of Greece (September 2017) "Greece Macro Outlook".

ΤΤΕ: Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική (Ιούνιος 2017).

Στοιχεία για άλλους διεθνείς οργανισμούς όπως δημοσιεύθηκαν στην τριμηνιαία έκθεση του IOBE.

²³ Σχετικά με τη μεθοδολογία του υποδείγματος που χρησιμοποιεί το ΕΔΣ βλέπε Kazanas, T. (2017), "Short term forecasting of Greek GDP growth using Dynamic Factor Models", Working Paper no.1, Hellenic Fiscal Council, October.

Η διαφοροποίηση των ανωτέρω σεναρίων σχετίζεται μάλλον με διαφορετική αξιολόγηση των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται η ελληνική οικονομία, όπως και των παραγόντων εκείνων που επιδρούν προωθητικά. Μεταξύ των προωθητικών εξελίξεων περιλαμβάνονται οι θετικές επιρροές που ασκεί στις ελληνικές εξαγωγές το ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον και η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, τα οποία λαμβάνονται υπόψη και στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2018. Επίσης, ευνοϊκές επιπτώσεις θεωρείται ότι θα έχει η πρόσφατη περίοδος αρνητικού πληθωρισμού που επικράτησε στην ελληνική οικονομία. Σε συνδυασμό με τους ήπιους ρυθμούς πληθωρισμού των άλλων ανεπτυγμένων χωρών, οι αρνητικοί ρυθμοί μεταβολής των εγχώριων τιμών συνέβαλαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής παραγωγής ως προς την τιμή. Τέλος, ενδεχόμενες ανατιμητικές τάσεις του ευρώ στην ισοτιμία του με το δολάριο, λόγω της ισχυροποίησης της οικονομικής μεγέθυνσης στην ΕΕ και της ταυτόχρονης αβεβαιότητας για τις δημοσιονομικές εξελίξεις στις ΗΠΑ, εκτιμάται ότι θα έχουν ευεργετικές επιδράσεις στην πτώση του κόστους ενέργειας και πρώτων υλών αντισταθμίζοντας πιθανή άνοδο στις διεθνείς τιμές του πετρελαίου.

Στους παράγοντες κινδύνου προστίθεται η αβεβαιότητα για την έκβαση της διαδικασίας αποχώρησης της Μ. Βρετανίας από την Ε.Ε., καθώς και η ενίσχυση των πολιτικών προστατευτισμού στις ΗΠΑ. Επίσης, η μεταβλητότητα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού τομέα και οι καθυστερήσεις που παρατηρούνται αναφορικά με την ενίσχυση του ρυθμιστικού και ελεγκτικού πλαισίου του συνιστούν έναν ακόμα διεθνή παράγοντα επισφάλειας.

Στους εγχώριους παράγοντες συναριθμούνται η επιτυχής έκβαση της τρίτης αξιολόγησης του προγράμματος προσαρμογής και η διευθέτηση του ζητήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων των τραπεζικών ιδρυμάτων η οποία μπορεί να επιφέρει πολλαπλά οφέλη στην τόνωση της επενδυτικής και εξαγωγικής δραστηριότητας της χώρας, βελτιώνοντας την κατάσταση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και συνεπώς την παροχή ρευστότητας στις επιχειρήσεις. Κρίσιμα σχετικά ζητήματα αποτελούν το ενδεχόμενο πλήρους άρσης των κεφαλαιακών περιορισμών (capital controls) εντός του 2018, σε συνδυασμό με την επιτυχή έκβαση των νέων stress tests των ελληνικών τραπεζών.

Ο βασικός κίνδυνος για την ελληνική οικονομία εξακολουθεί να είναι η ενδεχόμενη παράταση ενός καθεστώτος οιονεί στασιμότητας, με παρατεταμένη περίοδο χαμηλών ρυθμών μεγέθυνσης. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα υπονομεύει διαρκώς την απρόσκοπτη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, λόγω της μη αποκλιμάκωσης ή και διεύρυνσης ακόμα του λόγου δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ. Επιπλέον, θα παρεμποδίζει την έγκαιρη και αποτελεσματική εκμετάλλευση της πλεονάζουσας παραγωγικής δυναμικότητας (υψηλά παραγωγικά κενά) προς ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικής ανασυγκρότησης με εξαγωγικό προσανατολισμό. Στο απευκταίο αυτό σενάριο, η συνεπαγόμενη απαξίωση της παραγωγικής δυναμικότητας, συνοδευόμενη από την παρατηρούμενη διαρροή νεανικού εργατικού δυναμικού με αυξημένα

προσόντα (brain drain) των τελευταίων ετών και τη σταθερή γήρανση του πληθυσμού, υπονομεύουν τη μακροχρόνια μεγέθυνση της οικονομίας και πολλαπλασιάζουν τους κινδύνους για τη δημοσιονομική σταθερότητα.

3. Δημόσιο Χρέος

Το κλείσιμο του τρέχοντος έτους επέρχεται με ανοικτό το θέμα της ολοκλήρωσης της τρίτης αξιολόγησης του τρέχοντος προγράμματος προσαρμογής. Παράλληλα υπάρχει το ενδεχόμενο επιπλέον εκταμίευσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας ποσού ύψους 5,5 δισ. ευρώ για το 2018 (όπως αναφέρεται στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού), καθώς επίσης η εξαγγελία νέας έκδοσης ομολόγων για χρηματοδότηση από τη διεθνή χρηματαγορά. Οι επιπτώσεις των σχετικών εξελίξεων στην αύξηση του δημοσίου χρέους έχουν ληφθεί υπόψη στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού, το οποίο προβλέπει για το 2017 ποσοστό χρέους ίσο με 176,8% του ΑΕΠ, μειωμένο κατά 2,2 μονάδες σε σχέση με το 2016²⁴. Οι εκτιμήσεις βρίσκονται κοντά σε αυτές του ΜΠΔΣ 2018 - 2021. Η μικρή απόκλιση που καταγράφεται οφείλεται στο μειωμένο επίπεδο πληθωρισμού που εκτιμά το ΥΠΟΙΚ για το 2017 (0,7% στο Προσχέδιο έναντι ρυθμού 1,2% που είχε υιοθετηθεί στο ΜΠΔΣ). Η μείωση του ρυθμού πληθωρισμού συγκρατεί την προσδοκώμενη αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ με αποτέλεσμα να περιορίζεται η προβλεπόμενη μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ.

Πίνακας 11: **Δαπάνες για τόκους, χρέος Γενικής Κυβέρνησης και ΑΕΠ**

Ποσά σε εκατ. ευρώ	Τόκοι		Χρέος*		ΑΕΠ**		Λόγος Χρέους (% ΑΕΠ)	
	Προσχέδιο	ΜΠΔΣ	Προσχέδιο	ΜΠΔΣ	Προσχέδιο	ΜΠΔΣ	Προσχέδιο	ΜΠΔΣ
2017	5.791	6.015	318.700	319.700	180.236	181.204	176,8%	176,4%
2018	6.303	6.445	327.900	319.400	186.742	187.745	175,6%	170,1%

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2018 και ΜΠΔΣ 2018 - 2021.

* Απομένον υπόλοιπο στο τέλος του έτους.

** Σε τρέχουσες τιμές.

Κατά το 2018, ως τελευταίο έτος του τρέχοντος προγράμματος προσαρμογής, θα «δοκιμαστεί» η διεθνής πιστοληπτική αξιοπιστία και φερεγγυότητα της ελληνικής οικονομίας. Στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού για το 2018 εκτιμάται ότι το επίπεδο του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης θα ανέλθει σε 318.700 εκατ. ευρώ το 2017 και 327.900 εκατ. ευρώ το 2018. Σε σχέση με το ΜΠΔΣ, το σενάριο του ΥΠΟΙΚ για το 2018, εμφανίζει μεν ελαφρώς λιγότερες πληρωμές για τόκους, αλλά ιδιαίτερα αυξημένο (κατά 8,5 δισ.) επίπεδο χρέους Γενικής Κυβέρνησης. Στην αύξηση αυτή εκτιμάται ότι ασκούν επίδραση οι επικείμενες εκταμιεύσεις στο πλαίσιο του προγράμματος, αλλά

²⁴Η περίπου 4 ποσοστιαίες μονάδες αν ληφθεί υπόψη η πρόσφατη επί τα χείρω αναθεώρηση των στοιχείων του ΑΕΠ από την ΕΛΣΤΑΤ (Οκτώβριος 2017) για το 2016, η οποία αυξάνει το λόγο χρέους προς ΑΕΠ στο 180,8% έναντι 179,0%.

και οι νέες εκδόσεις τίτλων που σχεδιάζει το ΥΠΟΙΚ για το 2018, κυρίως για τη δημιουργία ταμειακών διαθεσίμων ασφαλείας (cash buffers), πρακτική την οποία ακολούθησαν και οι υπόλοιπες χώρες που εξήλθαν των προγραμμάτων στήριξης. Σημειώνεται πάντως ότι, παρά τις υποθέσεις υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων και οικονομικής μεγέθυνσης που υιοθετεί το ΥΠΟΙΚ, η πρόβλεψη για μείωση του ποσοστού χρέους προς το ΑΕΠ το 2018 είναι μικρότερη από ό,τι είχε γίνει δεκτό στο ΜΠΔΣ²⁵. Διευκρινίζεται ότι οι προβλέψεις του ΜΠΔΣ θεωρούνται συμβατές με τις επιταγές του Δημοσιονομικού Συμφώνου για συστηματική μείωση του υπερβάλλοντος λόγου χρέους προς ΑΕΠ κατά τουλάχιστον ένα εικοστό κάθε χρόνο, με στόχο την προσέγγιση του ορίου του 60% που έχει υιοθετηθεί από το Δημοσιονομικό Σύμφωνο.²⁶

Η διεθνής εικόνα για το αξιόχρεο της ελληνικής οικονομίας βελτιώθηκε χάρη στις δεσμεύσεις των θεσμών (Eurogroup 15/7/2017) ότι θα προσφέρουν τη στήριξη που χρειάζεται για την αποκατάσταση της χρηματοδότησης των δημόσιων οικονομικών της χώρας από τις διεθνείς αγορές. Εκτός από την εφαρμογή των βραχυπρόθεσμων μέτρων ελάφρυνσης του χρέους, η εν λόγω δέσμευση προαναγγέλλει τη δημιουργία ταμειακών διαθεσίμων (cash buffers) και την προώθηση νέων μέτρων αναδιάρθρωσης του χρέους, εφόσον χρειαστεί. Για την αποτελεσματική αξιοποίηση των ευνοϊκών όρων που απορρέουν από τις δεσμεύσεις αυτές, απαραίτητη προϋπόθεση, ωστόσο, αποτελεί η ισχυρή μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας, η οποία αφενός θα μετριάσει την πίεση από τις αυξήσεις στο κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους αφετέρου θα επιτρέψει την αποπληρωμή μέρους των χρεολυσίων από ίδιους πόρους, μέσω της παραγωγικής ανασυγκρότησης και της βελτίωσης του εξωτερικού ισοζυγίου.

Πλαίσιο: Η εξέλιξη του λόγου χρέους προς ΑΕΠ

Η διαχειρισσιμότητα του χρέους βασίζεται στην ακόλουθη εξίσωση με την οποία μπορεί να αναλυθεί η εξέλιξη του λόγου χρέους προς ΑΕΠ:

$$b_t = \frac{(1+i_t)}{(1+g_t)} b_{t-1} - p b_{t-1} + d d a_t,$$

όπου t μετρά έτη, b_t είναι ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ, i_t το ονομαστικό επιτόκιο, g_t ο ρυθμός μεγέθυνσης του ονομαστικού ΑΕΠ, $p b_{t-1}$ το ποσοστό πρωτογενούς πλεονάσματος ως προς ΑΕΠ και $d d a_t$ οι λοιποί παράγοντες που μπορούν να κινητοποιηθούν για την εξόφληση τμήματος του συσσωρευμένου χρέους (π.χ. ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων). Η εξίσωση αυτή δείχνει πώς διαμορφώνεται το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ διαχρονικά. Η διεθνής βιβλιογραφία περιλαμβάνει δεκάδες τεχνικά κείμενα, μεταξύ άλλων και από διεθνείς οργανισμούς- όπως π.χ. η

²⁵Χωρίς να ληφθεί υπόψη η πρόσφατη επί τα χείρω αναθεώρηση των στοιχείων του ΑΕΠ για το 2016.

²⁶Στο ένθετο παρουσιάζεται μία εφαρμογή ανάλυσης διατηρησιμότητας (βιωσιμότητας) του χρέους, στην οποία υπολογίζεται το ανώτερο ποσοστό επιτοκίου επί του υφιστάμενου χρέους κάθε έτος, το οποίο απαιτείται ώστε ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ να μειώνεται κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες κάθε χρόνο, με δεδομένα το σενάριο μεγέθυνσης και πρωτογενών πλεονασμάτων του ΜΠΔΣ 2018-2021.

ΕΚΤ²⁷ ή το ΔΝΤ²⁸ - οι οποίοι κάνουν διαφορετικές υποθέσεις για τη διαχρονική πορεία των επίμαχων μεταβλητών.

Στην τρέχουσα συγκυρία όπου γίνεται προσπάθεια για σταδιακή έξοδο στις διεθνείς αγορές θεωρούμε χρήσιμο να μελετηθεί το εξής σενάριο:

1. Μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες κάθε χρόνο ($\Delta b_t = -5\%$, $b_t = b_{t-1} - 5\%$), το οποίο είναι συμβατό με τις υποχρεώσεις της χώρας στο πλαίσιο του Δημοσιονομικού Συμφώνου.²⁹
2. Μηδενική συμβολή άλλων παραγόντων $dda_t = 0$.

Με τις υποθέσεις αυτές η εξίσωση λόγου χρέους προς ΑΕΠ συνεπάγεται:

$$\frac{(i_t - g_t)}{(1 + g_t)} (b_0 - (t - 1) \times 0,05) - p b_{t-1} = -0,05,$$

Στην ανωτέρω σχέση τα πρωτογενή πλεονάσματα συνδέονται με το μέσο επιτόκιο εξυπηρέτησης του χρέους και το ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας. Λύνοντας ως προς το επιτόκιο λαμβάνουμε την εξής σχέση:

$$i_t = g_t + \frac{(1+g_t)(p b_{t-1} - 0,05)}{(b_0 - (t-1) \times 0,05)}.$$

Επειδή το χρέος αυξάνεται (μειώνεται) μονοτονικά με την αύξηση (μείωση) των επιτοκίων, η εξίσωση αυτή δίνει το **μέγιστο μέσο επιτόκιο** που είναι συμβατό με τη μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ κατά τουλάχιστον 5 ποσοστιαίες μονάδες κάθε χρόνο, δεδομένου του ρυθμού της μεγέθυνσης και του επιπέδου των δημοσιονομικών πλεονασμάτων. Στον Πίνακα παρουσιάζεται το επιτόκιο για την περίοδο 2018-2021 που αντιστοιχεί στο σενάριο του ΜΠΔΣ 2018 -2021 για το ρυθμό μεγέθυνσης (g_t) και τη δημοσιονομική προσαρμογή ($p b_t$). Ως αρχικός λόγος χρέους προς ΑΕΠ (b_0) υιοθετείται ο εκτιμώμενος από το ΜΠΔΣ για το 2017.

²⁷ Bouabdallah, O., C. Checherita-Westphal, Th. Warmedinger, R. de Stefani, F. Drudi, R. Setzer and A. Westphal, (2017), "Debt sustainability analysis for euro area sovereigns: a methodological framework", Occasional Paper No. 185, ECB, Frankfurt am Main.

²⁸ Escolano, J. (2010) "A Practical Guide to Public Debt Dynamics, Fiscal Sustainability, and Cyclical Adjustment of Budgetary Aggregates," IMF Technical Notes and Manuals 10/02.

²⁹ Πιο συγκεκριμένα, η νομοθεσία αναφέρεται στη μείωση του υπερβάλλοντος ποσοστού χρέους προς ΑΕΠ από το όριο 60%, κατά ένα εικοστό κάθε έτος. Δεδομένου ότι το υπερβάλλον ποσοστό για την ελληνική οικονομία είναι μεγαλύτερο από 100%, η συμβατή μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ είναι ελαφρώς μεγαλύτερη από ό,τι υποτίθεται στην άσκηση.

Πίνακας 12: Μέσο επιτόκιο συμβατό με το στόχο μείωσης του λόγου χρέους προς ΑΕΠ τουλάχιστον κατά 5% κάθε χρόνο

Σενάριο ΜΠΔΣ				Ανώτατο επιτόκιο και λόγος χρέους προς ΑΕΠ	
Έτος (t)	g_t	pb_{t-1}	$b_0 = b_{2017}$	i_t	b_t
2018	3,6	1,90	176,4	1,78%	171%
2019	4,0	3,53	176,4	3,11%	166%
2020	4,0	4,00	176,4	3,37%	161%
2021	4,0	4,01	176,4	3,35%	156%

Πηγή: ΜΠΔΣ 2018 - 2021 και επεξεργασία ΕΔΣ

Προφανώς, μεγάλα πρωτογενή πλεονάσματα σε συνδυασμό με ταχεία μεγέθυνση της οικονομίας ενισχύουν τη δυνατότητα χρηματοδότησης με υψηλότερα επιτόκια (μεγαλύτερα από 3%) κατά την περίοδο 2019-2021, σε σχέση με το 2018. Σημειώνεται ότι τα επιτόκια εδώ αναφέρονται στο σύνολο του χρέους και επηρεάζονται μερικώς μόνο από τα επιτόκια των επερχόμενων εκδόσεων χρέους της χώρας, τα οποία αφορούν σε (ανα)χρηματοδότηση μέρους μόνο του υφιστάμενου δημόσιου χρέους.

Με άλλα λόγια, η έκδοση νέων ομολόγων με επιτόκιο μεγαλύτερο από αυτό που κατά προσέγγιση προτείνεται στην προηγούμενη άσκηση, θα επιδεινώσει τις συνθήκες απομείωσης του λόγου χρέους προς ΑΕΠ μόνο μερικώς. Η έκταση της επιδείνωσης σχετίζεται με το ύψος της νέας έκδοσης ως ποσοστό του υπάρχοντος χρέους. Το αντίθετο θα συμβεί εάν το επιτόκιο μιας έκδοσης είναι μικρότερο. Ο τακτικός επανυπολογισμός του μέσου επιτοκίου είναι χρήσιμος, ώστε να προσαρμόζονται αντίστοιχα τα όρια μεταβολής των επιτοκίων νέων εκδόσεων χρέους, και να συνεκτιμώνται οι νεότερες εξελίξεις σε μακροοικονομικό και δημοσιονομικό επίπεδο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Ληξιπρόθεσμες Οφειλές προς το Ελληνικό Δημόσιο (ΕΔ)

Η διερεύνηση των χαρακτηριστικών και της εξέλιξης του ληξιπρόθεσμου χρέους προς το ΕΔ έχει μεγάλο ενδιαφέρον. Πέραν των όσων είναι προφανή λόγω της αναγκαιότητας της δημοσιονομικής εξυγίανσης, η σχετική μελέτη μπορεί να παράσχει στοιχεία για την αποτελεσματικότητα της φορολογικής πολιτικής, τη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών και την απόδοση της φορολογικής διοίκησης.

Οι συνολικές ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Ελληνικό Δημόσιο (ΕΔ) με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Αύγουστος 2017), διαμορφώθηκαν σε 98.231 εκατ. ευρώ³⁰, παρουσιάζοντας αύξηση 7,3% περίπου έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2016. Το Διάγραμμα 15 απεικονίζει την εξέλιξη του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου την τελευταία τετραετία (2014-2017). Σε αυτό διακρίνεται το τμήμα του πρόσφατου ληξιπρόθεσμου χρέους που δημιουργήθηκε το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2017. Παρουσιάζεται επίσης η εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων της εν λόγω περιόδου οι οποίες είναι πιθανότερο να εξοφληθούν και γι' αυτό χαρακτηρίζονται από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) ως «αποτελεσματικές»³¹. Τέλος, εντοπίζεται το τμήμα ληξιπρόθεσμων οφειλών ΠΟΕ («παλιό» ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο) Δημοσίων Επιχειρήσεων Κοινής Ωφελείας, Δημοτικών επιχειρήσεων κ.ά., καθώς και το «ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο πτωχευμένων». Το τμήμα αυτό τον Αύγουστο του 2017 ανήλθε σε 21.888 εκατ. ευρώ, ωστόσο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του³², σε συνδυασμό με τον χρόνο δημιουργίας του³³, το καθιστούν μη εισπράξιμο από το ΕΔ.

Από το Διάγραμμα 15 προκύπτει μια έντονα αυξητική τάση στο «παλιό» κεφάλαιο ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων φυσικών και νομικών προσώπων, το οποίο τον Αύγουστο του 2017 ανερχόταν σε 67.636 εκατ. ευρώ. Η τάση δείχνει τη συνεχή συσσώρευση νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών καθ' όλη την τετραετία. Κατά το οκτάμηνο του τρέχοντος έτους, οι νέες οφειλές που επισωρεύτηκαν ανήλθαν σε 8.551 εκατ. ευρώ. Η προσαύξηση αυτή είναι χαμηλότερη κατά 435 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη του 2016 αλλά έχει επανέλθει περίπου στα επίπεδα που είχε φθάσει το 2014 με αποτέλεσμα η σημαντική κάμψη που είχε σημειωθεί το 2015 να εμφανίζεται ως μια πρόσκαιρη παρένθεση.

³⁰ Χωρίς να αφαιρεθούν τυχόν διαγραφές έναντι του ληξιπρόθεσμου υπολοίπου ΠΟΕ ή του νέου ληξιπρόθεσμου χρέους. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2017 οι διαγραφές αυτές ανήλθαν αθροιστικά σε 724 εκατ. ευρώ.

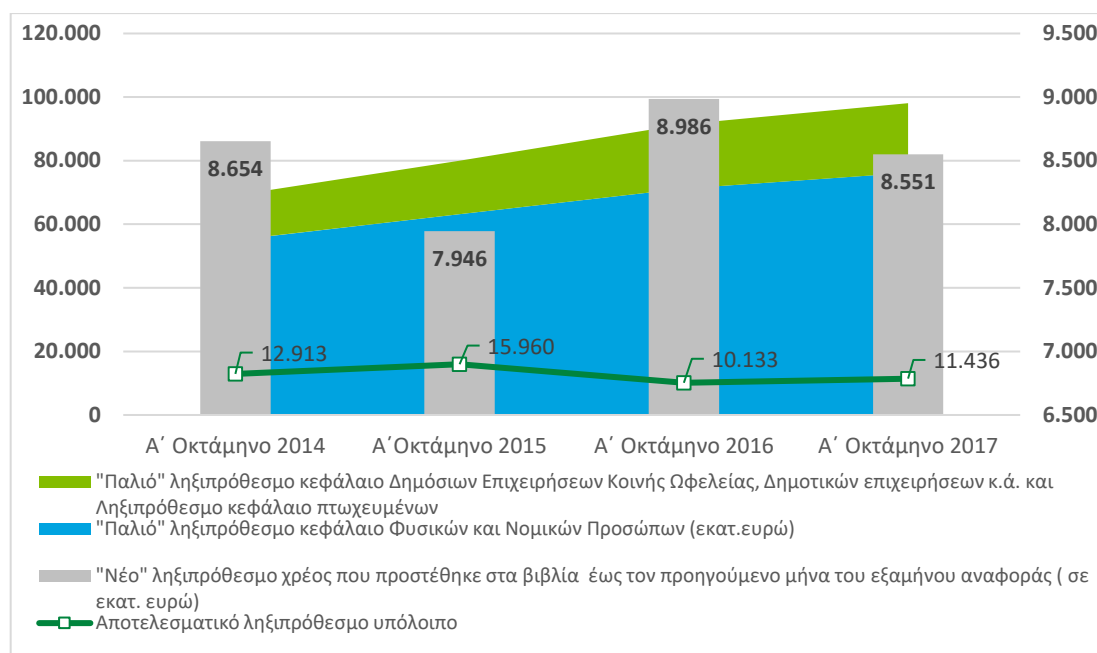
³¹ Στην Έκθεση Απολογισμού της ΓΓΔΕ (νυν ΑΑΔΕ) για το έτος 2016 ως «αποτελεσματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο» ορίζεται το μέρος του ληξιπρόθεσμου υπολοίπου το οποίο είναι περισσότερο πιθανό να εισπραχθεί. Σε αυτό περιλαμβάνονται: α) μόνο οφειλές εντός Προϋπολογισμού και β) υπόλοιπα ποσού βασικής οφειλής έως 1,5 εκατ. ευρώ. Αντιθέτως, δεν περιλαμβάνονται οι ακόλουθες κατηγορίες υποχρεώσεων προς το ΕΔ: α) οφειλές προγενέστερες της 30/11/2011 και β) ορισμένες κατηγορίες φόρων (λοιπές εισφορές, Έμμεσοι υπέρ τρίτων, Μισθώματα, Υπηρεσίες, Πρόστιμα ΚΒΣ, Δάνεια, Υπέρ διαφόρων τρίτων, Λοιπά πρόστιμα μη φορολογικά, Παράβολα, Καταλογισμοί και Λοιπά μη φορολογικά). Επίσης, δεν περιλαμβάνονται υποχρεώσεις των πτωχευμένων, των Δημοσίων/Δημοτικών επιχειρήσεων και των φορολογουμένων με μηδενικά προσωρινά ΑΦΜ.

³² Από το ποσό αυτό τα 12.954 εκατ. ευρώ αφορούν σε κεφάλαιο ληξιπρόθεσμων οφειλών πτωχευμένων.

³³ Το μεγαλύτερο τμήμα αυτού του ληξιπρόθεσμου κεφαλαίου έχει προέλθει πριν από το 2011.

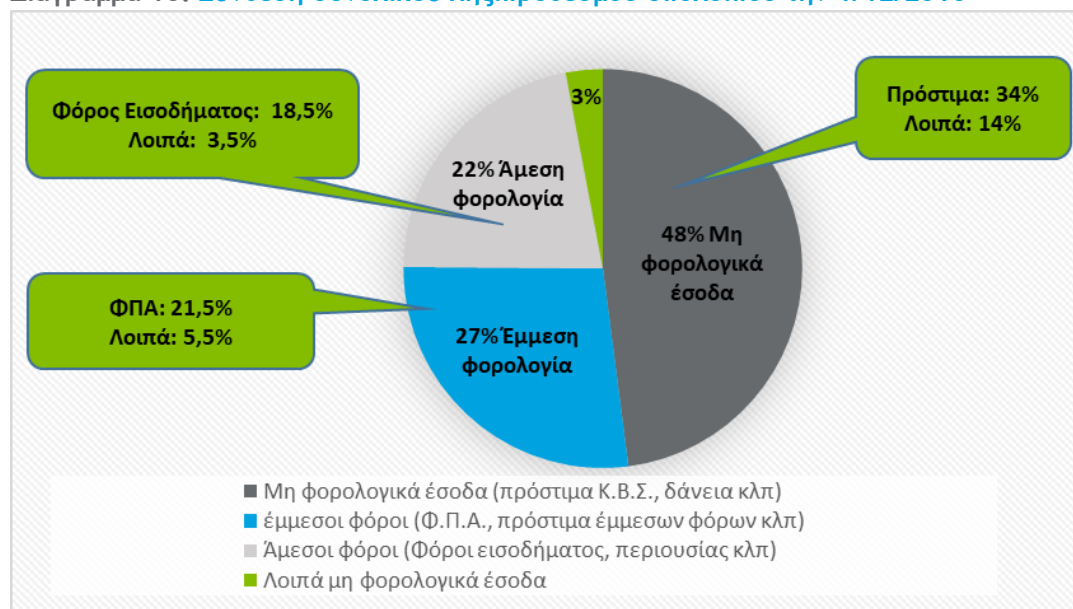
Διάγραμμα 15: Συσσωρευμένες ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το ΕΔ, νέο ληξιπρόθεσμο χρέος και «αποτελεσματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο» κατά το πρώτο οκτάμηνο των ετών 2014-17

Πηγή: Δελτία παρακολούθησης φορολογικής διοίκησης ΓΓΔΕ 2014, 2015 & 2016 και Δελτίο παρακολούθησης φορολογικής και τελωνειακής διοίκησης ΑΑΔΕ 2017.

Στο Διάγραμμα 16 απεικονίζεται η προέλευση του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου, όπως αυτό είχε διαμορφωθεί την 1/12/2016³⁴ με βάση τις μεγάλες κατηγορίες από τις οποίες πηγάζουν τα δημόσια έσοδα.

Διάγραμμα 16: Σύνθεση συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου την 1/12/2016

Πηγή: Έκθεση απολογισμού ΓΓΔΕ 2016.

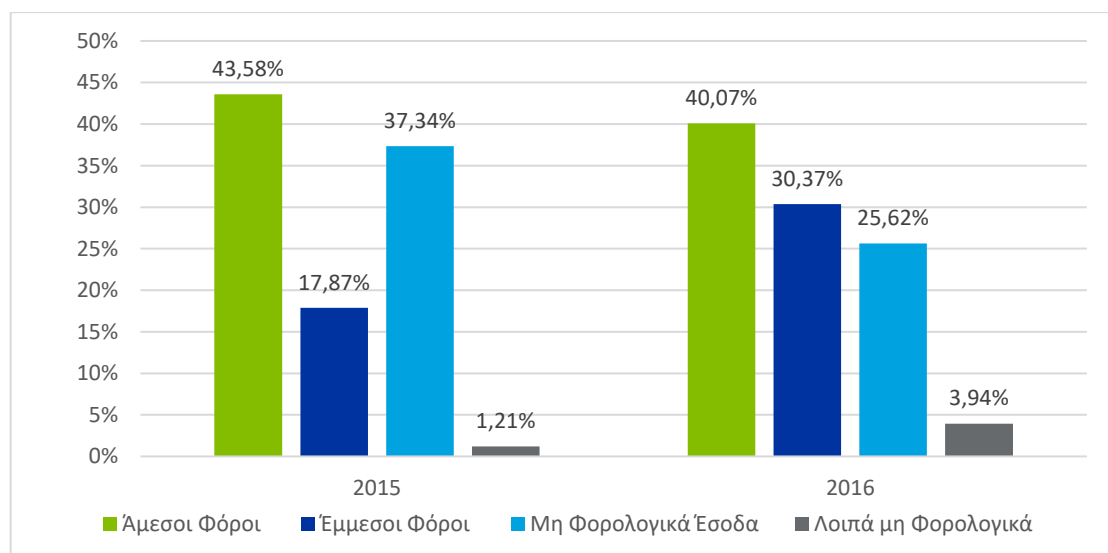
³⁴Την 1/12/2016 το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο είχε διαμορφωθεί σε 92.882 εκατ. ευρώ.

Από το σύνολο του ληξιπρόθεσμου κεφαλαίου, το μισό σχεδόν αποτελείται από μη φορολογικά έσοδα, εκ των οποίων το 71% αντιστοιχεί σε πρόστιμα (34% του συνολικού ληξιπρόθεσμου κεφαλαίου), ενώ ακολουθούν οι έμμεσοι φόροι (ΕΦ) με 27% και οι άμεσοι φόροι (ΑΦ) με 22%. Στις οφειλές φορολογικής προέλευσης τη μερίδα του λέοντος κατέχουν αντιστοίχως για τους ΕΦ ο ΦΠΑ (με 21,5% επί του συνόλου) και για τους ΑΦ ο φόρος εισοδήματος (με 18,5% επί του συνόλου). Ο βαθμός εισπραξιμότητας του χρέους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πηγή της προέλευσής του.

Το 65% του τρέχοντος συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου δημιουργήθηκε από 1/11/2011 έως σήμερα, την περίοδο δηλαδή της αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής. Στη συνεχή συρρίκνωση του εισοδήματος επί τρία συνεχή έτη ήδη προστέθηκαν σημαντικές πρόσθετες φορολογικές επιβαρύνσεις στο πλαίσιο των δεσμεύσεων του προγράμματος προσαρμογής. Το νέο ληξιπρόθεσμο χρέος απέκτησε μια σταθερά τροφοδοτούμενη ανοδική δυναμική η οποία, σε συνδυασμό με τον περιορισμό των εξοφλητικών πράξεων και των διαφόρων μέτρων για τη ρύθμιση ανεξόφλητων υποχρεώσεων προς το ΕΔ, διόγκωσε το συνολικό απόθεμα ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Στο Διάγραμμα 17 απεικονίζονται οι νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές που δημιουργήθηκαν τη διετία 2015-2016³⁵, ανά πηγή προέλευσης. Οι οφειλές αυτές αφορούν κατά πρώτο λόγο ΑΦ (φόρους περιουσίας και εισοδήματος). Δευτερευόντως, αφορούν σε υποχρεώσεις για μη φορολογικά έσοδα και, εν συνεχεία, τους ΕΦ.

Διάγραμμα 17: Σύνθεση των νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών σε ποσοστό (%) επί του συνόλου για την περίοδο 2015-2016

Πηγή: Εκθέσεις απολογισμού ΓΓΔΕ 2015 & 2016.

³⁵ Τα ποσοστά έχουν προκύψει με βάση τις νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές που δημιουργήθηκαν, χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη οι πληρωμές που πραγματοποιήθηκαν για τις οφειλές αυτές στο τέλος της περιόδου αναφοράς.

Μεγάλο μέρος των νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών κατά τα δύο τελευταία έτη αναφέρεται στην κατηγορία των «μη φορολογικών εσόδων», η οποία αποτελείται σε ποσοστό άνω του 70% από πρόστιμα (Διάγραμμα 16). Το φαινόμενο αυτό δείχνει πιθανόν μια διαφοροποιημένη ιεράρχηση των υπολόγων σε ό,τι αφορά τις επιμέρους υποχρεώσεις τους έναντι του ΕΔ, βάσει της οποίας οι μη φορολογικές οφειλές αξιολογούνται με μικρότερη προτεραιότητα. Είτε αρκεί είτε όχι αυτή η υπόθεση εργασίας για την ερμηνεία, γεγονός είναι ότι με τα στοιχεία αυτά υποδηλώνεται αδυναμία ή/και απροθυμία μεγάλου μέρους των οφειλετών να ανταποκριθούν στις βεβαιωμένες οφειλές αυτής της κατηγορίας (να υπαχθούν σε κάποιου είδους ρύθμιση για τις οφειλές αυτές). Είναι λοιπόν αναμενόμενο ότι η συμβολή των μη φορολογικών οφειλών στη διόγκωση του αποθέματος ληξιπρόθεσμων χρεών θα είναι μόνιμη και δυναμική με δεδομένο ότι αφορά το 48% του συνόλου των οφειλών, ενώ ταυτόχρονα χαρακτηρίζεται επίσης από μικρό βαθμό εισπραξιμότητας, όπως αναλύεται στη συνέχεια.

Ορισμένα βασικά συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα της φορολογικής διοίκησης μπορεί να συναχθούν από τα στοιχεία για την εισπραξιμότητα των οφειλών ανά κατηγορία προέλευσης.

Πίνακας 13: Ποσοστό εισπράξεων ληξιπρόθεσμων οφειλών επί των συνολικών εισπράξεων το 2015 και 2016, ανά κατηγορία

	2015	2016
Αμεσοι Φόροι	70,67%	61,09%
Εμμεσοι Φόροι	25,20%	30,73%
Μη Φορολογικά έσοδα	3,11%	7,29%
Λοιπά Μη φορολογικά	1,01%	0,88%
	100,00%	100,00%

Πηγή: Έκθεση απολογισμού ΓΓΔΕ 2015 & 2016.

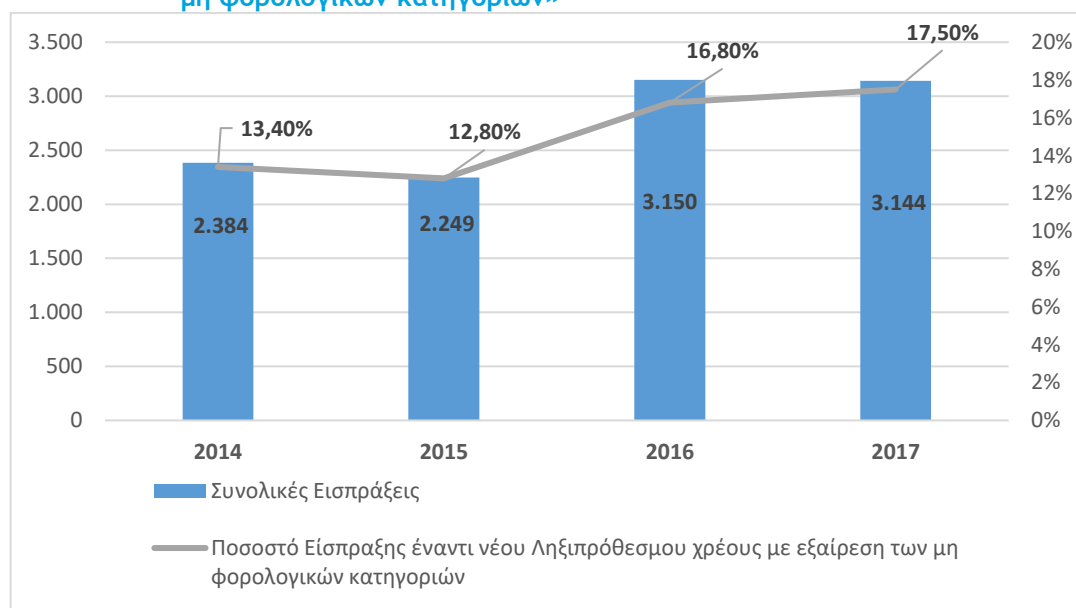
Οι εισπράξεις που πραγματοποιούνται διαφέρουν ανάλογα με την κατηγορία προέλευσης της ληξιπρόθεσμης οφειλής. Τα στοιχεία του Πίνακα 13 δείχνουν ότι οι ληξιπρόθεσμες οφειλές προερχόμενες από μη φορολογικά έσοδα δύσκολα καθίστανται εισπράξιμες, ενώ σαφώς βελτιωμένη είναι η εικόνα αναφορικά με τις εισπράξεις των ληξιπρόθεσμων οφειλών που αφορούν σε ΑΦ και ΕΦ. Είναι επόμενο ότι από τις τελευταίες δύο κατηγορίες προέρχεται το μεγαλύτερο τμήμα των οφειλών με πιθανότητα είσπραξης σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες ληξιπρόθεσμων οφειλών («αποτελεσματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο»).

Την τελευταία διετία παρατηρείται αύξηση των εισπράξεων (Διάγραμμα 18), γεγονός που πρέπει να αποδοθεί κατ' εξοχήν στη βελτίωση της απόδοσης της φορολογικής διοίκησης και στην επικέντρωσή της στην είσπραξη των νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών αντί της αναζήτησης οφειλών με μικρή πιθανότητα είσπραξης (πτωχευμένοι, αποθανόντες κλπ.). Ειδικότερα τα οκτάμηνα των ετών 2016 και 2017 οι συνολικές εισπράξεις από ληξιπρόθεσμες οφειλές (εξαιρουμένων μη φορολογικών εσόδων) ανήλθαν σε 3.150 εκατ. ευρώ και 3.144 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα, παρουσιάζοντας

αύξηση κατά 32 έως 40% περίπου σε σχέση με τις εισπράξεις της διέτας 2014-2015 (2.384 και 2.249 εκατ. ευρώ αντίστοιχα)³⁶. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εισπράξεις συνολικών ληξιπρόθεσμων οφειλών που πραγματοποιήθηκαν το 2016, σε σχέση με το 2015, σε ετήσια βάση εμφανίζονται αυξημένες κατά 33,3% ήτοι κατά 1.300 εκατ. ευρώ. Το στοιχείο αυτό έχει σε μεγάλο βαθμό συμβάλει στην εντυπωσιακή, θετική υπέρβαση των στόχων ως προς τα έσοδα του 2016 η οποία έγινε γνωστή ως «υπεραπόδοση» εσόδων το 2016.

Διάγραμμα 18: Εισπράξεις ληξιπρόθεσμων Ιανουαρίου-Αυγούστου 2014-2017 και ποσοστό είσπραξης επί του «νέου ληξιπρόθεσμου χρέους—με εξαίρεση μη φορολογικών κατηγοριών»

Πηγή: Δελτία παρακολούθησης φορολογικής διοίκησης ΓΓΔΕ 2014, 2015 & 2016 και Δελτίο παρακολούθησης φορολογικής και τελωνειακής διοίκησης ΑΑΔΕ 2017.

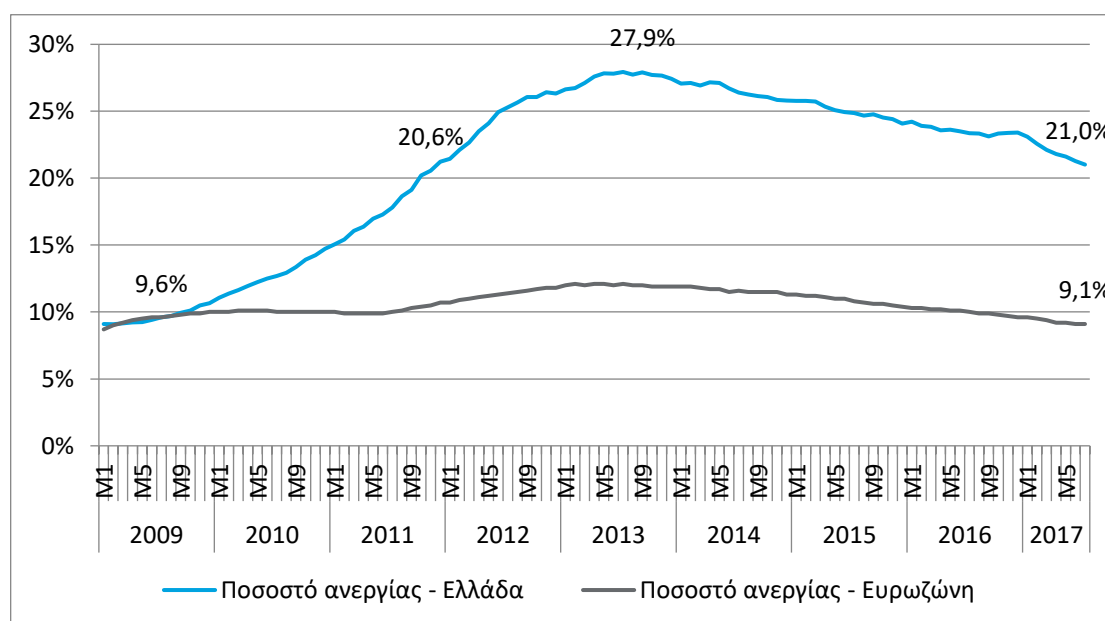
Συνοψίζουμε ότι το απόθεμα των συνολικών ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το ΕΔ παρουσιάζει αυξητική τάση. Μεγάλο μέρος της αύξησης αυτής όμως οφείλεται πρωτίστως στη δημιουργία ληξιπρόθεσμων από επιβολή προστίμων του ΚΒΣ και δευτερευόντως στην άμεση και έμμεση φορολογία. Εκτιμάται ότι αυτή η αυξητική εξέλιξη θα συνεχιστεί και στο μέλλον λόγω της σύνθεσης (μεγάλο ποσοστό τα πρόστιμα) και της χαμηλής εισπραξιμότητας που χαρακτηρίζει το μεγαλύτερο μέρος των οφειλών. Το ποσοστό των ληξιπρόθεσμων οφειλών που δυνητικά μπορεί να αποτελέσει έσοδο του ΕΔ περιορίζεται σημαντικά κάτω του 20%, επί του υφιστάμενου συνολικού αποθέματος. Η περαιτέρω συσσώρευση ληξιπρόθεσμων οφειλών, ειδικά από ΑΦ και ΕΦ, απαιτεί ιδιαίτερη ανάλυση και επιτήρηση διότι στοιχειοθετεί σοβαρή ένδειξη φορολογικής κόπωσης. Θετικά, πάντως, αποτιμάται η απόδοση της συνολικής φορολογικής διοίκησης, τόσο από πλευράς μηχανισμού και οργάνωσης όσο και από πλευράς θεσμικής επάρκειας.

³⁶ Οι βελτιωμένες εισπράξεις συνδυάζονται με βελτίωση άλλων κρίσιμων δεικτών παρακολούθησης της φορολογικής διοίκησης που έχουν να κάνουν με ελέγχους, επιστροφές φόρων, επίλυση φορολογικών διαφορών, συμμόρφωση και αναγκαστικά μέτρα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: Ανεργία - Απασχόληση

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα μηνιαία στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ)³⁷, η ανεργία εμφανίζει σταθερή πτώση για έβδομο συνεχή μήνα. Το εποχικά διορθωμένο ποσοστό ανεργίας τον Ιούλιο του 2017 περιορίστηκε σε 21% (Διάγραμμα 19). Το ποσοστό αυτό είναι το χαμηλότερο που έχει παρατηρηθεί από το Νοέμβριο του 2011 και σημαντικά χαμηλότερο από το μέγιστο του Σεπτεμβρίου του 2013 (27,9%). Παραμένει ωστόσο κατά πολύ υψηλότερο από το μέσο όρο της ευρωζώνης (9,1%), καθώς και σε σχέση με τα προ κρίσης επίπεδα (9,6% τον Ιούλιο του 2009).

Διάγραμμα 19: Διαχρονική εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας (2009-2017)

Πηγή: Eurostat (ΕΕΔ - μηνιαία στοιχεία, εποχικά διορθωμένα).

Ο αριθμός των ανέργων, κατά τον Ιούλιο του 2017, εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 350 χιλ. περίπου σε σχέση με το υψηλό του Σεπτεμβρίου 2013 και ανήλθε σε 1.009.610

³⁷ Τα στοιχεία για την αγορά εργασίας τα οποία προέρχονται από την ΕΕΔ διαφέρουν μερικώς από εκείνα των εθνικών λογαριασμών (ESA 2010). Η βασική διαφορά έγκειται στο γεγονός πως οι εθνικοί λογαριασμοί ενσωματώνουν πληροφορίες από διάφορες πηγές (μεταξύ αυτών και της ΕΕΔ), οι οποίες εν συνεχεία προσαρμόζονται κατάλληλα ώστε να εξασφαλίζεται η συνέπεια των στοιχείων της απασχόλησης με άλλες μεταβλητές, όπως το ΑΕΠ και η αμοιβή της εργασίας. Μια ακόμα διαφορά είναι πως οι εθνικοί λογαριασμοί κάνουν διάκριση μεταξύ των εργαζόμενων κατοίκων της χώρας (national concept of employment) και των ατόμων που εργάζονται σε παραγωγικές μονάδες της χώρας ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους (domestic concept). Η διαφορά αυτή αντιστοιχεί στον καθαρό αριθμό των διασυννοριακών εργαζομένων. Οι εθνικοί λογαριασμοί υπολογίζουν και τα δύο μεγέθη, αλλά εστιάζουν κυρίως στο δεύτερο. Από την άλλη πλευρά, η ΕΕΔ καλύπτει μόνο τους κατοίκους της χώρας. Επίσης, δεν συμπεριλαμβάνει τους διαμένοντες σε συλλογικές κατοικίες (νοσοκομεία, ξενοδοχεία, στρατόπεδα, άσυλα, οίκους ευγηρίας, ορφανοτροφεία κλπ.), οι οποίοι όμως υπολογίζονται κατά τη μέτρηση της απασχόλησης σε εθνολογιστική βάση. Τέλος, η ΕΕΔ εξαιρεί τα άτομα κάτω των 15 ετών από τον ορισμό της απασχόλησης, ενώ οι εθνικοί λογαριασμοί δεν κάνουν εξαιρέσεις λόγω ηλικίας.

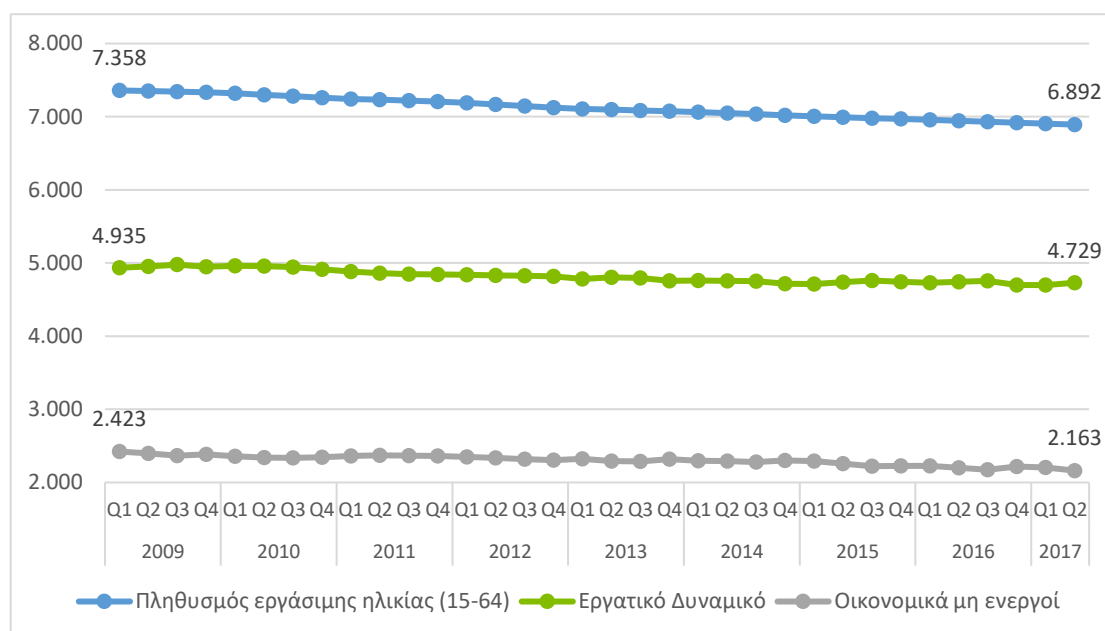

άτομα. Το σύνολο των απασχολούμενων ανήλθε σε 3.796.318 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός (ηλικίας 15-74 ετών) σε 3.204.700 άτομα³⁸.

Σε ετήσια βάση, σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2018, η ανεργία (σε όρους ΕΕΔ) αναμένεται να διαμορφωθεί σε 22% το 2017 έναντι 23,5% το 2016. Για το 2018 εκτιμάται περαιτέρω μείωση στο 20,8%.

Όσον αφορά την επίδραση του παραγωγικού συντελεστή εργασία στις μακροχρόνιες αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας συνιστά αρνητική εξέλιξη το γεγονός ότι το σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών), σύμφωνα με την ΕΕΔ (Διάγραμμα 20), παρουσιάζει μείωση σε σχέση με το προ κρίσης επίπεδο (Α' τρίμηνο 2009) κατά σχεδόν 470 χιλ. άτομα. Ανέρχεται πλέον σε περίπου 6,9 εκατ. άτομα μόνον (στοιχεία Β' τριμήνου 2017).

Διάγραμμα 20: Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών), εργατικό δυναμικό και οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός

Πηγή: Eurostat (ΕΕΔ)

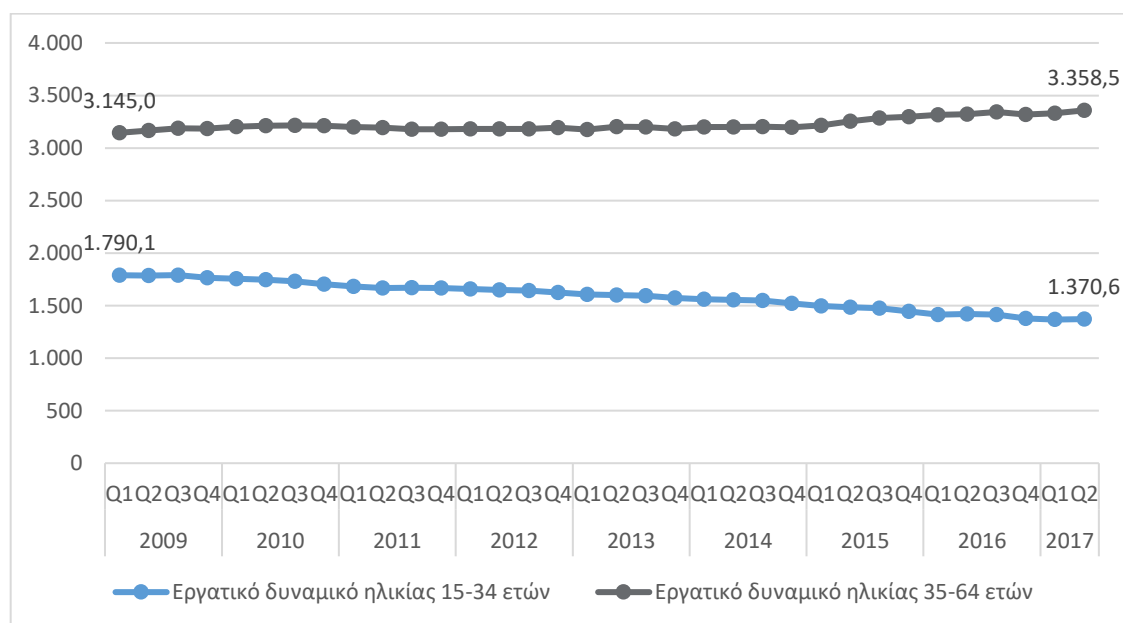
Συγκεκριμένα, το εργατικό δυναμικό (15-64 ετών) εμφανίζει μείωση κατά σχεδόν 210 χιλ. άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός (15-64 ετών) μειώθηκε κατά 260 χιλ. άτομα. Η μείωση του πληθυσμού που είναι σε ηλικία και σε θέση να εργαστεί αντανακλά κυρίως τη φυγή προς το εξωτερικό μεγάλου αριθμού νέων πτυχιούχων ή

³⁸ Σημειώνεται πως ως **απασχολούμενοι** θεωρούνται τα άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω, τα οποία την εβδομάδα αναφοράς είτε εργάστηκαν έστω και μία ώρα με σκοπό την αμοιβή ή το κέρδος, είτε εργάστηκαν στην οικογενειακή επιχείρηση, είτε δεν εργάστηκαν αλλά είχαν μια εργασία ως μισθωτοί ή επιχείρηση από την οποία απουσίαζαν προσωρινά. **Ανεργοί** θεωρούνται τα άτομα ηλικίας 15-74 ετών που δεν χαρακτηρίστηκαν ως απασχολούμενοι, σύμφωνα με τον προαναφερθέντα ορισμό, ήταν άμεσα διαθέσιμοι για εργασία και είτε αναζητούσαν ενεργά εργασία τις τελευταίες 4 εβδομάδες είτε είχαν βρει μια εργασία που θα αναλάμβαναν μέσα στους επόμενους τρεις μήνες. Το άθροισμα των απασχολούμενων και των ανέργων αποτελεί το **εργατικό δυναμικό** ή αλλιώς τον **οικονομικά ενεργό πληθυσμό** της χώρας. Τέλος, τα άτομα που δεν χαρακτηρίζονται ως απασχολούμενοι ή άνεργοι, κατά τα ανωτέρω, θεωρούνται **οικονομικά μη ενεργοί**.

άλλων εργαζομένων με υψηλή εξειδίκευση και αξιόλογα επαγγελματικά προσόντα κατά την περίοδο της κρίσης (brain drain).

Είναι χαρακτηριστικό πως η προαναφερθείσα μείωση του εργατικού δυναμικού δεν είναι ομοιόμορφα κατανομημένη μεταξύ των επιμέρους ηλικιακών ομάδων. Όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 21, το εργατικό δυναμικό στις ηλικίες 15-34 μειώθηκε κατά 420 χιλ. άτομα, ενώ το εργατικό δυναμικό στις ηλικίες 35-64 κινήθηκε προς την αντίθετη κατεύθυνση και αυξήθηκε κατά περίπου 210 χιλ. άτομα.

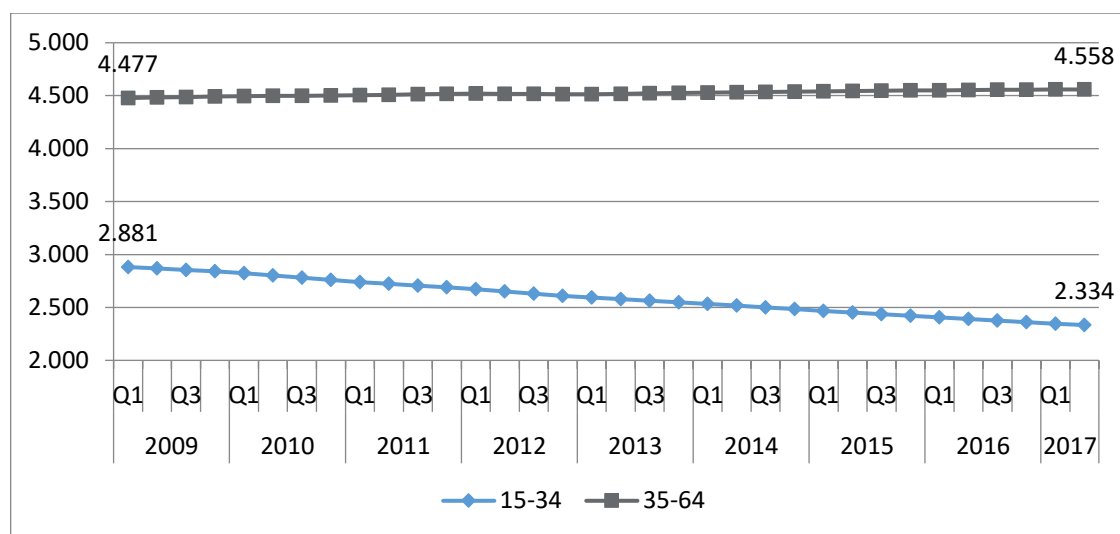
Διάγραμμα 21: Διαχρονική εξέλιξη της ηλικιακής διάρθρωσης του εργατικού δυναμικού (15-64 ετών)

Πηγή: Eurostat (ΕΕΔ), επεξεργασία ΕΔΣ.

Ανάλογη είναι η εικόνα και σε επίπεδο πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών). Η συνολική μείωση των 470 χιλ. ατόμων, για την οποία έγινε λόγος πιο πριν, προκύπτει από δύο αντίρροπες επίσης μεταβολές: ο πληθυσμός στις νεότερες ηλικίες (15-34 ετών) μειώθηκε κατά περίπου 550 χιλ. άτομα, ενώ ο πληθυσμός των ηλικιών 35-64 παρουσίασε αύξηση κατά 80 χιλ. άτομα (Διάγραμμα 22).

Διάγραμμα 22: Διαχρονική εξέλιξη της ηλικιακής διάρθρωσης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών)

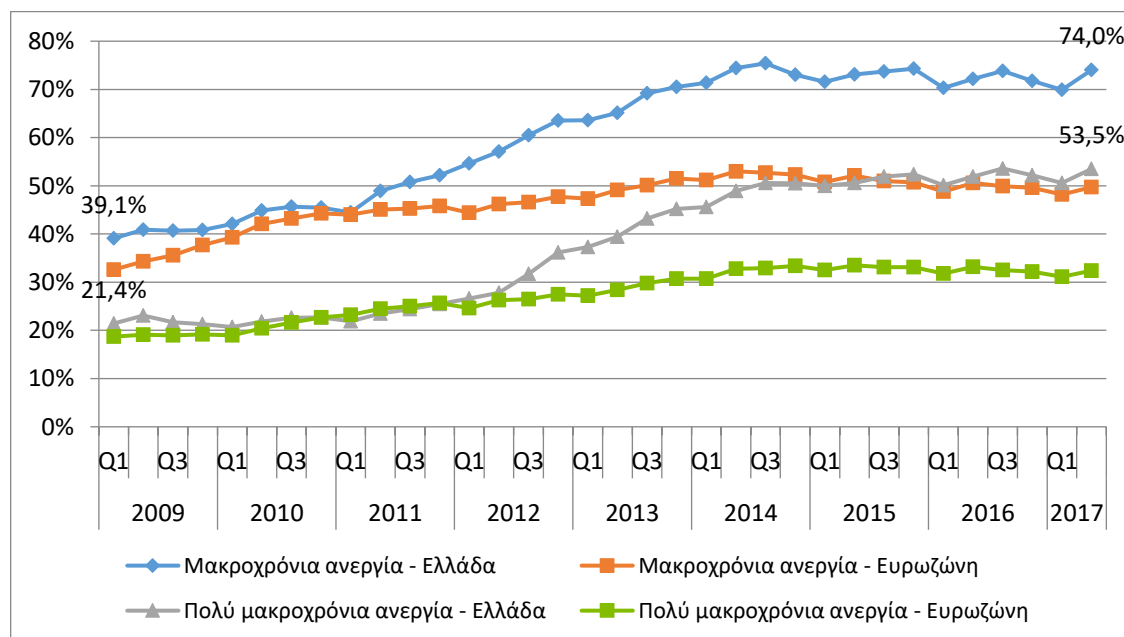

Πηγή: Eurostat (ΕΕΔ), επεξεργασία ΕΔΣ.

Κατά συνέπεια, η φυγή προς το εξωτερικό δεν υποβαθμίζει τον παραγωγικό συντελεστή εργασία μόνο σε ποσοτικό επίπεδο, αλλά μεταβάλλει προς το δυσμενέστερο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του.

Σε σχέση με τη διάρθρωση της ανεργίας, είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό το γεγονός πως το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας (άνω των 12 μηνών) στο σύνολο της ανεργίας, από 40% που ανέρχονταν στην αρχή της κρίσης, αυξήθηκε σε 70% το 2013 και έκτοτε έχει σταθεροποιηθεί πάνω από αυτό το επίπεδο (Διάγραμμα 23).

Διάγραμμα 23: Μακροχρόνια ανεργία ως ποσοστό της συνολικής ανεργίας

Πηγή: Eurostat (ΕΕΔ), επεξεργασία ΕΔΣ.

Αντιστοίχως, το ποσοστό της πολύ μακροχρόνιας ανεργίας³⁹ (άνω των 24 μηνών) επί του συνόλου της ανεργίας, από 21,4% στις αρχές του 2009, υπερέβη το 50% το 2014 και παραμένει μέχρι σήμερα πάνω από αυτό το επίπεδο. Τα ποσοστά αυτά είναι πολύ υψηλότερα από τους μέσους όρους της ευρωζώνης και αναδεικνύουν δομικές αδυναμίες της ελληνικής αγοράς εργασίας, οι οποίες εντάθηκαν στη διάρκεια της κρίσης. Επιπρόσθετα, το σταθερά υψηλό ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας συνεπάγεται ότι ένα σημαντικό τμήμα του εργατικού δυναμικού κινδυνεύει με απαξίωση των εργασιακών του δεξιοτήτων λόγω της παρατεταμένης αποχής του από την αγορά εργασίας.

Συμπερασματικά, η σταθερή τάση αποκλιμάκωσης της ανεργίας από το 2013 και εντεύθεν, η οποία αντανακλά τη γενικότερη πορεία σταθεροποίησης της οικονομίας και επανόδου σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, συνιστά ένα γεγονός ιδιαίτερης σημασίας. Ωστόσο, η διαρροή προς το εξωτερικό σημαντικού τμήματος του πληθυσμού που ανήκει στις πλέον παραγωγικές ηλικίες, καθώς και η διατήρηση πολύ υψηλών ποσοστών μακροχρόνιας ανεργίας δημιουργεί προβληματισμό ως προς τις επιπτώσεις που θα επιφέρει μακροχρονίως το ενδεχόμενο μη αναστροφής αυτών των τάσεων για τις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας.

³⁹ Very long-term unemployment κατά την Eurostat.

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών

ΑΑΔΕ:	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων	ΚΑΠ:	Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι
ΑΕΠ:	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	ΚΒΣ:	Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων
ΑΠΕ:	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	ΚΠ:	Κρατικός Προϋπολογισμός
ΑΦΜ:	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου	ΛΑΓΗΕ:	Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΓΓΔΕ:	Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων (νυν ΑΑΔΕ)	ΜΠΔΣ 2018-2021:	Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2018-2021
ΓΚ:	Γενική Κυβέρνηση	ΝΠ:	Νομικά Πρόσωπα
ΔΕΚΟ:	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί	ΝΧΙ:	Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα
ΔΝΤ:	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	ΟΚΑ:	Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης
ΕΔ:	Ελληνικό Δημόσιο	ΟΟΣΑ:	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΕΔΣ:	Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο	ΟΤΑ:	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση	ΠΔΕ:	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΕΕΔ:	Έρευνα Εργατικού Δυναμικού	ΠΕΔΥ:	Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας
ΕΛΣΤΑΤ:	Ελληνική Στατιστική Αρχή	ΠΟΕ:	Παρελθόντα Οικονομικά Έτη
ΕΝΦΙΑ:	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων	ΣΗΘΥΑ:	Συμπαγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Αποδοτικότητας
ΕΤΕΑΕΠ:	Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών	ΣΧΔ:	Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης
ΕΦΚ:	Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης	ΤτΕ:	Τράπεζα της Ελλάδος
ΕΦΚΑ:	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης	ΤΠ:	Τακτικός Προϋπολογισμός
ΙΜΚΙ:	Ιδιωτικά Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα	ΥΠΟΙΚ:	Υπουργείο Οικονομικών
ΙΟΒΕ:	Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών	ΦΠΑ:	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
		ΕΛΑ:	Emergency Liquidity Assistance

